

Rapport 938

Evaluering av forsøk med programfag Vg3 jakt og viltforvaltning

Sluttrapport for skoleårene 24/25 og 25/26

Monica Bjerklund og Hanna N. Storm

Tittel: Evaluering av forsøk med programfag Vg3 jakt og viltforvaltning

Undertittel: Sluttrapport for skoleårene 24/25 og 25/26

Rapport nr.: 938

Forfatter(e): Monica Bjerklund og Hanna N. Storm

Dato: 14.08.2026

ISBN: 978-82-336-0846-0

ISSN: 2703-7894

Prosjekt: Evaluering av læreplan i VG3 jakt og viltforvaltning

Prosjektleder: Monica Bjerklund

Oppdragsgiver(e): Innlandet Fylkeskommune

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf.: +47 35061500

Forord

Telemarksforskning takker for oppdraget med å evaluere forsøk med programfag jakt og viltforvaltning på Vg3, naturbruk studieforbereende ved Solør videregående skole, Innlandet.

Jakt og bærekraftig viltforvaltning er av økende viktighet i en tid hvor både matberedskap, økologisk bærekraft og økofilosofi har økende betydning. Det har vært spennende å analysere hvordan videregående opplæring kan forberede elever på å ta samfunnsansvar og utøve yrker innen jakt og viltforvaltning.

Denne sluttrapporten gjengir hovedfunn fra underveisrapporten i evalueringen i forsøket *Evaluering av forsøk med programfag i jakt- og viltforvaltning ved Vg3 studieforbereende ved Solør videregående skolen* (Bjerklund & Storm 2025), samt funn fra Telemarksforskings evalueringen av skoleåret 25/26. Dermed kan denne sluttrapporten leses selvstendig, og redegjør for erfaringene fra begge de to skoleårene i forsøksperioden, dvs. skoleårene 24/25 og 25/26.

SIKT-KI er benyttet til å dra ut momenter til sammendrag, til systematisering av datamaterialet til den tematiske analysen og engelsk sammendrag.

Bø, 14. august 2026

Monica Bjerklund

Prosjektleder

Innhold

Forord	3
Sammendrag	7
English Abstract	10
1. Innledning	13
2. Teori	15
2.1 Kunnskap, ferdigheter, verdier og holdninger.....	16
2.2 Sosiokulturelt perspektiv	17
2.3 Læreplanen	18
2.3.1 Krav til læreplanene i videregående opplæring	19
3. Metode	20
3.1 Datainnsamlingsmetoder.....	20
3.2 Analyse	23
3.3 Etikk	24
4. Den formelle og den lokale læreplanen	25
4.1 Overordnet læreplan godkjent av Utdanningsdirektoratet	25
4.2 Den lokale læreplanen.....	26
4.2.1 Emnet «Forvaltning av viltressursen»	26
4.2.2 Emnet «Utfordring og konflikter knyttet til hjortevilt»	27
4.2.3 Emnet «Utøvelse av jakt og fangst».....	28
4.2.4 Emnet «Rovdyr og rovdyrkonflikt»	30
4.2.5 Emnet «Jaktstatistikk og økonomi med utarbeidelse av forvaltningsplan»	31

5. Læringsaktiviteter - den utøvde læreplanen.....	32
5.1 Lærerstyrt undervisning.....	32
5.2 Deltakelse i forskning og turer utenlands.....	35
5.3 Ekskursjoner og praktisk undervisning i felt	37
6. Erfaringer med programfaget	45
6.1 Skoleledelsens og fylkets vurdering av og erfaring med programfaget.....	45
6.2 Lærernes erfaringer med programfaget.....	47
6.3 Elevenes erfaringer med programfaget.....	52
7. Drøfting	59
7.1 Overordnet læreplan	59
7.2 Lokal læreplan	64
7.3 Den utøvde og erfarte læreplanen	68
7.4 Undervisningsmetoder, læringsmiljø og elevenes læring.....	70
7.4.1 Aktivisering av tidligere erfaring, kunnskap og kompetanse.....	70
7.4.2 Fleksible funksjonelle kunnskapsbaser, metakognitiv kompetanse og selvregulert læring.....	71
7.4.3 Tilpasset opplæring og elevmedvirkning	72
7.4.4 Læring, problemsituasjoner og kognitive konflikter	73
7.4.5 Læring, autentiske oppgaver og kontekster.....	74
7.4.6 Læring, deltagelse, utfordring og støtte.....	76
7.4.7 Læring, artikulasjon, rikholdighet og elaborering.....	77
8. Avsluttende kommentarer og hovedfunn	79
8.1 Hovedfunn fra rapporten.....	82
Litteratur	84
Vedlegg.....	85
Vedlegg 1 - Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning.....	85

Vedlegg 2 – program for turen til Polen med Erasmus Pluss	89
---	----

Sammendrag

Innlandet fylkeskommune fikk i august 2024 godkjent sin søknad til Utdanningsdirektoratet om å gjennomføre et forsøk med programfag jakt og viltforvaltning på Vg3, naturbruk studieforbereende ved Solør videregående skole. Utdanningsdirektoratet godkjente søknaden med hjemmel i opplæringsloven §1-5. Forsøket gikk over to år, med oppstart i skoleåret 2024–25. Det var utarbeidet en egen læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning, som ble godkjent av Utdanningsdirektoratet (Innlandet Fylkeskommune 2024). Telemarksforskning har gjennomført en evaluering av hele forsøksperioden. Målet var at tilbudet skulle gjøres nasjonalt etter prøveperioden.

Telemarksforskning har gjennomført en evaluering av forsøket med programfaget Vg3 jakt og viltforvaltning, skoleårene 24/25 og 25/26. Problemstillingene i evalueringen har vært følgende:

1. Har læreplanen fungert som et godt rammeverk for opplæringen og bidratt til at elevene har fått god fagkompetanse i jakt og viltforvaltning?
2. Har læreplanen bidratt til variert og god opplæring og økende progresjon i elevenes kompetanse i faget?

Metoder i evalueringen av forsøket har vært intervju med elever, lærere og skoleledelse, observasjon av praktisk og teoretisk undervisning, spørreskjema og elektronisk logg.

Evalueringen viser gjennomgående gode erfaringer med forsøket.

Hovedfunnene er:

- **Læreplanen har fungert godt.** Den overordnede læreplanen gir et godt grunnlag for å utvikle både fagkunnskap, praktiske ferdigheter og forståelse for bærekraftig viltforvaltning. Det er sammenheng mellom kompetansemål, innhold og undervisning. Læreplanens innhold erfares som godt og relevant av både elever, lærere og skoleledelse.
- **Evalueringen viser videre at praksis og teori er godt integrert.** En av de tydeligste styrkene ved programfaget er at teoretisk undervisning, feltarbeid og praktiske øvelser gjensidig bygger opp under hverandre. Elevene får anvendt fagstoffet i autentiske situasjoner, noe som ser ut til å styrke både motivasjon og læring.
- **Bruk av autentiske læringsarenaer gir motivasjon og godt læringsutbytte.** Undervisning i felt, praktisk jakt- og viltforvaltning, bruk av hund, ekskursjoner og samarbeid med eksterne fagmiljøer gir elevene erfaringer som vanskelig kan oppnås gjennom klasseromsundervisning alene. Samtidig bidrar slike arenaer til å utvikle yrkesforståelse og identitet.
- **Programfaget utvikler bred kompetanse utover jaktfaglige ferdigheter alene.** Gjennom undervisningen utvikler elevene evne til samarbeid, kommunikasjon, refleksjon, problemløsning og

etiske vurderinger. De lærer å begrunne valg, formidle fagstoff og håndtere komplekse problemstillinger, noe som går utover rent tekniske jaktferdigheter.

- **Undervisningen er preget av elevaktivitet og dialog.** Observasjonene viser at lærerne i stor grad bygger undervisningen på spørsmål, diskusjoner, gruppearbeid og praktiske, samfunnsrelevante oppgaver. Elevenes egne erfaringer brukes aktivt som utgangspunkt for videre læring, i tråd med et sosiokulturelt læringssyn. Dette kommer særlig tydelig fram i observasjonene av undervisningen.
- **Evalueringen viser god progresjon i læring gjennom skoleåret.** De ulike emnene bygger videre på hverandre slik at elevene først utvikler grunnleggende forståelse, før de anvender kunnskapen i stadig mer komplekse og selvstendige oppgaver. Flere aktiviteter, som arbeid med viltplan, seminar og praktiske øvelser, viser hvordan tidligere læring tas i bruk i nye sammenhenger.
- **En stor lokal handlingsfrihet framstår som en styrke.** Læreplanen gir rom for å tilpasse innhold og arbeidsformer til lokale ressurser, naturforhold og fagmiljø. Evalueringen tyder på at denne fleksibiliteten er utnyttet godt ved Solør videregående skole og har bidratt til et helhetlig undervisningsopplegg.
- **Programfaget kobler skole, praksisfelt og forskning på en god måte.** Samarbeidet med eksterne aktører som viltforvaltningen, forskningsmiljø og andre fagmiljøer framstår som en viktig kvalitet ved programmet. Elevene møter både forskning, forvaltning og praktisk yrkesutøvelse, noe som gir undervisningen høy faglig legitimitet og aktualitet. Faget har også element av internasjonalisering ved ekskursjoner til utlandet.

Faglige utviklingsområder

Vi finner enkelte faglige utviklingsområder. Selv om læreplanen fungerer godt, peker evalueringen på at enkelte temaer kan styrkes ytterligere. Særlig gjelder dette naturfilosofi, enkelte tverrfaglige tema og en noe tydeligere integrering av kritiske perspektiver og interessekonflikter i enkelte undervisningsopplegg. Disse framstår som forbedringspunkter snarere enn grunnleggende svakheter.

Forsøket viser at programfaget har potensial utover den lokale utprøvingen, med noen forbehold. Evalueringen peker mot at programfaget representerer et faglig gjennomarbeidet undervisningsopplegg som kan danne et godt grunnlag for videre utvikling og eventuell permanent innføring, forutsatt noen justeringer av læreplanen. Samtidig har det vært noen særskilte lokale forutsetninger som man må være spesielt oppmerksom på i en permanent, nasjonal ordning. De gode erfaringene bygger i stor grad på lokale ressurser, kompetanse og samarbeidspartnere. Ved en nasjonal innføring bør det vurderes hvordan disse kvaliteten kan ivaretas også ved skoler med andre rammebetingelser.

- **Selv om lokal handlingsfrihet blir fremhevet som en styrke ved Solør, kan dette også være en utfordring.** Et stort tolkningsrom fører til betydelig variasjon mellom skoler. Dersom

læreplanen skal bli nasjonal, kan det være behov for tydeligere veiledning om innhold, progresjon og sentrale læringsaktiviteter i faget.

- **Gjennomføringen bygger på særskilt kompetanse innen jakt og viltforvaltning og lokale ressurser.** En viktig forklaring på de gode resultatene synes å være lærernes faglige kompetanse, deres praksiserfaring og skolens omfattende samarbeid med forvaltning, lokale aktører og forskningsmiljøer. Evalueringen reiser derfor spørsmål om hvilke kompetansekrav, nettverk og støtteordninger som må være på plass dersom programfaget skal etableres ved andre skoler.
- **Autentiske læringsarenaer er ressurskrevende.** Feltarbeid og praktisk undervisning fremstår som avgjørende for måloppnåelsen, men forutsetter tilgang til egnede jaktterreng, viltressurser, hunder, jaktutstyr, sikkerhetsrutiner og samarbeidspartnere. Det bør vurderes hvordan slike rammebetingelser kan ivaretas ved skoler med andre geografiske og organisatoriske forutsetninger.
- **Læreplaner er generelt sett dynamiske dokumenter som alltid trenger justeringer og oppdateringer.** Selv om læreplanen fungerer godt som helhet, viser evalueringen at enkelte temaer kan komme tydeligere fram. Dersom læreplanen skal få nasjonal anvendelse, vil en tydeligere beskrivelse av disse temaene kunne bidra til større faglig konsistens.

English Abstract

Innlandet County Council received approval from the Norwegian Directorate for Education and Training in August 2024 to implement a pilot programme in the specialised subject *Hunting and Wildlife Management* (jakt og viltforvaltning) at Vg3 level within the university preparatory Natural Resource Management programme at Solør Upper Secondary School. The application was approved pursuant to Section 1-5 of the Education Act (opplæringsloven). The pilot ran for two years, commencing in the 2024/25 academic year. A dedicated curriculum for Vg3 *Hunting and Wildlife Management* was developed and approved by the Norwegian Directorate for Education and Training (Innlandet County Council, 2024). Telemarksforskning conducted an evaluation of the entire pilot period. The intention was that the programme would be implemented nationally following the trial period.

Telemarksforskning conducted an evaluation of the pilot subject Vg3 *Hunting and Wildlife Management* during the 2024/25 and 2025/26 academic years. The evaluation addressed the following research questions:

1. Has the curriculum functioned as an effective framework for teaching and contributed to students acquiring strong subject-specific competence in hunting and wildlife management?
2. Has the curriculum contributed to varied and high-quality teaching and to progressive development of students' competence in the subject?

The evaluation methods comprised interviews with students, teachers and school leadership, observation of practical and theoretical teaching sessions, questionnaires, and electronic logs.

Results

The evaluation demonstrates consistently positive experiences with the pilot.

The main findings are as follows:

- **The curriculum has functioned well.** The overall curriculum provides a strong foundation for developing subject knowledge, practical skills, and an understanding of sustainable wildlife management. There is coherence between learning outcomes, content, and teaching. The curriculum content is regarded as both appropriate and relevant by students, teachers, and school leadership.
- **The evaluation further shows that theory and practice are well integrated.** One of the clearest strengths of the subject is the way in which theoretical instruction, fieldwork, and practical exercises mutually reinforce one another. Students are able to apply their knowledge in authentic contexts, which appears to strengthen both motivation and learning.

- **The use of authentic learning environments promotes motivation and strong learning outcomes.** Field-based teaching, practical hunting and wildlife management activities, the use of dogs, excursions, and collaboration with external professional environments provide students with experiences that are difficult to achieve through classroom-based instruction alone. At the same time, these settings contribute to the development of professional understanding and identity.
- **The subject develops broad competencies beyond hunting-specific skills alone.** Through instruction, students develop abilities in collaboration, communication, reflection, problem-solving, and ethical reasoning. They learn to justify decisions, communicate subject knowledge, and address complex issues, extending beyond purely technical hunting skills.
- **Teaching is characterised by active student participation and dialogue.** Observations indicate that teachers largely base instruction on questions, discussions, group work, and practical tasks with societal relevance. Students' own experiences are actively used as a starting point for further learning, consistent with a sociocultural perspective on learning. This is particularly evident in the classroom observations.
- **The evaluation demonstrates strong progression in learning throughout the academic year.** Different topics build upon one another, enabling students first to develop a foundational understanding before applying their knowledge in increasingly complex and independent tasks. Several activities, including work on wildlife management plans, seminars, and practical exercises, illustrate how prior learning is applied in new contexts.
- **A high degree of local autonomy appears to be a strength.** The curriculum allows adaptation of content and teaching methods to local resources, environmental conditions, and professional expertise. The evaluation suggests that this flexibility has been utilised effectively at Solør Upper Secondary School and has contributed to a coherent educational programme.
- **The subject successfully connects education, professional practice, and research.** Collaboration with external stakeholders, including wildlife management authorities, research environments, and other professional communities, appears to be an important strength of the programme. Students engage with research, public administration, and professional practice, providing the subject with strong academic legitimacy and contemporary relevance. The programme also contains an international dimension through study visits abroad.

Areas for Academic Development

The evaluation identifies several areas for further academic development. Although the curriculum functions well overall, it indicates that certain topics could be strengthened further. This applies particularly to

environmental philosophy and selected interdisciplinary themes, and a clearer integration of critical perspectives and competing interests within some teaching programmes. These should be regarded as areas for improvement rather than fundamental weaknesses.

The pilot demonstrates that the subject has potential beyond the local trial, albeit with certain reservations. The evaluation suggests that the subject represents a well-developed educational programme that could provide a strong foundation for further development and possible permanent implementation, subject to some adjustments to the curriculum. At the same time, several specific local conditions have contributed to its success and require consideration in any permanent national scheme. The positive outcomes are largely based on local resources, expertise, and partnerships. In the event of national implementation, consideration should be given to how these qualities can be maintained in schools operating under different conditions.

1. **Although local autonomy is highlighted as a strength at Solør, it may also present challenges.** A broad scope for interpretation may result in considerable variation between schools. If the curriculum is to be implemented nationally, there may be a need for clearer guidance regarding content, progression, and key learning activities.
2. **Implementation relies on specialised expertise in hunting and wildlife management, as well as local resources.** An important explanation for the positive outcomes appears to be the teachers' subject expertise, professional experience, and the school's extensive collaboration with public authorities, local stakeholders, and research environments. The evaluation therefore raises questions regarding the competence requirements, networks, and support mechanisms that would need to be in place if the subject were to be established in other schools.
3. **Authentic learning environments are resource intensive.** Fieldwork and practical instruction appear essential for achieving the intended learning outcomes, but they require access to suitable hunting grounds, wildlife resources, dogs, hunting equipment, safety procedures, and collaborative partners. Consideration should therefore be given to how such conditions can be ensured in schools operating in different geographical and organisational contexts.
4. **Curricula are, by their nature, dynamic documents that require ongoing revision and updating.** Although the curriculum functions well overall, the evaluation indicates that certain topics could be articulated more clearly. If the curriculum is to be applied nationally, a clearer description of these themes could contribute to greater academic consistency.

1. Innledning

Innlandet fylkeskommune fikk i august 2024 godkjent sin søknad til Utdanningsdirektoratet om å gjennomføre et forsøk med programfag jakt og viltforvaltning på Vg3, naturbruk studieforberevende ved Solør videregående skole. Utdanningsdirektoratet godkjente søknaden med hjemmel i opplæringsloven §1-5. Forsøket gikk over to år, med oppstart i skoleåret 2024–25. Det var utarbeidet en egen læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning, som ble godkjent av Utdanningsdirektoratet (Innlandet Fylkeskommune 2024). Telemarksforskning har gjennomført en evaluering av forsøket vil i denne sluttrapporten oppsummere erfaringer fra hele forsøksperioden.

Fylkestinget i Innlandet vedtok i desember 2022 at Solør videregående skole skulle utarbeide et forslag til en ny læreplan innenfor programområde Vg3 naturbruk studieforberevende, som et valgfritt programfag i Vg3 jakt og viltforvaltning med et omfang på 140 årstimer. Våren 2023 utarbeidet en arbeidsgruppe ved skolen et forslag til ny læreplan, og i september 2023 sendte Innlandet fylkeskommune en søknad til Utdanningsdirektoratet om å få prøve ut den nye læreplanen i et forsøk etter opplæringsloven §1-5. Søknaden ble innvilget med forutsetning om oppstart av forsøket i august 2024. Innlandet fylkeskommune gjennomførte forsøket fra og med skoleåret 2024–2025 til og med skoleåret 2025–2026. Etter forsøksperioden er målet å søke Utdanningsdirektoratet om permanent godkjenning av læreplanen i Vg3 jakt og viltforvaltning, naturbruk studieforberevende. I forsøksperioden la fylkeskommunen til grunn at skolen skulle knytte til seg veiledningsressurser som kunne bistå både skolen og skoleeier i det faglige opplegget, slik at ambisjonene med forsøket i størst mulig grad ble nådd (Innlandet Fylkeskommune 2024).

Telemarksforskning har gjennomført en evaluering av forsøket med programfaget Vg3 jakt og viltforvaltning, skoleårene 24/25 og 25/26. Problemstillingene i evalueringen har vært følgende:

1. Har læreplanen fungert som et godt rammeverk for opplæringen og bidratt til at elevene har fått god fagkompetanse i jakt og viltforvaltning?
2. Har læreplanen bidratt til variert og god opplæring og økende progresjon i elevenes kompetanse i faget?

For å utforske dette har vi definert følgende forskningsspørsmål:

- Hva er elevenes opplevelse av kvaliteten og utbyttet av opplæringen?
- Hva er lærernes erfaringer med å organisere opplæring slik at mål og intensjoner i læreplanen er ivarettatt?
- Hva er skoleledelsens vurdering av opplæringen i jakt- og viltforvaltning opp mot hva som er intensjonen med forsøket?

Denne sluttevalueringen skal oppsummere erfaringer gjennom hele forsøksperioden med særlig vekt på læreplanen og om denne har fungert som et godt rammeverk for opplæringen og bidratt til at elevene har fått god fagkompetanse i jakt og viltforvaltning, og om læreplanen har bidratt til variert og god opplæring og økende progresjon i elevenes kompetanse i faget (Innlandet Fylkeskommune 2024).

Oppdraget har blitt gjennomført med et didaktisk utgangspunkt, med søkelys på læreplan og undervisningsteori. De sentrale dimensjonene i didaktikken er mål, innhold, metode og vurdering knyttet til læreplan- og undervisningsteori. Vi har hatt som mål å undersøke hva som skal læres, hvordan innholdet struktureres og tilegnes, samt hvorfor dette skal læres (Dale 1999, s. 18).

Videre har vi ønsket å analysere hva elevene faktisk lærer, hvordan innholdet i praksis er organisert og undervist, samt begrunnelsene for lærernes valg i undervisningen (den oppfattede og operasjonaliserte læreplanen), og hvordan elevene selv opplever opplæringen (den erfarte læreplanen) (jf. Goodlad 1979). «Undervisning er planlagt læring der læreplanen realiseres gjennom sosial samhandling mellom lærer og elev» (Dale 1989, s. 43). Læreren fungerer som et bindeledd mellom læreplanen og undervisningsaktivitetene, slik at elevenes læringsprosesser til enhver tid står sentralt (Dale 1992, s. 43).

Det fremgår også av oppdragsbeskrivelsen at faget skal vurderes på bakgrunn av både elevenes og lærernes erfaringer, samt skoleledelsens vurderinger av opplæringen sett i lys av intensjonene med forsøket. I tillegg vil evalueringen omfatte en faglig vurdering av læreplanens innhold og det pedagogiske/didaktiske opplegget. De pedagogiske og didaktiske føringene er i hovedsak forankret i læreplanverkets overordnede del. I dette prosjektet er det imidlertid naturlig å avgrense analysen til læreplanen i jakt og viltforvaltning på Vg3. Dette innebærer i praksis at analysen begrenses til de pedagogiske og didaktiske målene som skoleeier og skole har satt for faget i denne utprøvingsfasen.

Denne sluttrapporten gjengir hovedfunn fra underveisrapporten i evalueringen i forsøket *Evaluering av forsøk med programfag i jakt- og viltforvaltning ved Vg3 studieforberedende ved Solør videregående skolen* (Bjerklund & Storm 2025), samt funn fra Telemarksforskingens evalueringen av skoleåret 25/26. Dermed kan denne sluttrapporten leses selvstendig, og redegjør for erfaringene fra begge de to skoleårene i forsøksperioden, dvs. skoleårene 24/25 og 25/26.

Rapporten er bygd opp på følgende måte: Kapittel 2 redegjør for det teoretiske rammeverket og de didaktiske perspektivene som ligger til grunn for evalueringen, mens kapittel 3 beskriver datagrunnlag og metode. I kapittel 4 analyseres den formelle læreplanen. I kapittel 5 presenterer vi hvordan læreplanen er operasjonalisert gjennom den lokale læreplanen og den konkrete undervisningen. Kapittel 6 presenterer erfaringer med og vurderinger av programfaget fra henholdsvis elever, lærere og skoleledelse. I kapittel 7 oppsummerer vi erfaringer gjennom hele forsøksperioden med særlig vekt på læreplanen og om denne har fungert som et godt rammeverk for opplæringen, bidratt til at elevene har fått god fagkompetanse samt til en variert og god opplæring og økende progresjon i elevenes kompetanse i faget. Kapittel 8 presenterer overordnede vurderinger og anbefalinger.

2. Teori

I sluttevalueringen skal læreplanen analyseres i et didaktisk perspektiv, med søkelys på læreplan og undervisningsteori. De grunnleggende temaene i didaktikken er mål, innhold, metode og vurdering av læreplans- og undervisningsteori. Vi vil analysere hva som skal læres, hvordan innholdet skal organiseres og læres og hvorfor dette skal læres (Dale 1999, s. 18). I tillegg vil vi analysere hva elevene lærer, hvordan innholdet faktisk ble organisert og undervist i og hvorfor lærerne tok de valgene de tok i undervisningen (den oppfattede og operasjonaliserte læreplanen), og hvordan elevene opplevde opplæringen (den erfarte læreplanen).

Det er tre **kompetansenivåer** i skolen:

På **nivå K1** gjennomføres undervisningen. Her møter elevene læreplanen, elever og lærere møtes og medelever møtes. Læreren er fanget av handlingstvang, og har liten tid til refleksjon over egen undervisning.

På **nivå K2** konstrueres læreplaner og undervisningsprogrammer, og undervisningen planlegges og evalueres. Her har læreren delvis fri fra handlingstvangen, men ikke helt.

K3-nivå handler om å utvikle skolen som profesjonell pedagogisk organisasjon. På dette nivået kommuniserer lærerne om teori og konstruerer også selv didaktisk teori. Begreper er viktig på K3-nivå. Læreplanene analyseres kritisk på K3 nivå. Teoriene og kunnskapen som utvikles på K3-nivå bygger på erfaringer på K1 og K2-nivå. Her har læreren frihet fra handlingstvangen og kan holde kritisk distanse til egen undervisning i større grad (Dale 1989, s. 42; Brännström & Dyrnes 2021). Imidlertid har lærere sjeldent slike muligheter i dagens skole til å fordype seg i forskning på egen praksis, bortsett fra ved gjennomføring av videreutdanning, mastergrad og offentlig sektor Ph.d. Derfor gjennomføres det i dette tilfellet en ekstern evaluering.

Evalueringen vår foregår på K3 nivå, hvor Telemarksforskning vil analysere hvordan undervisningen gjennomføres (K1) og læreplanens utforming og bruk (K2). Her vil lærerne og skoleledelsen delta aktivt i evalueringen gjennom sine interne evalueringer av programfaget og diskusjoner med forskerne underveis. I og med at faget jakt og viltforvaltning er et nylig oppstartet programfag, blir det viktig å involvere skoleeiere, lærere og elever i det å tenke i begreper og evaluere (K3) både undervisningen (K1) og arbeidet som har skjedd under utviklingen av læreplanen for programfaget jakt og viltforvaltning samt i planleggingen av undervisningen i emnet (K2). Vi organiserte derfor forskningsprosessen i nært samarbeid med de involverte.

2.1 Kunnskap, ferdigheter, verdier og holdninger

For å utvikle handlingskompetanse innen et fag kreves flere ulike kompetanseformer (Pettersen 2005, s. 212-213):

- a) **Fagkompetanse.** Det å observere, gjøre analyse, utføre systematisering og vurdering basert på teoretisk-faglig innsikt og forståelse.
- b) **Metodekompetanse/ferdigheter.** Evne og dyktighet i å utførelsen av yrkesspesifikke prosedyrer, metoder og tiltak på grunnlag av fagkompetansen i det aktuelle faget.
- c) **Sosial kompetanse.** Personorientert kompetanse til å inngå i relevante relasjoner i det som omfatter fagets sosiale kontekst i samfunnet.
- d) **Læringskompetanse.** Å kunne lære.

Innledningsvis vil vi redegjøre kort for noen sentrale begreper innen yrkesfaglig utdanning: Kunnskaper, ferdigheter, verdier og holdninger. **Å tilegne seg** innebærer å kunne ta til seg kunnskaper og ferdigheter ved behov, og henger sammen med læringsstrategier og å lære å lære. Gode strategier for å tilegne seg og videreutvikle kunnskaper og ferdigheter er en sentral del av kompetansen elevene skal ha etter endt opplæring (Utdanningsdirektoratet 2018). **Kunnskap** handler om å kjenne til og forstå fakta, begreper, teorier, ideer og sammenhenger innen ulike fagområder og temaer (Utdanningsdirektoratet 2018). **Ferdigheter** innebærer å beherske handlinger eller prosedyrer for å gjennomføre oppgaver eller løse problemer, og omfatter blant annet motoriske, praktiske, kognitive, sosiale, kreative og språklige ferdigheter (Utdanningsdirektoratet 2018). Det at elevene tilegner seg både kunnskap og ferdigheter er nødvendig i et praktisk fag som jakt og viltforvaltning.

Å anvende kunnskaper og ferdigheter for å mestre utfordringer viser at kompetanse er mer enn enkeltstående kunnskaper eller ferdigheter, og forutsetter at disse brukes i sammenheng (Utdanningsdirektoratet 2018). **Å løse oppgaver i kjente og ukjente sammenhenger** betyr at eleven eller lærlingen kan overføre det han eller hun har lært, til nye og ulike situasjoner, også i en ukjent framtid (Utdanningsdirektoratet 2018). I jakt og viltforvaltning må elevene ta veloverveide valg i praktiske situasjoner og løse komplekse samfunnsutfordringer. Det er altså ikke nok at elevene har kunnskaper og ferdigheter, de må kunne benytte dem i kjente og ukjente sammenhenger innen jakt og viltforvaltning.

Forståelse samt evne til refleksjon og kritisk tenkning handler om å kunne se saker fra flere perspektiver og vurdere påstander, argumenter og handlingsvalg. Dette henger sammen med utvikling av holdninger og etisk vurderingsevne (Utdanningsdirektoratet 2018). Det å utøve skjønn, reflektere kritisk og vurdere handlingsvalg er også en del av jakt og viltforvaltning, og vi vil derfor evaluere hvordan elevene, lærerne og skoleledelsen vurderer elevenes utvikling på alle disse områdene, samt hvordan læreplanen tilrettelegger for alle disse læringsformene.

2.2 Sosiokulturelt perspektiv

Vi analyser funnene ut fra et sosiokulturelt perspektiv på læring. Innen sosiokulturelle perspektiver oppfattes kunnskap som situert, og noe som skjer gjennom sosiale praksiser. Læring har et innholdsavhengig og et situasjonsavhengig element, og beskriver hvordan mennesket mestrer å benytte kulturelle redskaper i situerte praksiser, og utvikle seg til kompetente aktører. Sosial interaksjon er sentralt i all læring og kunnskapsutveksling. Gjennom sosial interaksjon blir den som lærere delaktig i samfunnets kollektive erfaringer (Säljö 2006).

Pettersen (2005) har utviklet 7 prinsipper for læring og undervisning:

- 1) **Aktivering av elevens tidligere erfaring, kunnskap og kompetanse.** Starte der eleven er for aktivere kunnskaper og forestillinger eleven har med seg inn i undervisningssituasjonen.
- 2) **Søkelys på å støtte eleven i å utvikle fleksible og funksjonelle kunnskapsbaser.** Lære eleven å søke opp informasjon, Kunnskapskonstruksjon og bruk av kunnskap forutsetter at eleven tilegner seg en funksjonell og meningsbærende kunnskapsbase. Eleven må derfor lære seg å konstruere kunnskap både individuelt og i samarbeid med andre.
- 3) **Utvikling av metakognitiv kompetanse og selvregulert læring.** Støtte elevens evne og innsikt i å reflektere over egen kunnskap, sine læringsprosesser og studiestrategier. Lære om grensene for egen kunnskap. Kunne overvåke og regulere sine egne læringsstrategier i forhold til kunnskapsinnhold og ulike læringsmål.
- 4) **Undervisning og læring som tar utgangspunkt i problemsituasjoner og kognitive konflikter.** Motivasjon er et interpsykologisk fenomen. Elevene lærer gjennom relasjonen mellom lærende, læringssituasjonen og læringsoppgaven. Lærestoff og oppgaver presenteres i en form som utfordrer elevenes kunnskap, kompetanse og erfaring, og som gir dem valgfrihet, nysgjerrighet, kontroll og stimulering til samarbeid med andre.
- 5) **Læring/undervisning knyttet til autentiske oppgaver og kontekster.** Læring i autentiske kontekster gjør at elevene lettere kan overføre, tilpasse og anvende kunnskapen i praktiske situasjoner.
- 6) **Læring og undervisning med vekt på deltakelse, utfordring og støtte.** Aktive, nysgjerrige og initiativrike elever lærer mer. Læreren kan støtte elevene i å bli utforskende og undrende.
- 7) **Læring og undervisning med utgangspunkt i artikulasjon, rikholdighet og elaborering.** Artikulasjon er å formulere og uttrykke sine resonnementer, kunnskaper og antakelser om hvordan ting er og henger sammen. Elevene støttes i å lære å ha flere perspektiver på samme fenomen. (Pettersen 2005, s. 87-95).

Disse punktene omhandles av Pettersen om studenters læring, og vi finner at de har overføringsverdi til elever på siste årstrinn i videregående opplæring.

2.3 Læreplanen

Læreplanen er et statlig styringsredskap, som skal bringe kulturarv videre til neste generasjon og gi samfunnet nødvendig kompetanse slik at næringsliv, kommuner, fylker og stat blir velfungerende. Læreplanen er en av statens viktigste styringsredskaper i skolen (Imsen 2025, s. 297). I læreplanen finnes det i følge Hilda Taba fire grunnleggende elementer; Målene, det faglige innholdet/lærestoffet, metoder, organisering og arbeidsmøter og evaluering (Imsen 2025, s. 303).

Imsen (2025, s. 294-295) refererer Goodlads læreplan-nivåer:

1. **Den ideologiske læreplan:** Forestillinger om hvordan læreplanen skal være (lærestoff, arbeidsformer og grunnleggende perspektiver). I praksis kan denne aldri realiseres, fordi en rekke sosio-politiske hensyn må tas i praktisk gjennomføring. Ideologien bak læreplaner kan være vanskelig å gjøre seg kjent med, fordi vi vanligvis forholder oss til ferdig utformede læreplaner.
2. **Den formelle læreplanen:** Offentlig vedtatt læreplan (læreplandokumentet). Noen ganger sier den formelle læreplanen noe om den ideologiske læreplanen, samtidig som den formelle læreplanen er resultat av endringer underveis og demokratiske prosesser.
3. **Den oppfattede læreplanen:** Læreplanen slik den oppfattes av ulike aktører som skoler og lærere, foreldre. Læreplanene gir omfattende tolkningsrom, og ulike perspektiver kan leses inn i en og samme læreplan. Det vil være forskjell på hvordan brukerne oppfatter læreplanen. Læreplanen skal videre konkretiseres på lokalt nivå gjennom lokalt læreplanarbeid. Lærerens praksisteori, holdninger og erfaringer preger tolkning av læreplanen.
4. **Den gjennomførte læreplanen:** Det som skjer i klasserommet, som kan avvike fra den formelle læreplanen. Lærere kan ha sine foretrukne og begrensede undervisningsmetoder.
5. **Den erfarte læreplanen:** Hvordan elevene erfarer det som foregår i klasserommet, hva de oppfatter og lærer. Intendert og ikke-intendert læring. Elevene kan oppleve deler av undervisningen likt, som struktur og mønstre, samtidig som de har ulike individuelle forutsetninger, interesser og erfaringsbakgrunner. Her kan det komme frem utilsiktede erfaringer, som skjulte budskap, disiplinering og reproduksjon av kunnskap (Imsen 2025).

Når vi evaluerer forsøket med programfaget Vg3 jakt og viltforvaltning ved Solør videregående skole, vil evalueringen ta for seg alle disse læreplannivåene, spesielt fra den formelle læreplanen (punkt 2) og til den erfarte læreplanen (punkt 5). Vi vil studere læreplanens innhold og det faglige grunnlaget for denne, og hvordan mål og intensjoner i læreplanen kommer til uttrykk i praktisk undervisning. Vi analyserer i hovedsak læreplanen for programfaget, samt den lokale læreplanen. Vi viser til læreplanverkets generelle del der dette er relevant.

2.3.1 Krav til læreplanene i videregående opplæring

Utdanningsdirektoratet har utarbeidet Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S. Retningslinjene redegjør for en del begreper som er relevant for analyse av læreplanen i jakt og viltforvaltning.

Fagets relevans skal vise hvordan faget er betydningsfullt både for den enkelte elev og i et bredere samfunns- og arbeidslivsperspektiv. *Kjerneelementene* beskriver sentrale begreper, kunnskapsområder, tenkemåter, metoder og uttrykksformer i faget. Beskrivelsene skal bidra til sammenheng mellom overordnet del, kjerneelementer og kompetanse, og gi en helhet i læreplanverket. En *fagspesifikk tekst* skal synliggjøre hvordan verdier og prinsipper fra overordnet del kommer til uttrykk i faget. *Tverrfaglige temaer* skal redegjøre for hvilke av temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap og bærekraftig utvikling som er relevante, og hvilke områder innen disse som inngår i faget. Hvert relevant tema omtales separat (Utdanningsdirektoratet 2018).

For å oppnå kompetanse i faget må elevene kunne kombinere *kunnskaper og ferdigheter* for å mestre utfordringer og løse oppgaver i både kjente og ukjente situasjoner. Anvendelsesaspektet innebærer at de skal bruke det de har lært på ulike måter. Verbene i kompetansemålene beskriver som regel hvordan kunnskapen anvendes, og kompetansemålene uttrykker dermed både kunnskaper og ferdigheter. (Utdanningsdirektoratet 2018).

Grunnleggende ferdigheter beskrives «som del av kompetansen i faget og som redskap for læring i faget. Hver ferdighet som er særlig aktuell i faget, omtales for seg» (Utdanningsdirektoratet 2018).

Kompetansebegrepet i læreplanene i videregående opplæring forutsetter *forståelse, refleksjon og kritisk tenkning*. Elevene skal både forstå lærestoffet, og kunne reflektere kritisk og etisk over det de gjør. Metoder, arbeidsmåter og tenkemåter elevene behøver for å lære og bruke faget skal komme frem av kompetansemålene (Utdanningsdirektoratet 2018).

Kompetansemålene i læreplanen skal ikke gi føringer for lærernes valg av undervisningsmetoder og arbeidsmåter. De skal derimot åpne for å bruke «et bredt repertoar av læringsaktiviteter, -ressurser og -arenaer». Kompetansemålene skal ikke hindre at elevene får medvirke i valg av innhold og arbeidsmåter. Undervisningen skal tilpasses den enkelte eleven og den konkrete elevgruppen. *Tilpasset opplæring* «er den tilretteleggingen skolen [...] gjør for å sikre at alle elever får best mulig utbytte innenfor den ordinære opplæringen. Kompetansemålene skal gi lokalt handlingsrom til å velge hvilket innhold opplæringen skal ha, og hvordan opplæringen skal organiseres. Målene skal gi rom for at elevene [...] lærer på ulike måter, i ulikt tempo og med ulik progresjon» (Utdanningsdirektoratet 2018).

3. Metode

Evalueringen bygger på dokumentstudier, kvalitative intervjuer, et enkelt spørreskjema, logg og observasjon av klasseromsundervisning, ekskursjon og praktisk jakt- og viltforvaltning. Utvalget består av skoleledelsen, lærerne i programfaget i jakt og viltforvaltning samt elevene i dette programfaget. Dette utvalget har førstehåndserfaring med å gjennomføre programfaget (elever), undervise i programfaget og planlegge didaktisk gjennomføring (lærerne) og å planlegge og lede programfaget og undervisningstilbudet som helhet (skoleledelsen og fylkeskommunen). Utvalget har dermed den erfaringen med programfaget som kreves for å besvare problemstillingen ut fra synspunktene til alle de involverte. Underveis i studien viste det seg at eksterne aktører bidro inn i utdanningen gjennom et nært og konstruktivt samarbeid. I ettertid ser vi at disse aktørene med fordel kunne vært intervjuet, men vi har fått informasjon om deres bidrag gjennom skoleledelsen, lærerne og elevenes intervjuvar.

3.1 Datainnsamlingsmetoder

Dokumentanalyse

I denne sluttrapporten er det gjennomført en kortfattet læreplananalyse av læreplanen for Vg3 Jakt og viltforvaltning og den lokale læreplanen for emnet. Vi har gjort en enkel dokumentanalyse (innholdsanalyse) av disse dokumentene (Thagaard 2011), på lik linje med tekstene fra intervjudataene.

Kvalitative intervjuer

Kvalitative intervjuer gir fylldige og detaljerte beskrivelser av studieområdet og egner seg til å studere menneskers erfaringer, meninger og holdninger. Metoden gir innblikk i deltakernes perspektiver og brukes ofte for å forstå eller beskrive et fenomen (Johannesen mfl. 2021, s. 105).

Fokusgruppeintervju er en form for kvalitative intervjuer der en moderator leder en diskusjon blant seks til tolv deltakere om et gitt tema (Johannesen, 2021, s. 125). Alle elever ble invitert til deltakelse i intervjuene og takket ja. Det ble gjennomført gruppeintervjuer med elever, lærere og skoleledelse. Dette ble vurdert som organisatorisk og tidsmessig hensiktsmessig. For elevene bidro gruppesetting til trygghet og temamessig utdyping.

Intervjuer med lærere og skoleledelse

Formålet med intervjuene med lærerne var å innhente vurderinger av læreplanen i jakt og viltforvaltning (den formelle læreplanen), hvordan den iverksettes i praksis (den operasjonaliserte læreplanen) og hvordan lærerne erfarte elevenes læring (den erfarte læreplanen). Intervjuet ble gjennomført både som

gruppeintervjuer og som individuelle intervjuer både underveis i skoleåret og på slutten av skoleåret. I tillegg ble det samlet inn data gjennom dialogmøter med lærerne og skoleledelsen underveis i prosjektet. Lærere delte også noen erfaringer, som samarbeidet med forskningsstiftelsen NINA, på epost underveis i skoleåret. Formålet med intervjuene med skoleledelsen og fylkeskommunen var å få mer overordnede perspektivers og erfaringer rundt gjennomføringen av programfaget.

Intervjuer med elever fra begge år i forsøket

Formålet med elevintervjuene var å belyse elevenes erfaringer med programfaget i jakt- og viltforvaltning, herunder vurderinger av læreplan (både den formelle læreplanen og den opplevde læreplanen), undervisningsformer, egenmotivasjon og læringsutbytte. Det var opprinnelig planlagt å følge 5–6 elever gjennom Vg3, men ettersom 9 elever deltok i programfaget første år, og 6 elever andre år, ble alle som samtykket fulgt opp. Alle elever samtykket til å delta. Av praktiske hensyn ble intervjuene gjennomført som gruppeintervjuer våren 2025 (første kull) og senhøsten 2025 (andre kull). Det ble benyttet semistrukturert intervjuguide, og intervjuene ble avsluttet med åpne spørsmål som ga rom for supplerende innspill.

Spørreskjema

Våren 2025 fikk elevene i første kull tilgang til en anonym, datasikker lenke med et spørreskjema med faste svaralternativer. Denne kvantitative delen besto av enkle, deskriptive spørsmål om elevenes fornøydhetsgrad med emnene i jakt og viltforvaltning.

Høsten og våren 2025/2026 fikk elevene i andre kull tilgang til samme spørreskjema, men ingen av de 6 elevene besvarte undersøkelsen. Å besvare surveyen var frivillig. Elevene fikk flere påminninger fra lærer og forsker, og samtykket til å delta. Årsaken til at denne ikke ble besvart, kan være at spørreskjema og logg var kombinert i en og samme undersøkelse. Det elektroniske skjemaet kan ha fremstått som «for arbeidskrevende». Lav svarprosent er vanlig ved surveyundersøkelser, og det kan være tilfeldig at ingen av de seks elevene svarte. Elevene stilte imidlertid til intervju og deltok i observasjoner, slik at deres opplevelser likevel er hørt og med i rapporten.

Logg

Våren 2025 fikk elevene i første kull tilgang til en anonym, datasikker lenke for å skrive logg basert på åpne spørsmål. Loggen ble besvart som fritekst av valgfri lengde. Elevene fikk avsatt tid i undervisningen til informasjon om studien, besvare spørreskjemaet og skrive logg. Alle elevene besvarte loggen i første kull. Spørsmålene var:

1. Beskriv undervisningen i emnet «forvaltning av viltressurser». Hvordan har du arbeidet med emnet, og hva har du lært?
2. Beskriv undervisningen i emnet «viltforvaltning og samfunnsperspektiver». Hvordan har du arbeidet med emnet og hva du har lært?

3. Beskriv undervisningen i emnet «utøvelse av jakt og fangst». Hvordan har du arbeidet med emnet og hva har du lært?
4. Hvilke praktiske ferdigheter har du utviklet i jakt og viltforvaltning? Hvordan tar du disse i bruk i og utenfor utdanningen?
5. Har du endret noen holdninger og verdier under utdanningen hittil? Har du gjort noen etiske refleksjoner? Gi gjerne eksempler.
6. Kan du huske å ha lært noe om forskning rundt jakt og viltforvaltning? Har du/dere brukt denne forskningen til noe, og i så fall hva?

Høsten 2025 og våren 2026 fikk elevene i andre kull tilgang til en anonym, datasikker lenke for å skrive logg basert på åpne spørsmål. Ingen av elevene i andre kull førte logg. Loggføring var en frivillig del av forskningsdesignet for denne evalueringen. Det kan hende det at ingen av elevene førte logg skyldtes at det ikke ble satt av tid i undervisningen til å skrive logg.

Observasjon av undervisning

Observasjon er egnet til å samle og analysere data gjennom direkte eller indirekte tilstedeværelse, og gir detaljerte beskrivelser av aktiviteter, atferd, samhandling og organisatoriske prosesser (Johannesen mfl. 2021, s. 79).

I tillegg til intervjuene ble det gjennomført observasjoner på tre tidspunkt: a) elevaktiv klasseromsundervisning med framlegg av arbeidskrav, b) lærerstyrt undervisning samt ekstern ekskursjon og c) praktisk ferdighetstrening gjennom feltarbeid knyttet til jakt og viltforvaltning. Det ble gjennomført to åpne, digitale observasjoner og én åpen, deltagende observasjon i skoleåret 24/25. Skoleåret 25/26 ble det gjennomført to åpne, digitale observasjoner og to fysiske observasjoner. Observasjonene gir grunnlag for direkte innsikt i hvordan læreplanen operasjonaliseres i praksis.

Praktisk undervisningen ble observert innen emnet «Jakthund/Trening av hund til jakt og ettersøk». Ifølge læreplanen skal elevene her lære å gjennomføre ulike jakt- og fangstformer, gjøre rede for lisensfelling, skadefelling og ettersøk etter skadet vilt, begrunne valg av metode for rasjonell og human utøvelse, samt bruke hund til jakt og ettersøk. Undervisningen foregikk i uke 49–51 i 2024, og besto av både teoretiske og praktiske elementer.

Vi observerte ekskursjon Norsk Skogmuseum våren 2026, hvor elevene fikk omvisning i utstillingen «Ulvetid» og deltok i en rekke dialogøvelser.

Datainnsamling skoleåret 24/25

Datainnsamlingen skoleåret 24/25 bestod av følgende aktiviteter:

1. Oppstartsmøte skolen og fylkeskommunen 5. september 2024, samt oppdatering underveis 20. Mars 2025

2. Læreplananalyse, høsten 2024.
3. Feltarbeid, observasjon – jakt med løshund. 4. november 2024.
4. Observasjon – elevaktiv undervisning 25. november.2024
5. Observasjon av lærerstyrt undervisning 5. mai 2025
6. Elektronisk logg – elever vår 2025
7. Intervju med elever i gruppe mandag 24. mars 2025
8. Gjennomgang av viltforvaltningsplan.
9. Intervju med lærerne etter fullført skoleår 11. august 2025.
10. Skriftlig kommunikasjon med lærerne underveis i skoleåret 24/25 og 25/26 med oppdatering rundt læringsaktiviteter.
11. Møte/intervju lærere, skolen, skoleeier og fagmiljøer involvert i undervisning

Datainnsamling skoleåret 25/26

Datainnsamlingen skoleåret 25/26 bestod av følgende aktiviteter:

1. Læreplananalyse til sluttrapport
2. Intervjuer med lærere 11. august 2025 og 2. desember 2025
3. Intervjuer med elever 8. desember2025
4. Observasjon av undervisning 20. februar 2026
5. Skriftlig kommunikasjon med lærerne underveis i skoleåret 25/26 med oppdatering rundt læringsaktiviteter.
6. Møte med fylkeskommunen den 4. mars 2026 for statusoppdatering.
7. Logg elever (åpent hele skoleåret)
8. Observasjon av undervisning og framlegg gruppearbeid den 13. mars 2026.
9. Observasjon, Norsk Skogmuseum den 23. mars 2026.
10. Observasjon av undervisning 5. mai 2026
11. Observasjon av søk etter blodspor med hund 27. april 2026
12. Intervju med lærer 19. juni 2026

3.2 Analyse

Materialet er analysert gjennom tematisk analyse, og en tilpasset versjon av Braun og Clarks (2006) 6 trinn for dataanalyse. Intervjuene er transkribert elektronisk av den datasikre løsningen Nettskjema ved UiO, før de delene som benyttes i rapporten er manuelt transkribert for å rette opp eventuelle feil. Der etter har vi dratt ut sentrale momenter fra intervjuene, og systematisert dem for å finne sentrale temaer av relevans for problemstillingen i evalueringen. Disse sentrale momentene er så drøftet opp mot relevante policydokumenter, læreplanen for faget og didaktisk teori.

I den 6-trinns tematiske analysen (jf. Braun & Clark 2006) er SIKT-KI brukt til systematisering av datamaterialet.

3.3 Etikk

Studien er vurdert og godkjent av Sikt, som er en statlig IT-leverandør som leverer nasjonale tjenester til utdanning og forskning. Telemarksforskning har avtale med Sikt om Personverntjenester, og deres vurdering bekrefter at våre planer er i tråd med krav i personvernregelverket. Elever, lærere og skoleledelse har fått informasjon om studien, om anonymitet og om at deltakelse er frivillig, både muntlig og gjennom et skriftlig informasjonsbrev. Her fikk de også opplysninger om prosjektets formål og om retten til å trekke seg underveis. Samtykke til deltakelse er gitt elektronisk via Universitetet i Oslos Nettskjema, der samtykkeopplysningene lagres på en datasikker måte (Bjerklund & Storm 2025).

I denne studien er utvalget lite, både blant elever, lærere og skoleledelse. Vi har ikke brukt navn i rapporten og har presentert funnene på en måte som ikke kan knyttes til enkeltpersoner. Studien omhandler ikke-sensitive forhold, og retter seg mot opplevelser av og utbytte fra et nytt programfag. Samtidig kan gjennomføring i små og oversiktlige miljøer påvirke hvor mye deltakerne ønsker å dele, og dermed også påvirke funnene. Vi opplevde likevel at både elever, lærere og skoleledelse formidlet erfaringene sine åpent og genuint. Elever og lærere er fremstilt som grupper, og vi har ikke benyttet fiktive navn eller presentert funn på en måte som gjør det mulig å koble enkeltpersoners samlede sva sammen. Samtidig har vi tydeliggjort variasjon i erfaringer mellom ulike personer uten å knytte dette til enkeltindivider (Bjerklund & Storm 2025).

I surveyen og loggen er Rambølls datasikre verktøy SurveyXact benyttet. Telemarksforskning har databehandleravtale med Rambøll.

Innen samfunnsvitenskapelig skoleforskning kan ungdom over 15 år samtykke selv i mindre prosjekter som ikke omfatter sensitive data (NESH 2023). Elevene i programfaget var alle fylt 18 år. Likevel stilles det særskilte etiske krav når unge deltar i forskning. Det innebærer blant annet å ivareta denne gruppen på en god måte, gi tilpasset og forståelig informasjon om prosjektet, og sikre at deres erfaringer og synspunkter kommer tydelig fram. Det er viktig at unge får medvirke (Bjerklund & Storm 2025).

4. Den formelle og den lokale læreplanen

I dette kapitlet vil vi først redegjøre for overordnet læreplan godkjent av Utdanningsdirektoratet, før vi går igjennom hvordan læreplanen er operasjonalisert gjennom den lokale læreplanen.

4.1 Overordnet læreplan godkjent av Utdanningsdirektoratet

Vi vil her redegjøre kort for overordnet læreplan godkjent av Utdanningsdirektoratet. For fullstendig versjon se vedlegg 1.

Læreplanen for Vg3 jakt og viltforvaltning omhandler jakt på ulike viltressurser og forvaltning av vilt gjennom viltstell, jakt og fangst, samt feltarbeid for kartlegging og bestandsovervåkning. Faget skal utvikle elevenes kompetanse til å utføre ulike jaktformer med relevante verktøy på en etisk måte, ta selvstendige avgjørelser med hensyn til HMS, tilegne seg kunnskap fra forskning og anvende teknologi. Faget bygger på en helhetlig forståelse av jakt og viltforvaltning basert på samfunnets behov for bærekraftig forvaltning av viltressurser (Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning 2024).

Kjerneelementene er: forvaltning av viltressursen (bærekraftig forvaltning, populasjonsøkologi, utfordringer med hjortevilt, rovvilt og nye arter), utøvelse av jakt og fangst (jakt etter lover og regler, HMS, valg av jaktform, bruk av redskap og hund, etikk), og viltforvaltning og samfunnsperspektiver (forholdet mellom jakt, viltforvaltning og samfunnsinteresser, interessekonflikter) (Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning 2024).

Tverrfaglige temaer er demokrati og medborgerskap (forståelse av samfunnsmodellen for bruk av utmark, politiske og administrative avgjørelser, debatt), folkehelse og livsmestring (verdien av jakt og fangst som rekreasjon, trivsel, samarbeid), og bærekraftig utvikling (bevissthet om forvaltningens påvirkning på vilt, miljø og samfunn, ivaretagelse av råvarer) (Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning 2024).

Grunnleggende ferdigheter omfatter muntlige ferdigheter (formidle informasjon, bruke fagbegreper, lede jakt), å kunne skrive (utvikle instruksjoner, rapportere, dokumentere), å kunne lese (anvende faglitteratur, regelverk), å kunne regne (beregne lønnsomhet, areal, statistikk), og digitale ferdigheter (bruk av digitale verktøy og kartsystem, digital kommunikasjon, etiske holdninger) (Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning 2024).

Kompetansemålene innebærer blant annet å gjøre rede for populasjonsøkologi, drøfte problemstillinger knyttet til vilt og infrastruktur, forstå naturfilosofiske retninger, gjennomføre viltstell og bestandsovervåkning, utarbeide budsjett, ivareta HMS, utføre jaktlederrollen, planlegge og gjennomføre jakt, gjennomføre

ulike jakt- og fangstformer, organisere slakting og foredling, bruke hund og vedlikeholde utstyr (Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning 2024).

Underveisvurdering skal fremme læring og utvikle kompetanse gjennom varierte arbeidsoppgaver og dialog mellom lærer og elev. Standpunktkarakteren skal uttrykke elevens samlede kompetanse ved avslutningen av opplæringen. Eleven skal ha én standpunktkarakter. Det kan trekkes til praktisk muntlig eksamen for elever, og privatister skal opp til praktisk eksamen (Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning 2024).

4.2 Den lokale læreplanen

Emnene i Lokal læreplan er utledet fra Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning godkjent av Utdanningsdirektoratet. Selv om emnene i læreplanen er delt opp i enkeltemner, har undervisningen vært integrert slik at ett og samme tema i praksis kan ha vært undervist om i flere av emnene. Oversikten gir likevel et bilde av hvordan programfaget er bygd opp (Bjerklund & Storm 2025).

4.2.1 Emnet «Forvaltning av viltressursen»

Ifølge Lokal læreplan for emnet «Forvaltning av viltressursen» skal elevene kunne redegjøre for ulike jaktbare arters populasjonsøkologi, faktorer som påvirker populasjonsdynamikk og naturens bæreevne for ulike lokale viltarter. Videre skal elevene kunne drøfte problemstillinger knyttet til vilt og infrastruktur, og foreslå tiltak for å forebygge konflikt og skade. Undervisningen i dette emnet var i uke 35-37 for første kull med elever, og besto av både teoriundervisning, befarings- og gruppearbeid (Bjerklund & Storm 2025; Lokal læreplan).

Lokal læreplan for skoleåret 2025/2026

Fag: Jakt og viltforvaltning		Årstimer: 140	
Klasse: 3NAB		Faglærer: Preben Løvbæk	
Beskrivelse av faget (fra sentral læreplan):			
Læreplan - Kompetansemål:	Uker	Tema	Kommentarer til periodeplan vurdering m/læringsmål og kriterier for måloppnåelse
Kompetansemålene i læreplanen Mål for opplæringen er at elevene skal kunne:		For å dekke alle kompetansemålene i læreplanen skal det gis opplæring i følgende tema/emner:	
Forvaltning av viltressursen - Gjør rede for ulike jaktbare arters populasjonsekologi, faktorer som påvirker populasjonsdynamikk og naturens bæreevne for ulike lokale viltarter - Drøfte problemstillinger knyttet til vilt og infrastruktur, og foreslå tiltak for å forebygge konflikt og skade	35-37	Teoriundervisning, befarings og gruppearbeid. Temaer: - Jaktbare arter i Norge - Populasjonsekologi og populasjonsdynamikk - Bæreevne for ulike viltarter - Utfordringer med hjortevilt og fremmede arter - Bærekraftig forvaltning av viltressursen	Litteratur Grunnleggende biologi og miljølære, 2007 Forfatter: Dag Bjerketvedt, Arne Pedersen Utgitt: 2007-03-01, ISBN: 9788252921588 Forlag: Landbruksforlaget Viltet, 2008, Undertittel: Biologi og forvaltning Forfatter: Olav Hjeljord Utgitt: 2008-01-28, ISBN: 9788252931402 Forlag: Tun

Figur 1: Lokal læreplan 25/26

Temaer i undervisningen var:

- Jaktbare arter i Norge
- Populasjonsøkologi og populasjonsdynamikk
- Bæreevne for ulike viltarter
- Utfordringer med hjortevilt og fremmede arter
- Bærekraftig forvaltning av viltressursen

4.2.2 Emnet «Utfordring og konflikter knyttet til hjortevilt»

Ifølge Lokal læreplan for skoleåret 2024/2025 for emnet «**Utfordringer og konflikter knyttet til hjortevilt**» skal elevene utvikle kompetanse i å drøfte problemstillinger knyttet til vilt og infrastruktur, og foreslå tiltak for å forebygge konflikt og skade. Videre skal elevene både gjennomføre og forstå betydningen av viltstell og bestandsovervåking som grunnlag for jakt og tilegne seg kunnskap om viltforvaltning og forskning (Bjerklund & Storm 2025; Lokal læreplan).

Denne undervisningen foregikk i uke 2-5 og bestod både av praktisk og teoretisk undervisning i flere emner:

1. Villreinproblematikk, utbygging av villreinområder
2. Påkjørsler, vei og jernbane
3. Beiteskader
4. Sykdom hos vilt
5. Trekk-elg

Pensumlitteratur handlet om elgbeitetakst, bygging av infrastruktur i villreinområder, rapporter knyttet til påkjørsler av lokalt og nasjonalt og fallviltpersonell.

Jakthund/Trening av hund til jakt og ettersøk - gjennomføre ulike jakt- og fangstformer og gjøre rede for lisensfelling, skadefelling, ettersøk etter skadet vilt og begrunne valg av metode for rasjonell og human utøvelse - bruke hund til jakt og gjøre rede for bruk av hund til ettersøk av skadet vilt	2-4	Teoretisk og praktisk undervisning: - Trening av hund til bruk på jakt. Hvordan gjøre dette for jakta - Trening av hund til ettersøk på hjortevilt - Bruke hund til ettersøk - Forebygge skader på jakthund	Litteratur Eksterne folk fra falviltgruppa i kommune
Utfordring og konflikter knyttet til hjortevilt - drøfte problemstillinger knyttet til vilt og infrastruktur, og foreslå tiltak for å forebygge konflikt og skade - gjennomføre og forstå betydningen av viltstell og bestandsovervåking som grunnlag for jakt, viltforvaltning og forskning	5-8	Teoretisk og praktisk undervisning - Villrein problematikk, utbygging av villreinområder - Påkjørsler, vei og jernbane - Beiteskader - Sykdom hos vilt - Trekk-elg	Litteratur Elgbeitetakst 2022 i Åsnes og Våler kommune Forfatter: Paige Hellbaum, Natacha Ampe, Ester Carlomagno, Aslak Grimsgaard, Sigurd Luksengård, Cecilia Miltz, Barbara Zimmermann Utgitte: Oppdragsrapport 4. – 2023 Utgiver: Høgskolen i Innlandet Rapporter knyttet til bygging av infrastruktur i villreinområder Rapporter knyttet til påkjørsler både lokalt og nasjonalt. Fallviltpersonell Besøk Løten Almenning - Viltvergang

Figur 2: Lokal læreplan 25/26

4.2.3 Emnet «Utøvelse av jakt og fangst»

I følge Lokal læreplan for skoleåret 2024/2025 og 2025/2026 i emnet «Utøvelse av jakt og fangst» skal elevene utføre risikovurdering og ivareta helse, miljø og sikkerhet under jaktutøvelse og feltarbeid, gjøre rede for og utføre jaktleders rolle, planlegge, gjennomføre, dokumentere og evaluere jakt i henhold til forvaltningsplaner, forvaltningsmål og gjeldende lover og regler på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, gjennomføre ulike jakt- og fangstformer, gjøre rede for lisensfelling, skadefelling, ettersøk etter skadet vilt og begrunne valg av metode for rasjonell og human utøvelse organisere og gjennomføre slakting, lære ivaretagelse og foredling av felt vilt, bruke hund til jakt og gjøre rede for bruk av hund til ettersøk av skadet vilt, bruke og vedlikeholde våpen, hjelpemidler og utstyr til jakt og fangst i henhold til gjeldende regelverk. Denne undervisningen foregikk i uke 38-48 i skoleåret 2024/2025 (Bjerklund & Storm 2025).

Didaktisk er undervisningen i utøvelse av jakt og fangst lagt opp både som teoretisk og praktisk undervisning. Elevene skal forberede og utføre jakt på både elg rådyr, småvilt, hjort og villsvin. De skal videre delta i slakting og foredling av felt vilt. Elevene skal dessuten tilegne seg kompetanse på vedlikehold og bruk av forskjellige hjelpemidler i forbindelse med jakt slik som termiske kikkerter, siktemidler, våpen, ammunisjon, bekledning og slakteutstyr. Elevene skal ivareta hygiene i forbindelse med felt jakt. De skal også lære seg å bruke hund til jakt og ettersøk (Bjerklund & Storm 2025).

Vg3 jakt og viltforvaltning reiste sammen med Vg2 friluftsliv til fjells for rypejakt hos Statskog høsten 2024.

Pensumlitteratur som er valgt til emnet «utøvelse av jakt og fangst» handlet om jaktledelse, ettersøk av skadet hjortevilt, foredling av hjorteviltkjøtt, den gode jakta, og behandling av felt vilt som hjortedyr, hare og fugl.

Et undertema her kalles i den lokale læreplanen «Jakthund/Trening av hund til jakt og ettersøk». Ifølge læreplanen skal elevene her lære å gjennomføre ulike jakt- og fangstformer og gjøre rede for lisensfelling, skade-felling, ettersøk etter skadet vilt og begrunne valg av metode for rasjonell og human utøvelse, bruke hund til jakt og gjøre rede for bruk av hund til ettersøk av skadet vilt. Denne undervisningen skjedde i uke 49-51 og besto av både teoretisk og praktisk undervisning. I dette emnet har elevene gjennomført en fordypningsoppgave i Viltforvaltning som elevene har forsvart muntlig i vårsemesteret 2025 (Bjerklund & Storm 2025).

Utøvelse av jakt og fangst - utføre risikovurdering og ivareta helse, miljø og sikkerhet under jaktutøvelse og feltarbeid - gjøre rede for og utføre jaktleders rolle - planlegge, gjennomføre, dokumentere og evaluere jakt i henhold til forvaltningsplaner, forvaltningsmål og gjeldende lover og regler på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå - gjennomføre ulike jakt- og fangstformer og gjøre rede for lisensfelling, skadefelling, ettersøk etter skadet vilt og begrunne valg av metode for rasjonell og human utøvelse - organisere og gjennomføre slakting, ivaretagelse og foredling av felt vilt - bruke hund til jakt og gjøre rede for bruk av hund til ettersøk av skadet vilt - bruke og vedlikeholde våpen, hjelpemidler og utstyr til jakt og fangst i henhold til gjeldende regelverk	38-51 Høstferie uke 41	Teoretisk og praktisk undervisning: - Forberede og utføre jakt på elg, rådyr, småvilt, hjort og villsvin - Slakting, ivaretagelse og foredling av felt vilt - Utøve jaktledelse og jaktleders rolle - Kompetanse på vedlikehold og bruk av forskjellige hjelpemidler i forbindelse med jakt. (Termiske kikkert, siktemidler, våpen, ammunisjon, bekledning og slakteutstyr) - Hygiene i forbindelse med felt vilt - Bruke hund til jakt og ettersøk	Litteratur Jaktledelse – Temahefte, Forfatter: Dag Bakka, Skogkurs og Vidar Holthe, Norges Skogeierforbund Varenr 10526 Utgiver; Skogkurs Ettersøk - av skadet hjortevilt, 2013 Forfatter: Dag Bakka og Vidar Holthe Varenr 10527 Utgiver; Skogkurs Foredling av hjorteviltkjøtt, Utgiver; Skogkurs Den gode jakta Forfatter: Tor Punsvik og Torstein Storaas Utgitt: 1998 ISBN: 82-529-22759 Forlag: Landbruksforlaget Behandling av felt vilt – Hjortedyr, hare og fugl Forfatter: Alf Andersson Utgitt: 1988 ISBN: 82-529-1929-4 Forlag: Landbruksforlaget Vurdering Fordypningsoppgave – Viltforvaltning. Muntlig forsvar Skriftlig innlevering - jaktformer
---	---------------------------	---	--

Figur 3: Lokal læreplan 25/26

4.2.4 Emnet «Rovdyr og rovdyrkonflikt»

Ifølge Lokal læreplan for skoleåret 2024/2025 for emnet «Rovdyr og rovdyrkonflikt» skal elevene gjennomføre ulike jakt- og fangstformer. De skal videre redegjøre for lisensfelling, skadefelling, ettersøk etter skadet vilt og begrunne valg av metoder for rasjonell og human utøvelse. Videre skal elevene gjøre rede for ulike naturfilosofiske retninger og drøfte samfunnets interessekonflikter knyttet til jakt på høstbare viltressurser, rovvilt og fremmede viltarter på en kunnskapsbasert og konstruktiv måte. Elevene skal dessuten tilegne seg kompetanse i å gjøre rede for ulike jaktbare arters populasjonsøkologi, faktorer som påvirker populasjons-dynamikk og naturens bæreevne for ulike lokale viltarter. Denne undervisningen er både teoretisk og praktisk, og ble gjennomført i uke 6-8 i 24/25 (Bjerklund & Storm 2025).

I undervisningen deltok elevene i læringsaktiviteter på følgende områder:

1. SNO, sporing av rovvilt
2. Lisensfelling
3. Naturfilosofisk. Tverrfaglig med naturforvaltning
4. Utstillingen «Ulvetider» på skogmuseet

Pensumlitteratur i emnet var Ulvetider – Rovdyret som splitter Norge.

4.2.5 Emnet «Jaktstatistikk og økonomi med utarbeidelse av forvaltningsplan»

Ifølge Lokal læreplan for skoleåret 2024/2025 for emnet «*Jaktstatistikk og økonomi*» skal elevene arbeide med budsjett for jaktutøvelse og vurderinger av lønnsomhet ved salg av viltressurser. Elevene skal videre gjennomføre og forstå betydningen av viltstell og bestandsovervåking som grunnlag for jakt, viltforvaltning og forskning. Elevene skal planlegge, gjennomføre, dokumentere og evaluere jakt i henhold til forvaltningsplaner, forvaltningsmål og gjeldende lover og regler på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Denne undervisningen ble gjennomført i uke 10-15 (Bjerklund & Storm 2025). I den teoretiske undervisningen i emnet jaktstatistikk og økonomi skal elevene bruke jaktstatistikk til å utforme forvaltning og bestandsplaner, lage budsjett for salg av vilt og viltresursen, og lære å bruke jaktstatistikk til å lage figurer, tabeller og diagrammer (Bjerklund & Storm 2025).

Pensumlitteratur i emnet handlet om hjorteviltregisteret, nasjonal database fra jakt på elg, hjort, rådyr og villrein, og fallvilt av utvalgte arter. Elevene lærte dessuten å hente ut data fra jaktstatistikk på hjortevilt og tidligere budsjetter for salg av jakt.

Solør
videregående skole

Rovdyr og rovdyrkonflikt - gjennomføre ulike jakt- og fangstformer og gjøre rede for lisensfelling, skadefelling, ettersøk etter skadet vilt og begrunne valg av metode for rasjonell og human utøvelse - gjør rede for ulike naturfilosofiske retninger og drøfte samfunnets interessekonflikter knyttet til jakt på høstbare viltressurser, rovvilt og fremmede viltarter på en kunnskapsbasert og konstruktiv måte - gjør rede for ulike jaktbare arters populasjonsøkologi, faktorer som påvirker populasjonsdynamikk og naturens bæreevne for ulike lokale viltarter	9-12 Vinterferie i uke 9	Teoretisk og praktisk undervisning - SNO, sporing av rovvilt - Lisensfelling - Naturfilosofisk: Tverrfaglig med naturforvaltning - Utstillingen «Ulvetider» på skogmuseet	Litteratur Ulvetider – Rovdyret som splitter Norge Forfatter: Lars Lenth, Petter Bockman & Morten Tønnessen Utgitt: 2017 ISBN: 978-82-8211-430-1 Forlag: Vegaforlag Utstillingen «Ulvetider» på skogmuseet Vurdering Muntlig fremføring
Jaktstatistikk og økonomi - utarbeide et budsjett for jaktutøvelse og vurdere lønnsomhet for salg av viltresursen - gjennomføre og forstå betydningen av viltstell og bestandsovervåking som grunnlag for jakt, viltforvaltning og forskning - planlegge, gjennomføre, dokumentere og evaluere jakt i henhold til forvaltningsplaner, forvaltningsmål og gjeldende lover og regler på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå	11-18 Påskeferie i uke 14 og 15	Teoretisk undervisning - Bruke av jaktstatistikk til videre forvaltning og bestandsplaner - Lage budsjett for salg av vilt og viltresursen - Bruke jaktstatistikk til å lage figurer, tabeller og diagrammer	Litteratur Hjorteviltregisteret.no - Hjorteviltregisteret – nasjonal database fra jakt på elg, hjort, rådyr og villrein, og fallvilt av utvalgte arter - Hjorteviltregisteret Hente ut relevant data for jaktstatistikk på hjortevilt Tidligere budsjetter for salg av jakt Vurdering Utarbeide en bestandsplan for hjortevilt i nærområdet

Figur 4: Lokal læreplan 25/26

5. Læringsaktiviteter - den utøvde læreplanen

I dette kapitlet beskriver vi læringsaktiviteter elevene har deltatt i litt større detalj, for å vise variasjon og bredde i disse aktivitetene. Presentasjonen er ikke utfyllende, men er ment å vise hvordan den overordnede læreplanen blir operasjonalisert på lokalt nivå (den utøvde læreplanen). Forskerne har observert både teoretisk og praktisk undervisning i faget.

5.1 Lærerstyrt undervisning

Lærerstyrt undervisning om sykdom hos vilt 5. mai 2025.

Vi observerte lærerstyrt undervisning om sykdom hos vilt 5. mai 2025. Dette ga oss innsikt i hvilke didaktiske metoder læreren tok i bruk, og hvordan undervisningen ble gjennomført. Observasjonene fungerer dermed som et supplement til lærernes egen fremstilling av undervisningen (Bjerklund og Storm 2025). I timen som ble observert, underviste læreren om flere sykdommer hos vilt med ulik alvorlighetsgrad, blant annet rabies, munnskurv og bendelorm. Undervisningen var i stor grad basert på dialog og aktiv elevdeltakelse. Læreren innledet med å spørre klassen hvordan man kunne se at et dyr var sykt, og fulgte opp med dialog om elevenes svar. Videre presenterte læreren statistikk knyttet til sykdom hos vilt og stilte spørsmål om hvordan denne kunne tolkes og anvendes i viltforvaltning (Bjerklund og Storm 2025).

Gjennom undervisningen ble elevene spurt om hva de kjente til ved introduksjon av nye sykdommer. Det ble fortløpende vist bilder av vilt, og elevene fikk anledning til å vurdere hvilke sykdommer som var avbildet før læreren ga fasiten. Læreren forklarte også hvordan sykdommer kan oppdages og identifiseres (Bjerklund og Storm 2025).

Videre tok læreren opp «nasjonal liste over dyresykdommer» og spurte elevene hva denne innebærer. Da de ikke visste det, forklarte læreren dette. Nasjonal liste er en inndeling av sykdommer etter alvorlighetsgrad og smittepotensial (Bjerklund og Storm 2025).

Læreren gjennomgikk en rekke tilstander, som rabies, munnskurv, fotråte, skrantesyke, bendelorm og hjortelus, hele tiden i dialog med elevene og ved aktiv bruk av spørsmål. Elevene var aktive gjennom hele timen og kunne i stor grad svare på spørsmålene. Læreren tilpasset undervisningen ved blant annet å spørre elever fra ulike områder om de kjente til sykdommer som hjortelus, og om denne hadde spredd seg til deres område. Dette ble gjort for å synliggjøre geografiske variasjoner i sykdomsutbredelse. Læreren tok også inn elevenes svar og brukte dem videre i undervisningen (Bjerklund og Storm 2025).

Elevene fikk undervisning om dyrevelferd, særlig knyttet til hvordan flere av sykdommene kan være smertefulle for dyrene. Læreren tok også opp hvordan sykdommer kan føre til betydelige inngrep i

viltbestandene. Lokale eksempler, som elg i Stor-Elvdal, ble brukt for å gjøre stoffet mer relevant. I tillegg ble sykdommer satt inn i en historisk sammenheng, og læreren drøftet hvordan husdyr kan fungere som mellomvert for sykdommer hos vilt (Bjerklund og Storm 2025).

Undervisningen omfattet også differensialdiagnoser, altså sykdommer som kan ligne på hverandre, samt atypiske og ikke-smittsomme varianter av sykdommer, som skrantesyke. Deretter fikk elevene gruppeoppgaver som de skulle arbeide selvstendig med (Bjerklund og Storm 2025).

Vi vurderer undervisningen som klart dialogbasert og elevaktiv. Læreren benyttet visuelle hjelpemidler, som bilder, for å støtte forklaringene. Elevene fremsto som engasjerte og deltok aktivt under hele observasjonen, og de hadde på mange områder forkunnskaper som de bidro med. Dette indikerer at undervisningen traff elevenes nivå og tok utgangspunkt i deres eksisterende kunnskap (Bjerklund og Storm 2025).

Lærerstyrt og elevaktiv undervisning - Villrein og utbygging 20.2.26

Vi observerte lærerstyrt undervisning om «Villrein og utbygging» 20.2.26. Undervisningen bygget på en kombinasjon av faglig gjennomgang med lysbilder, spørsmål til elevene, elevsvar og korte arbeidsoppgaver. Det var mulighet for elevaktivitet både under lærerstyrt undervisning og i form av gruppearbeid med fremlegg. Læreren redegjorde for geografisk variasjon. Læreren hadde søkelys på økologisk bærekraft og naturvern, og kritiske perspektiver på inngrep i beiteområdene. Forskning ble omtalt. Vi vurderer undervisningen som relevant og dekkende.

Læreren startet med villreinens historie og forvaltning, med utgangspunkt i et lysbilde som viste at villrein trolig oppsto i Alaska og forvaltes på tre måter: tamrein, eiendomsdyr og villrein, med 24 000 villrein i Norge og 60 000 i Norden. Læreren spurte elevene om de visste hva eiendomsdyr er, og forklarte at ingen eier vilt i Norge, med unntak av spesialordninger som i Rendalen, med bakgrunn i tamrein. Læreren snakket om ansvar for villreinstammen, sa at det finnes 23 villreinområder og planla å vise kart. Læreren spurte om elevene visste hvilke de 10 nasjonale villreinområdene er, ba dem søke dem opp på Google, og ga dem litt tid til å lete og svare (Hardangervidda, Dovre osv.).

Deretter gikk læreren over til lysbilder om utbygging av arealer. For veier og jernbane ble det pekt på barrierer for trekkruiter, forstyrrelser og støy og fragmentering av leveområder. For vannkraftutbygging ble det vist til at oppdemming skaper nye barrierer, med tap av beiteområder og kombinert effekt av flere tiltak. Læreren forklarte hvordan trafikk får villrein til å unngå enkelte områder, og brukte et konkret eksempel med en grusvei bygget i 1992 som gjør at villrein ikke lenger bruker beiteområder sør for veien. En elev kommenterte spøkefullt at veien er 10 år eldre enn læreren. Læreren utdypet at villrein bruker mindre tid på beiting og får høyere energiforbruk, og at veier kan dele et område slik at ulike grupper ikke møtes. I Rondane er det foreslått å lage tunnel slik at rein kan møtes og spre gener. Læreren spurte hva som er problemet med vannkraftutbygging, viste til et bilde og forklarte at utsprengte elver er vanskelige å passere.

Det ble vist til at vannmagasiner i Setesdal og Ryfylke kan oversvømme lavbeiteområder, slik at villrein ikke bruker områdene videre og blir presset rundt på små områder.

I neste del behandlet læreren utbygging av arealer knyttet til hytter, hyttefelt og støy, med punkt om økt ferdsel og støy, forstyrrelser i sårbare perioder og behov for tiltak. For vindkraft viste læreren til store landskapsinngrep, at villrein unngår vindkraftområder og at dette hindrer trekkruiter. Læreren understreket at villrein ikke bruker områder med mye mennesker, og spurte elevene når villrein er mest sky; elevene svarte kalvingsperioder. Læreren snakket om tap av leveområder på grunn av hytteutbygging nær villrein-områder, om at små utbygginger kan få store konsekvenser, og at det er få gode kalvings- og beiteområder. Trafikk med skuter, turstier og folk ble beskrevet som barrierer som splitter opp store deler av området, øker stress og energiforbruk og gir dårligere kondisjon, færre og svakere kalver. Om vindkraft forklarte læreren at veiene som bygges til vindkraftverk ikke er «vanlige veier» og spurte elevene om de har sett dem. Læreren beskrev hvordan veier og turbiner gjør at villrein holder seg flere kilometer unna, at vindmøller krever mer menneskelig aktivitet, at tradisjonelle trekkruiter endres og at «alt blir feil», med anleggstrafikk, turister og økt stress, spesielt om vinteren. En elev kommenterte dette som «minus på minus».

Læreren ga så en kort oppgave hvor elevene skulle finne tiltak som kan hjelpe mot negative effekter av veier og jernbane, vannkraftutbygging, hytteutbygging og vindkraftutbygging. Tiltakene som ble skrevet ned er ikke nødvendigvis elevenes personlige meninger, men mer en «brainstorming» over mulige tiltak som kan foreslås. Elevene skulle skrive ned sine svar, og fikk 10 minutter til oppgaven. Elevene foreslo blant annet å planlegge veitraseer utenfor viktige trekkområder, kartlegge områdebruken til reinen, regulere ferdsel i sårbare perioder, og å tilbakeføre områder etter vindkraftutbygging. Læreren utfordret forslagene, blant annet ved å spørre om en person fra Oslo vil gi avkall på hytteturer i vinter- og påskeferie, og kommenterte at tilbakeføring etter vindkraft er lite gjort. Elevene foreslo videre å fortsette hyttebygging i allerede utbygde områder, forbud mot vindkraft, kartlegging av trekkruiter og etablering av overganger, å stoppe videre vannkraftutbygging, og at kommunene må ta mer hensyn til villrein ved behandling av byggesaker. Læreren refererte til at Miljødirektoratet har bedt om stans i hytteutbygging i beiteområder. Elever skisserte mulige tiltak som kjernekraftverk i lavland i områder med lite biologisk og økologisk mangfold, støyreduksjon, parkerings- og stansforbud i sårbare områder, fjerning av anleggsveier etter vannkraftutbygging, stans i bygging av nye hytter, endring av kommunal planlegging, færre stier og turløyper i villrein-områder, ikke ha skibakker rett ved hyttene, sentralisering av aktivitet på ett punkt, stans i generell kraftutbygging, unngå unødige veier og flytting av vindmøller til havs. De oppsummerte at man bør unngå mest mulig utbygging og prøve å opprettholde villreinstammen, og pekte på hytteutbygging som særlig unødvendig. Økten ble avsluttet med en engasjert diskusjon, med sterkt engasjement for villreinstammen og andre bestander med lignende problematikk.

Mot slutten av timen forklarte læreren trafikklysmodellen for villrein, med grønt (god tilstand, leveområder fungerer, vanlig forvaltning) og rødt (dårlig tilstand, alvorlige inngrep, forstyrrelser, behov for målrettede

tiltak). Læreren viste kart over villreinens status i dag, med lite grønt og mest rødt og gult fra Trøndelag og sørover, og kommenterte at dette viser et ganske stort problem. Læreren gikk gjennom kvalitetsnormen for villrein (bestandsutvikling, lavbeite, leveområder, menneskelig påvirkning, kjønns- og alderssammensetning, slaktevekter, kalver per simle, eldre bukker, genetisk variasjon, helsestatus, lavbiomasse, arealutnyttelse, trekkpassasjer) og tok opp sykdom hos villrein med vekt på skrantesjuka (CWD). Læreren spurte om elevene hadde hørt om sykdommen, forklarte at det finnes to varianter som smitter både direkte og indirekte, beskrev tegn som vekttap, endring i oppførsel, sikling og skjelvninger, og understreket at sykdommen alltid er dødelig, med eksempel fra Nordfjella i 2016. Avslutningsvis gikk læreren gjennom forvaltningstiltak: samarbeid mellom stat, kommune, villreinutvalg og forskning, nasjonale villreinområder, regional planlegging, villreinutvalg, vitenskapelig overvåking, bestandsforvaltning og jakt, beskyttelse mot inngrep og NINAs forskning. Undervisningen ble oppsummert med temaer som strenge arealplaner, bærekraftig jakt, forskning og overvåking, tiltak for å beskytte leveområder og samarbeid mellom stat, lokale myndigheter og grunneiere. Læreren stilte spørsmål, blant annet om hva villreintelling er og hvordan det gjennomføres. Elevene svarte raskt og riktig, og læreren viste et bilde av villreintelling fra helikopter med skanning og registrering i etterkant.

5.2 Deltakelse i forskning og turer utenlands

Elevene har vært med forskningsinstituttet NINA og radiomerket villsvin i forbindelse med forskning på arealbruk og arealmønstre våren 2026. Skolen har hatt et samarbeid med NINA i løpet av vinteren. Målet har vært å få merket villsvin, og følge bevegelsesmønsteret og arealbruken på disse. Dette lyktes de med natt til 3.3.26. Elevene har vært med i telling og det å utforske arealbruken til villsvinene i den siste delen av prosjektet. Elevene har deltatt i å legge ut feller og å merke villsvin med GPS sendere, samt ta ulike prøver og målinger av disse. Villsvinene som ble merket har elevene fått kontakt med via GPS, og disse skal følges i noen måneder, avhengig av hvor lenge GPS fungerer slik den skal.

Villsvinenes bruk av arealene var i fokus, og prosjektet har blitt gjennomført av NINA både i Østfold og i Årnes, som er en av de nordlige lokalitetene for villsvin. Det å delta med forskningsmiljøene har elevene opplevd som veldig spennende, ifølge både elevene selv og skoleledelsen.

Denne aktiviteten observerte vi ikke, men vi har fått den beskrevet av lærerne og skoleledelsen i intervjuer og skriftlige oppdateringer underveis i evalueringsperioden.

Internasjonalisering – villsvinjakt i Sverige

Elevene deltok på villsvinjakt i Sverige. Lærerne fortalte om denne i intervjuet. Lærerne forteller at elevene fikk en innføring i jaktmetoder, der hovedvekten var åtejakt. Jakten foregikk i hovedsak på kvelds- og nattestid, mens dagtid i større grad ble brukt til undervisning om forvaltning, hvordan jakten er organisert og

bygd opp og hva som kreves for guidet jakt. De elevene som deltok var fornøyd, denne turen foregikk ei helg i 25/26, slik at ikke alle var med.

På spørsmål om hvordan denne jakten kan bidra til internasjonalisering, svarere lærerne at de tror det å reise ut har stor betydning. Også reiser innenlands oppleves å ha stor betydning. Større viltrikhet og et annet språk gir nye dimensjoner. Dette samme gjelder at svenskene gjør ting på en annen måte enn i Norge og er «langt framme i sko» på vilt og forvaltning. Lærerne sier det er bra å se ting i svensk perspektiv.

Denne aktiviteten observerte ikke forskerne.

Internasjonalisering – tur til Polen

Høsten 2025 sa et par av elevene sa at deres eneste forslag til forbedringer av faget, var at de ønsket ekskursjoner til utlandet, men de erkjente samtidig at økonomi kunne sette grenser for dette. De ville lære om internasjonale perspektiver på jakt, for eksempel turer til utlandet for å lære om viltforvaltning der. Samtidig uttrykte de at de stort sett var fornøyde slik faget er lagt opp. Elevene vil gjerne til utlandet og se hvordan jakt foregikk der. Elevene sier internasjonale perspektiver er viktig. De ønsker å se hvordan andre land arbeider med jakt, og kultur innen kulturforvaltning. Våren 2026 fikk skolen midler til et Erasmus-prosjekt, for å dra på tur til en skoleklasse i Polen som driver med skog- og viltforvaltning. Elevene reiste en ukes tur til skolen og elevene i Polen, i dette Erasmus + prosjektet. Dette skjedde før elevene gikk inn i eksamensforberedelser. Elevene uttrykte å være svært fornøyd med denne muligheten, ifølge skoleledelsen. Denne aktiviteten ble ikke observert av forskerne.

Elevene var borte en hel uke. Her lærte de om vilttelling og viltregistrering, hvordan viltforvaltningen er bygd opp i Polen, hvordan ulike skogdistrikter fordeler jakt og lignende. De hadde også andre fag, som historie i Polen. Underveis på turen besøkte de et jaktslott som benyttes til utleie for å utøve jakt. De lærte om hvordan dette fungerte, og hvordan de planla turene de tilbød. Elevene besøkte også et oppdrettsenter for tiur. Polen har hatt en fuglebestand som er truet. Læreren fortalte at elevene så annerledes på jakt i etterkant, og fikk noen aha-opplevelse. De opplevde jaktutøvelse i Polen som strengt i forhold til i Norge, og at det ikke var en «alliemansrett» å kunne jakte. Det var krav til alder og deltakelse i klubber. Dessuten måtte jegere i Polen gjennom psykologiske tester for å kunne ta jegerprøven. Dessuten ble elevene overrasket over polske metoder for å holde kontroll på viltbestanden i sine distrikter. Viltet ble telt en gang årlig, og dette avgjorde kvoter. I tillegg brukte de data fra året før. Det ble alltid gjort tellinger på våren, ved bruk av blant annet droner.

Turen til Polen var ganske krevende å arrangere, det måtte gjøres flere forberedelser, som å finne aktuelle skoler, få til et program som dekket bredt, men samtidig var så romslig at det var mulig å gjøre andre ting, og jobbe godt med programmet i forkant av turen, ifølge en lærer. En lærer sa i intervju etter turen at programmet for Polen-turen nok hadde vært for omfattende for elevene, og anbefalte for lignende turer å velge noe færre aktiviteter. Samtidig forløp turen fint, og ga godt læringsutbytte.

5.3 Ekskursjoner og praktisk undervisning i felt

Observasjon av jakt med løshund 2025

Høsten 2025 observerte begge forskerne hvordan lærerne organiserte emnet «utøvelse av jakt med løshund». I dette opplegget fikk elevene delta i praktisk jakt i samsvar med læreplanen. Før oppstart fikk elevene en grundig gjennomgang av risiko, risikovurdering og sikkerhet ved jaktutøvelse. Dette fant sted på selve jakt dagen, i en samling med elever, lærere, kjentfolk og en tilreisende jeger fra Canada. Elevene fikk også opplæring i sikker våpenbruk både i forkant av undervisningen (slik emneplanen beskriver) og ute i felt under jakten. Lærerne gjennomgikk rollen til jaktleder. Det var opprinnelig planlagt at elevene selv skulle prøve seg i denne rollen, men flere hadde for lite erfaring til at dette kunne gjennomføres i tråd med læreplanen. Lærerne løste dette ved å gi en juridisk innføring i ulike sider ved jakt under formøtet, samt samtaler om forvaltningsmål og gjeldende lover og regler. Det ble også gjennomgått bruk av annet utstyr og hjelpemidler, som GPS-peilere og radio, både for å støtte gjennomføringen av jakten og for å ivareta sikkerheten (Bjerklund og Storm 2025).

Elevene fikk være med på jakt med bruk av hund og fikk undervisning om tradisjonen og fordelene ved denne jaktformen. Det ble også vist til og diskutert andre jaktmetoder (Bjerklund og Storm 2025).

Under den praktiske jakten var flere lærere og kjentmann til stede. Elevene ble fulgt tett opp, og det ble gjort individuelle tilpasninger basert på elevenes erfaring og kunnskapsnivå. De som hadde erfaring og hadde bestått jeger- og storviltprøve, fikk postere alene, mens mindre erfarne elever ble plassert sammen med lærer eller mer erfarne elever. Ifølge lærerne var samarbeid med Statskog og lokale aktører avgjørende for å kunne gjennomføre undervisningsopplegget. Lærerne la også til rette for felles etiske refleksjoner og henviste til forskning underveis på jakt dagen. De knyttet dessuten den praktiske gjennomføringen til tidligere teoriundervisning og refererte til dette underveis (Bjerklund og Storm 2025).

Mot slutten av dagen ble det felt en elgkalv. Elevene deltok i slakting og ivaretagelse av dyret, men i mindre grad i organiseringen av arbeidet. Ikke alle deltok aktivt, og de mest erfarne elevene tok en dominerende rolle. Etter jakten fikk elevene prøve seg på bearbeiding og håndtering av det felte viltet, men vi observerte ikke videre foredling (Bjerklund og Storm 2025).

Deltakelsen i arbeidet med å vomme ut og flå dyret var varierende. Elevene ble observert store deler av tiden. Vi registrerte at lærernes undervisning og involvering av elevene var noe ulik mellom stedet der dyret falt og der det senere ble flådd. Ved fallet ble det snakket mye om hvordan viltet best kunne ivaretas etter felling. Det ble eksplisitt oppfordret til at de minst erfarne elevene skulle delta i utvomming, men i praksis var det hovedsakelig noen av de mest erfarne som tok en aktiv rolle. Lærerne klarte likevel å involvere flere elever i diskusjonene. Blant annet ble innvollene undersøkt, og det ble diskutert anatomi samt mulige sykdomstegn man bør være oppmerksom på. Det ble også snakket om krav ved eventuell

feltkontroll, og hvorfor dette ikke var nødvendig i dette tilfellet siden kjøttet skulle brukes privat. I tillegg ble det gitt praktisk veiledning i utvomming, og det ble drøftet hvordan dette best gjennomføres ut fra skuddplassering og dyrets posisjon i terrenget (Bjerklund og Storm 2025).

Etter utvomming ble dyret fraktet til en privat garasje for oppheng og flåing. Også her var det i hovedsak de mest erfarne elevene som deltok. I motsetning til situasjonen ved fallet foregikk det i mindre grad felles undervisning og diskusjon om relevante temaer, som for eksempel hygiene. Elevene viste etter vår vurdering ulik grad av bevissthet rundt hvordan god hygiene bør ivaretas ved håndtering av slakt (Bjerklund og Storm 2025).

Observasjon av ekskursjon til Norsk skogsmuseum 2026

26. mars 2026 deltok elevene i et opplegg utviklet av Norsk Skogbruksmuseum på Elverum. I forbindelse med utstillingen «Ulvetider» har museet laget et undervisningsopplegg som tar utgangspunkt i konflikter rundt ulv i Norge, der dialog og konflikthåndtering er sentralt. Undervisningsoppleggets er utarbeidet i samarbeid med Nansen Fredssenter.

Opplegget var organisert i tre hovedbolker som samlet sett ga elevene en overordnet innføring i rovviltforvaltning, kunnskapsgrunnlag og konfliktlinjer, særlig knyttet til ulv. Gjennom foredrag og omvisning ble ulvens historie i Norge, samt ulvens biologi og forvaltning, formidlet. Gjennom praktiske dialogøvelser fikk elevene trene på å snakke sammen om ulv på en konstruktiv måte. Denne aktiviteten observerte en av forskerne. Observasjonen varte totalt sett 4 timer, inkludert pauser.

Bolk 1 – Forelesning og dialogøvelse om ulv og forvaltning

Den første stasjonen foregikk i et auditorium og innledes med et foredrag der elevene fikk en bred innføring i ulv i Norge og hvordan arten forvaltes. Innholdet omfattet bestandsovervåking, bestandsmål og forvaltningsområder (ulvesonen), samt beslutningsstrukturer fra internasjonale avtaler som Bernkonvensjonen til nasjonale føringer som Rovviltforliket. Elevene ble presentert for ulike aktører i forvaltningen, inkludert departement, direktorater og regionale nemnder, samt verktøy for registrering og kartlegging av bestand.

Videre ble konfliktlinjene og den store medieinteressen konkretisert gjennom eksempler fra media, som oppslag om Elgå-hannen, der film, nyhetsoppslag og kart visualiserte hvordan «kjendisulven» ble forsøkt flyttet flere ganger. Hannen kom opprinnelig vandrende fra Russland, og ble vurdert som særlig viktig for det genetiske mangfoldet i den skandinaviske ulvestammen. Elgåhannen slo seg ned utenfor ulvesonen, og ble forsøkt flyttet to ganger, først til Varaldskogen og deretter Østmarka. Samlet sett har dette kostet den norske stat store midler, og illustrere dermed de høye kostnadene av dagens rovviltforvaltning samt reiser spørsmål om dette er en fornuftig bruk av offentlige midler.

Bolken avsluttes med en strukturert dialogøvelse hvor elevene blir presentert for en case om ansvar knyttet til ulovlig felling av ulv (se oppgave under). Aktiviteten innebar individuell refleksjon og gruppearbeid etter fastsatte dialogregler, med søkelys på å drøfte ansvar, etikk og juss. Elevene diskuterte og begrunnet rangeringer for «hvem som er mest ansvarlig» i den ulovlige fellingen, og både omviser og lærer fulgte opp med spørsmål og veiledning.

Et dilemma ...

En mann og kone bor på en gård ved en stor skog. Mannen Per og kona Berit har tre små unger. Berit er livredd for ulv, og frykter at ulven vil ta barna deres. Naboen til Per og Berit liker å sette ut rykter om ulv. På nyåret ringer han flere ganger til Per som jobber som oppsynsmann i området. Naboen juger om å ha sett spor av flere ulver bak låven sin. Per er travel og har ikke hatt tid til å sjekke disse sporene. Per forteller Berit om ulvesporene, slik at hun kan holde et ekstra øye med barna.

Berit ringer til sin bror. Det er lisensjakt på ulv i området og broren er jaktleder. Hun forteller om ulvesporene og vil at han skal få skutt ulvene. Hvis ikke truer hun med å flytte til byen. Berit sin familie er alt jaktlederen har så han sier at han skal gjøre sitt beste.

Neste morgen får jaktlederen en telefon om at ulvejakta er stoppet siden kvoten er full. Til tross for denne beskjeden informerer han ikke jaktlaget sitt, og de drar ut i skogen som vanlig. En av jegerne ser en ulv og skyter den.

Hvem mener du er mest ansvarlig for at ulven ble skutt? Ranger personene i historien fra 1 til 5. 1 er mest ansvarlig og 5 er minst ansvarlig

Mannen Per

Kona Berit

Naboen

Broren som er jaktleder

Bolk 2 – Utstilling om rovvilt («Ulvetider»)

Den andre stasjonen bestod av en omvisning i utstillingen «Ulvetider», der elevene fikk en mer visuell og konkret innføring i de store rovdyrene i Norge. Gjennom utstillingsobjekter og fortellinger lærte elevene om bjørn, gaupe, jerv og ulv, gjennom en nokså uformell dialog som gikk inn på en rekke tema som omhandlet blant annet bestandsstørrelser, levevis, jaktformer og forvaltningspraksis.

Formidlingen inkluderte sammenligninger mellom arter, forklaringer på biologiske kjennetegn og tilpasninger, samt beskrivelser av hvordan ulike registreringsmetoder brukes i bestandsovervåking. Konfliktnivået rundt de ulike artene ble også belyst, med særlig vekt på hvordan ulv skiller seg ut som mer konfliktfylt sammenlignet med de andre rovviltartene. Dialog ble framhevet som et sentralt virkemiddel for å håndtere motsetninger.

En stasjon innebar eksempler på spor, sportegn og biologisk materiale som grunnlag for kartlegging av rovvilt. Elevene fikk innsikt i hvordan innsamling av blant annet ekskrementer brukes i forsknings- og forvaltningssammenheng for å fastslå utbredelse og individdata.

Bolk 3 – Dialogøvelse

Siste bolk innbar en ren dialogøvelse med klare regler, ledet av en fasilitator. Fasilitator innledet seansen ved å be elevene sette seg ned på gulvet i en ring, hvor de så snakket litt om hva som er forskjellen på dialog og debatt. Det ble videre forklart at målet med dialogen er forståelse, i kontrast til en debatt. Det ble presisert at man ikke trenger å være enige, men det er viktig å lytte og respektere andre sine meninger. Gjennom bedre forståelse for hverandres synspunkter og utgangspunkt, kan mange misforståelser bli unngått.

Øvelsen ble så forklart for elevene. Det var merket opp fire ulike hjørner av rommet med alternativene: «ja», «nei», «vet ikke» og «kanskje». Fasilitator leser opp en påstand, og elevene skal ta stilling til påstanden ved å gå til ett av hjørnene. Elevene blir så bedt om å forklare hvorfor de plasserte seg slik de gjorde, og blir utfordret på sine synspunkt. Første påstand som presenteres var «Ulv påvirker min hverdag». Det sentrale målet med øvelsen er at elevene skal få anledning til å forklare sin mening, samtidig som de andre skal lytte. Underveis har man anledning til å bytte «hjørne» hvis man endrer mening etter hvert som man får høre andre argument og perspektiver.

Dialogøvelsene inngikk i et helhetlig opplegg hvor kunnskap, forståelse og refleksjon var sentralt, med mål om å utvikle elevenes evne til å forstå og drøfte konflikter knyttet til rovvilt på en kunnskapsbasert måte. Samlet sett fremstod de tre stasjonene som et integrert undervisningsopplegg der faglig kunnskap, konkrete eksempler og dialogbaserte aktiviteter skulle bidra til økt forståelse av rovviltforvaltning og tilhørende interessekonflikter.

Læreplanmål og undervisningsmetoder

Vi observerte hvilke undervisningsmetoder som ble benyttet. Innholdet i undervisningen på Skogmuseet var delvis på siden av læreplanmålet som var satt for dagen, men passet godt inn i den overordnende læreplanen. Elevene ble utfordret på å reflektere rundt dagens forvaltningspraksiser og samfunnsforhold, men også moralske og etiske problemstillinger. De fikk dessuten lære hvordan man best møter og opptrer når tema med et høyt konfliktnivå skal behandles. Naturfilosofi ble i liten grad omtalt direkte, men interessekonflikter knyttet til jakt og rovvilt ble i noen grad omtalt. Undervisningen ga perspektiver på interessekonflikter, ulike verdier knyttet til natur og viltforvaltning, samt det å delta i dialog om konfliktfylte tema.

Samfunnets interessekonflikter knyttet til jakt på høstbare viltressurser, rovvilt og fremmede viltarter ble presentert og drøftet. Diskusjonene var kunnskapsbasert. Omviserne stilte elevene spørsmål gjennom alle sesjonene, men elevene var særlig delaktige i de mer dialogbaserte bolkene. De tre oppleggene hadde ulike omvisere, og opplegget framstod som nokså ulikt mellom bolkene. Første seanse foregikk i et auditorium og ble innledet med en klassisk forelesning om forvaltning og konflikten, og ble avsluttet med en case og en dialogøvelse der avveiningen mellom juss og etikk ble spesielt utfordret. Andre seanse var en omvisning i utstillingen, der omviser stilte spørsmål til elevene om deres egne erfaringer, for eksempel om noen hadde sett bjørn, ulv, gaupe eller jerv. Dette åpnet for samtaler. Elevene ble også utfordret til å komme med svar, for eksempel om de visste hvilke dyr kraniene var fra, men dette ble ikke gjort helt systematisk gjennom omvisningen. Siste seanse skilte seg ut ved å være en ren dialogøvelse med klare regler. Fasilitator ba elevene redegjøre for sine standpunkt og rettet spørsmål til ulike elever. Hen stilte en del oppfølgings-spørsmål, men disse dreide seg hovedsakelig om fag og perspektiver, og i mindre grad om naturfilosofiske spørsmål, som for eksempel om mennesket er en del av naturen eller overordnet naturen, eller om dyrene her en egenverdi utover nytteverdi for mennesker.

Kritiske perspektiver, for eksempel interessekonflikter, ble i stor grad omhandlet, uten at de ulike sidenes argumenter ble grundig gjennomgått. Temaet dreide seg i hovedsak om dagens konfliktnivå, men det ble vist til hvordan debatten har utviklet seg over tid, og hvordan forvaltningspraksiser, teknologi, forskningsfunn og jaktformer har endret seg, og hvordan dette påvirker både bestand og konfliktnivå. Forskning ble referert til, hovedsakelig innen naturvitenskap og i mindre grad innen samfunnsvitenskap. Det ble i liten grad konkretisert hva forskningen viser, utover at det har vært en stor utvikling i kunnskapsgrunnlaget og forskningsmetoder. Dette gjaldt både teknologi og hva det kan dokumentere, for eksempel når det gjelder sporing og kartlegging av individer, og hvordan langvarig forskning etter hvert har gitt god innsikt i dagens situasjon. Et sentralt poeng som ble fremmet var at forvaltningen er helt avhengig av den forskningen og datainnsamlingen som gjennomføres. Registeringer som meldes inn på frivillig basis av er helt avgjørende for et godt datagrunnlag.

Det var variasjon i undervisningsmetodene, med omvisning, forelesning og diskusjon, og dialogøvelsene inngikk som en sentral del. Dialogøvelsene hadde eksplisitte prinsipper: Elevene skulle lytte og prosessere,

og vise respekt for andre følelser og meninger. Reglene innebar å lytte, stille spørsmål, vise respekt, la alle slippe til, snakke etter tur, vise interesse for hva de andre sier, lytte til andre og snakke slik at alle hører. Det ble gjennomført ett gruppearbeid i første bolk, der omviser og lærer beveget seg mellom gruppene. Gruppene samarbeidet på ulike måter, og ikke alle ble enige eller fulgte instruksjonene fullt ut. Oppgaven var i liten grad direkte knyttet til det som ble eller er blitt undervist i denne sammenhengen. Tidligere kunnskap om hva som er jegers og jaktleders ansvar ble trukket inn i vurderingen, samt oppsynsmannens rolle. Poenget var imidlertid å vurdere saken mer helhetlig, med vekt på forholdet mellom juss, etikk og moral. Det ble diskutert hva som legges i å ha «ansvar» for at ulven ble skutt. Elevene la i hovedsak til grunn en juridisk vurdering. Jaktleder ble beskrevet som den som har hovedansvaret for å opplyse, mens jegeren også har ansvar for å holde seg oppdatert. Elevene ble utfordret på sine synspunkt, og oppfordret til å reflektere mer over det moralske «ansvaret» i situasjonen.

Det var god variasjon og tilstrekkelig tid til omvisningen, men det ble ikke rom for å gå mye i dybden. Det ble benyttet visuelle hjelpemidler, blant annet film fra Miljødirektoratet og nyhetsklipp for å illustrere poeng, og det ble vist rundt i utstillingen «Ulvetider». Skogbruksmuseet hadde hovedansvar for opplegget, og tre omvisere/formidlere var involvert. Læreren var delvis involvert, hovedsakelig ved å supplere, hjelpe og forklare.

Opplegget var utviklet av Skogbruksmuseet etter en periode med heftig debatt om temaet. Museet er lokalisert midt i et område med ulv og er spesielt berørt. Skogbruksmuseet skal fungere som en nøytral informasjonsformidler. Opplegget er utviklet internt ved museet, som har relevant faglig kompetanse, men det er også innhentet noe bistand fra Nansen-instituttet, som har spisskompetanse på konflikthåndtering. Museet har mange tusen elever på besøk hvert år. Det ble opplyst at debatten om ulv ikke har vært like intens de senere årene, og at temaet oppleves som mindre konfliktfylt enn tidligere. Det ble samtidig vist til at andre arter nå er gjenstand for tilsvarende eller større debatt, for eksempel er villsvin en pågående lokal debatt og villrein en nasjonal debatt.

Elevene engasjerte seg i stor grad i undervisningen og ble utfordret av omviserne. Noen elever tok mer initiativ enn andre, men omviserne rettet spørsmål mot alle elever, og mer i dialogøvelsene enn i forelesning og omvisning. Elevene stilte noen spørsmål knyttet til utdyping av meninger og behov for forklaring, men de tok i liten grad initiativ til å stille egne spørsmål utover dette. De deltok likevel i samtalene når de ble direkte utfordret. Observatøren fikk inntrykk av at opplegget ble godt mottatt.

Det ble vurdert at tilgangen til en profesjonell kunnskapsformidler i nærområdet har stor verdi, og at ekskursjonen gir en merverdi sammenlignet med undervisning kun på skolen. Dialogøvelsene gir trening og innsikt i hvordan en kan legge egne meninger til side og lytte til andre, og understreker at formålet ikke nødvendigvis er å overbevise andre, men å utvikle forståelse for ulike synspunkt. Fasilitator uttrykte i siste seanse at uenighet ofte framstår mindre grunnleggende når motparten får anledning til å forklare seg, og når man får innblikk i hva som ligger til grunn for et standpunkt. Slike ekskursjoner blir av evaluator

vurdert å ha betydelig merverdi for elever dersom et lignende fag skal etableres andre steder. Samtidig kan det påpekes at ikke alle steder har tilsvarende formidlingsinstitusjoner i nærheten, men at det kan finnes andre ressurser å benytte, som andre kunnskapsformidlere, naturveiledere, forvaltningen selv og eventuelle digitale opplegg.

Ettersøk med hund – observert 27. april 2026

Tema for dagen var ettersøk, blodspor, hund, og foregikk på Furumo i Våler kommuneskoger hvor Våler JFF har tilrettelagt et område med gapahuk og bål plass. Lærer og hjelpemann hadde lagt to blodspor på morgenen og hadde med to hunder av ulike raser, for å se hvordan de jobbet på ulike måter. Hensikten var at elevene skulle være med som både hundeførere og selv legge spor. I tillegg så skal de løse 4 ulike case, hvor det er simulert skuddplasser. En av forskerne var med som observatører.

Opplegget startet med en felles introduksjon om hva ettersøk innebærer og hvorfor det er en viktig del av jaktutøvelsen. Det er krav i lovverket om å ha tilgang på godkjent ettersøkshund ved jakt på rådyr, hjort og elg. Lærer og hjelpemann forklarer nærmere om hva som er kravene til ettersøk og snakker om det praktiske rundt gjennomføring. Gjennom spørsmål blir elevene utfordret om ulike temaer knyttet til jaktutøvelse, lovverket og dyrevelferd. Lærer og hjelpemann redegjorde videre for hvordan en hund blir godkjent som ettersøkshund, hvilke kurs og prøver som kreves, og hvordan ettersøksarbeid organiseres i praksis gjennom fallviltgrupper og samarbeid mellom kommuner.

Videre ble gått igjennom utstyr som benyttes under ettersøk. Både grunnleggende utstyr som GPS, langline, kniv, merkebånd og lyskilder, samt nyere hjelpemidler som drone og termisk kikkert, ble presentert og diskutert. Undervisningen var preget av at lærer og hjelpemann trakk inn egne erfaringer fra praktisk ettersøksarbeid, noe som ga elevene konkrete eksempler på utfordringer og vurderinger som oppstår i felt.

En sentral del av dagen var demonstrasjon av to ulike hunderaser med forskjellige egenskaper i ettersøksarbeidet: en bayersk viltsporhund og en svart elghund. Elevene fikk både sett og forklart hvordan en bayersk viltsporhund arbeider svært spornøyaktig med nesen mot bakken, mens en spisshund i større grad arbeider på overvær. Hundenes anatomi, luktapparat og arbeidsmåte ble forklart, og elevene ble oppfordret til å observere forskjellene i hvordan de løste oppgavene.

Elevene gjennomførte deretter egne praktiske øvelser. Etter en kort innføring i hvordan sporene bygges opp og hvilke krav som stilles ved godkjenningsprøver, da to og to elever blodspor i terrenget. Lærer ga relativt få detaljerte instruksjoner, men lot elevene planlegge og legge sporene selv innenfor gitte rammer. Mens sporene fikk ligge, samlet gruppen seg ved bålet.

Neste aktivitet besto av caseoppgaver der fire ulike skuddplasser var simulert i terrenget. Elevene skulle undersøke skuddplassen for spor som hår, blod og andre tegn, vurdere hvor dyret var truffet og diskutere hvilke tiltak som burde settes i verk videre. Dette innebærer om det skal settes i gang videre ettersøk, eller om det finnes såpass klare tegn på at jegeren har bommet på dyret at videre tiltak vurderes som ikke

nødvendig. Lærer stilte åpne spørsmål underveis og utfordret elevene til å begrunne vurderingene sine. Oppgavene illustrerte hvor krevende det kan være å tolke spor i terrenget, og hvor avgjørende bruk av hund er for å kunne gjennomføre et forsvarlig ettersøk. Dette ble også understreket av elevene selv, som kommenterte at sporene var svært vanskelige å finne uten hund.

Etter lunsj ble de ulike blodsporene gått med hund. Først ble sporet som ble lagt av lærere og hjelpemann på morgenen demonstrert med den bayerske viltsporhunden. En elev og hjelpemann gikk, mens lærer og resten av elevene observerte fra avstand. Det ble samtidig kommentert og analysert hundenes arbeidsmåte, hvordan de håndterte utfordringer i sporet, og hvordan de markerte blant annet sårleie og funn av kløv. Etterpå ble ett av sporene som elevene selv hadde lagt gått med den bayerske viltsporhunden, før to spor ble gått med den svarte elghunden på samme måte. Demonstrasjonene ga elevene anledning til å sammenligne hundenes ulike egenskaper og diskutere hva som kjennetegner gode ettersøkshunder.

Dagen ble avsluttet med en oppsummering ved bålplassen. Her gjennomgikk lærer og hjelpemann reglementet for blodsporprøver og ettersøksprøver, forklarte hvordan spor bygges opp i prøvesammenheng og hvilke kriterier som legges til grunn ved bedømming. Samtalen dreide også inn på erfaringer fra praktisk ettersøksarbeid, hvordan dette organiseres og gjennomføres i ulike kommuner og hvilke situasjoner ettersøksjegere kan møte i ulike sammenhenger.

Ved avslutning av dagen fikk forskeren anledning til å stille spørsmål om hvordan elevene hadde opplevd dagen. Elevene uttrykte at de opplevde dagen som både lærerik og motiverende. Flere fremhevet at selv om deler av stoffet var kjent fra tidligere, var den praktiske demonstrasjonen avgjørende for å forstå hvordan ettersøksarbeid faktisk gjennomføres. De trakk også fram at de setter pris på praktisk undervisning ute i felt, og opplevde denne arbeidsformen som mer engasjerende enn ren klasseromsundervisning.

6. Erfaringer med programfaget

I dette kapitlet vil vi presenterer hvordan skoledelen, lærere og elever har erfart programfaget.

6.1 Skoleledelsens og fylkets vurdering av og erfaring med programfaget

I møte med skoleledelsen og lærerne 4.3.26 ble erfaringene med faget gjennomgått.

Læreplanutviklingen

Skoleledelsen snakket om hvordan skolen utformet læreplanen gjennom en grundig prosess hvor mange lærere deltok. Denne læreplanutviklingen ble tolket som en god prosess. Prosessen gikk over et halvt år. Her ble læreplanmål satt for å kunne gi en utdanning i tråd med intensjonen for faget. Lærere og ledelse oppfattet prosessen som konstruktiv, og var fornøyd med den felles prosessen med læreplanutviklingen. Etter oppstart var de samme lærerne som var med å utvikle læreplanen med i å undervise etter denne planen. Dette beskriver skoleledelsen som en styrke i gjennomføringen av faget.

Vurdering av læreplanen og utøvelsen av den

Skoleledelsen sa at læreplanen fungerte godt i undervisningssammenheng, og at det var greit å legge opp undervisningen med den som utgangspunkt. Verken lærere eller skolelederne opplevde behov for større revideringer av læreplanen, og erfarte at den hadde fungert godt som rettesnor for praktisk undervisning. Dette bygde skoleledelsen på samtaler med både lærere og elever om kompetansemålene og hvordan disse hadde fungert i undervisningen.

Læreplanmålene var skrevet ut ifra sin samtid, og skoleledelsen sa det kunne bli behov for å endre på dem ettersom samfunnet endret seg. En læreplan kan aldri være statisk, og må alltid justeres. Men akkurat nå så de ikke behov for å endre læreplan, som ble opplevd å gi god balanse mellom å være detaljert og åpen, slik at de ga et handlingsrom også lokalt. Dersom læreplanen ble godkjent som offentlig læreplan, er det et viktig poeng at den kan fungere for hele skoleverket uansett hvor i landet utdanningen tilbys, og dette ble lagt vekt på i utformingen av læreplanen.

Timeplan og organisering rundt læreplan og undervisning beskrev skoleledelsen som godt tilrettelagt. De fikk til å planlegge en organisering timeplanmessig og bemanningsmessig som lærerne var veldig fornøyd med.

Skoleledelsen sier de ikke har støtt på større problemer i bruk av læreplanen og gjennomføringen av undervisningen. Alt har gått veldig bra. Skoleledelsen uttrykker at inntrykket av evalueringsprosessen og observasjonene til Telemarksforskning har gitt veiledning og tilbakemelding, og at samarbeidet har vært godt i evalueringsprosessen. Skoleledelsen opplever å ha fått konstruktive og gode tilbakemeldinger, og underveisrapporten pekte ikke på større utfordringer.

Dialog med lærerne

Skoleledelsen opplevde dialogen mellom dem og lærerne som god i gjennomføringen av faget, og opplevde ikke at det var mange utfordringer rundt dette. Skolelederne opplevde at utprøvingen av fagtilbudet gikk godt.

Eksternt samarbeid og involvering i forskning

Samarbeid med Statskog og med ulike miljøer innen fagfeltet ble beskrevet som bra. Eksterne miljøer har bidratt med foredrag, og foreslått og hjulpet med ulike undervisningsarenaer og råd om hvordan undervisningen kunne organiseres. Dette ble ikke bestemmende for hvordan undervisningen ble gjennomført, men var med å gi lærerne hjelp underveis om de hadde noen spørsmål.

Elevmedvirkning

I 25/26 var 6 elever med på utprøving. I en så liten elevgruppe ble elevmedvirkning opplevd som viktig å få til. Skoleledelsen opplevde at dette hadde lærerne fått til, og det hadde gått veldig bra. Elevene uttalte til skoleledelsen at faget hadde vært preget av en god balanse mellom praktisk undervisning og teoretisk undervisning. Tilbakemeldingene var samlet sett gode fra elevene. De ansatte i skoleledelsen hadde hatt uformelle samtaler med noen av elevene som har uttrykt at de var fornøyde og at andre elever burde få mulighet til å velge programfaget.

Vurdering og eksamen

Eksamensformen var den samme begge årene i utprøvingen av programfaget. I 24/25 gikk eksamen bra, og skoleledelsen hadde gode forhåpninger for eksamen i 25/26 da vi intervjuet dem.

Medieomtale

De ansatte i fylkeskommunen fortalte at de hadde fulgt dekningen av forsøket i media, og var fornøyd med at medias omtale av programfaget ga uttrykk for at forsøket har gått bra.

Oppsummering og tolkning

Samlet sett gir både fylkeskommunen og skoleledelsen uttrykk for stor grad av fornøydhet med gjennomføringen av forsøket de to årene i prøveperioden. Skoleledelsen og fylkeskommunen var positivt engasjert i programfaget og i elevenes læring. Dette tolker vi som en god forankring av programfaget hos

skoleledelsen og i fylkeskommunen, med engasjerte medarbeidere som arbeider aktivt for at læreplanutviklingen og den utøvde læreplanen skal bli vellykket innenfor læreplanen og de rammene som er gitt. Det synes også som det har vært nær dialog mellom elevene, lærerne og skoleledelsen fra læreplanutviklingen og gjennom de to årene med forsøk.

6.2 Lærernes erfaringer med programfaget

Lærerne uttrykte positive erfaringer med programfaget og sa at læreplanen hadde fungert godt begge år av forsøket.

Læreplanen og utøvelse av den

Lærerne ble spurt om hvordan læreplanen hadde fungert både etter skoleåret 24/25 og 25/26, og om den fungerte etter intensjonene eller burde endres. Lærerne sa at læreplanen i stor grad hadde «truffet ganske bra» (Bjerklund & Storm 2025). Læreren sa at endringene som ble gjort i programfaget fra skoleåret 24/25 til 25/26 var så små at de ikke var synlig i det lokale læreplandokumentet. Justeringene fra 1. til 2. år av prøveperioden har vært ubetydelige, fordi læreplanen ble opplevd å fungere godt.

Lærerne sa at læreplanen var godt egnet til å gi retning for undervisningen, og sørget for en hensiktsmessig vektig mellom praktisk jaktutøvelse og teori. Lærerne sa at det var positivt at ulike lærere bidro med sin særkompetanse i undervisningen (Bjerklund & Storm 2025), samtidig som lærerne sørget for at alle temaene i læreplanen ble dekket.

Lærerne fortalte at elevene i første år av forsøksperioden ble rekruttert etter inntaket til Vg3, noe som førte til at elevene hadde ulikt faglig utgangspunkt i første og andre kull. Elevene i 25/26-kullet hadde mer jakterfaring jevnt over enn første kull elever. Lærerne fortalte at selv om ikke alle elevene hadde ferdigheter i jakt og viltforvaltning ved oppstart, utviklet alle kompetanse i faget og gjennomførte på en god måte. De sa at elevene viste tydelig modning, blant annet gjennom at de i større grad brukte fagbegreper på slutten av skoleåret enn i starten. Videre sa de at programfaget bidro til høy motivasjon, særlig fordi det var et selvvalgt fag, og at deltakelsen i jakt om høsten skapte ekstra engasjement (Bjerklund & Storm 2025).

Vi spurte hvordan læreplanen hjalp elevene å mestre faget. Lærerne fortalte at læreplanen bidro til at elevene var klar over målene som var satt når emnene ble gjennomgått. Lærerne har hatt sjekkpunkter opp mot læreplanen underveis. Lærerne har også tatt elevene med på å vurdere hvordan læringsutbyttemålene var oppnådd. Slik fikk de fulgt med på om elevene hadde ønsket læringsprogresjon og «hang med» i undervisningen. Lærerne tolket læreplanen som god til å sette retning for hvilket lærestoff elevene skulle igjennom på bestemte tidspunkter i skoleåret. De uttrykte at læreplanen slik sett tydeliggjorde bredden i programfagets fokusområder.

Viltseminaret elevene deltok på var ikke tenkt som del av den lokale læreplanen, men ble oppfattet å ha gode læringseffekter. Lærerne fortalte at mange store aktører hadde vært interessert i å delta i viltseminaret elevene var med å arrangere, og at det synliggjorde et behov for faget i samfunnet. Læreplanen legger opp til en del turer, og disse opplevde lærerne ga stor læringseffekt i likhet med viltseminaret.

På spørsmål om de hadde forslag til forbedringer av programfaget på slutten av andre året i forsøket, svarte en lærer at det burde legges bedre til rette for at elevene kunne utøve jakt i fritiden. Han foreslo for eksempel at skolen etablerte et helgetilbud hvor elevene kunne utøve jakt selv, fordi dette ga dem mer praktisk øvelse.

Lærerne beskriver at emnet jakt og viltforvaltning er relevant for dem som er interessert i naturforvaltning. Emnet har et akademisk innhold som gir elevene forkunnskap for videre studier. Lærerne fortalte at arbeidet med forvaltning og tilhørende tematikk bidro til økt innsikt og ga elevene grunnlag for å arbeide med mer krevende fagstoff. Dette ble beskrevet som en god forberedelse for videre utdanning. Temaer som forvaltning og jakt motiverte elevene til å sette seg inn i litteratur, forskrifter og lover, ifølge lærerne.

Undervisningsformer og metoder må tilpasses den aktuelle elevgruppen, ifølge lærerne. Lærerne spurte elevene hvordan de lærte best i forkant av skoleåret. Både i skoleåret 24/25 og 25/26 ønsket elevene først en gjennomgang av teori, deretter selvstendig arbeid og til slutt presentasjon i plenum. Lærerne sa at undervisningen startet med å gi elevene en oversikt over tema og læringsutbytte, før innholdet ble delt opp i mindre deler. Videre beskrev lærerne at de kombinerte teoretisk undervisning og praktiske aktiviteter, og til slutt samlet dette i en helhet, for eksempel gjennom jaktutøvelse eller arbeid med forvaltningsplaner. De sa at denne kombinasjonen ga grunnlag for refleksjon og bedre forståelse (Bjerklund & Storm 2025). Dette oppfatter lærerne som en god arbeidsform for dette programfaget.

Lærerne fortalte at elevene likte godt å arbeide i grupper. På bakgrunn av dette ble det lagt opp til mye gruppearbeid, som en del av en helhetlig pedagogisk tilnærming. Målet var å gi elevene et tydelig bilde av undervisningen på forhånd, inkludert hva som skulle skje underveis og hva som var det ønskede sluttresultatet (læringsutbyttet). For begge kullene fungerte metodene godt, blant annet fordi elevene samarbeidet godt og kjente hverandre fra før. Samtidig fortalte de at metodene ikke nødvendigvis vil fungere på samme måte for nye elevgrupper, og at undervisningen derfor må justeres (Bjerklund & Storm 2025).

Lærerne sa at det var viktig å gjøre krevende fagstoff mer tilgjengelig, og at jakt fungerer som en motivasjonsfaktor for elevenes læring (Bjerklund & Storm 2025).

Undervisningen startet ofte med en introduksjon og teoretisk input, som deretter ble kombinert med praktiske aktiviteter. Lærerne fortalte at undervisningen besto av en bevisst kombinasjon av teoretiske og praktiske ferdigheter. De understreker at det å utvikle praktiske ferdigheter er nødvendig for å kunne mestre en mer helhetlig rolle innen jakt og viltforvaltning. En slik vekslning mellom teori og praksis blir omtalt som en naturlig og hensiktsmessig tilnærming, hvor alle elementene til slutt samles til en helhet.

Elevene trengte faglig påfyll for å kunne reflektere over egen praksis. For at elevene skulle kunne tenke over hva de gjorde, var det viktig at de fikk input som ga grunnlag for refleksjon, ifølge lærerne.

Skoleåret 25/26 startet med grunnleggende teori om viltforvaltning i overordnet skala, før lærere og elever startet forberedelse til jakt. Klassen hadde et par dager på skytebanen for å sørge for at alle elevene kunne bære våpen under jakt. Det fikk de til. En utfordring var at elevene måtte ha tillatelse for å bære våpen selv, og måtte ha opplæring i våpensikkerhet i forkant av jakten. Det er viktig å ha disse tingene i orden for å kunne oppfylle læreplanen.

Etter forberedelsen til jakt og trening på skytebanen, lærte elevene om jaktledelse, planlegging av jakt og tilhørende tema. I slutten av september startet elevene med jaktutøvelse. Etter det prøvde elevene fortløpende ut like typer jakt: Elgjakt med bandhund, elgjakt med løshund (gjort på ulike måter som poseringsjakt, rådyrjakt med drivende hund og skogsfugljakt med hund. I tillegg hadde elevene en dag med fallvilt og ettersøk, slik at elevene skulle få mulighet til å være med ut å jobbe på oppdrag. I tillegg har elevene fått prøvd seg på å planlegge jakt og å lede jakt selv.

Elevforutsetninger og tilpasning av undervisningsformer

Lærerne forteller at elevenes faglige forutsetninger varierer, men at de opplevde å klare å gjøre elevene interesserte i faget, slik at alle gjennomførte på en god måte. De beskriver også at elevene utviklet seg faglig gjennom året, og at det skjedde en modning i bruk av fagbegreper. Det blir fortalt at flere elever ved eksamen brukte faguttrykk som ikke tidligere var en del av deres vokabular. Lærerne forteller at elevene i utgangspunktet er motiverte fordi de selv har valgt faget. Lærerne beskriver at det er interesse for faget også utenfra, og at det oppleves som relevant.

Elevene i skoleåret 25/26 har ikke jaktet mer enn det forrige kull gjorde i 24/24, men de har vært på mer variert jakt. Dette skyldes at alle elevene i år hadde jakterfaring, mens det i forrige kull var ca. 1/3 som hadde mye jakterfaring fra før. Dette gjorde at elevene i 25/26 i større grad mestret jaktutøvelse og det å bære våpen før skolestart. Dette gjorde de to klassene ulike. Lærerne erfarte at elevene kunne spille dem bra ved å utfordre og være nysgjerrige på faget. Dette var lettere for elevene å få til dersom de hadde noe jakterfaring fra tidligere.

Lærerne fortalte at undervisningen i stor grad var elevaktiv, med bruk av gruppearbeid og dialogbaserte metoder, og at de opplevde disse undervisningsformene som hensiktsmessige for programfaget.

De beskriver også at undervisningsformer og metoder tilpasses elevenes forutsetninger og ønsker. Samtidig understreker de at arbeidsmåtene må fungere i praksis, og at for eksempel gruppearbeid forutsetter at det er en kultur for samarbeid. De viser til at sammensetningen av elevgruppen og graden av kjennskap mellom elevene har betydning for hvordan dette fungerer.

Videre beskriver lærerne at undervisningen ikke er strengt inndelt i separate emner, men at elementer fra ulike temaer integreres i undervisningen.

Samarbeid med eksterne aktører og internasjonalisering

Lærerne fortalte at elevene deltok i å arrangere et viltseminar, noe som hadde hatt positiv betydning for elevenes læring og motivasjon. Viltseminaret er ikke eksplisitt nevnt i læreplanen. Lærerne sa at samarbeid med lokale aktører er avgjørende for gjennomføringen av programfaget. De fortalte at skolen er avhengig av tilgang til naturområder og ekstern kompetanse, og at slike samarbeid har vært svært positive. Undervisningen foregikk i stor grad i nærområdet, noe de beskrev som praktisk og godt tilpasset læreplanen (Bjerklund & Storm 2025).

Lærerne sa at turer og praktiske aktiviteter ga gode resultater. Videre fortalte de om en villsvinjakt i Sverige både studieåret 24/25 og 25/26, hvor elevene fikk erfaring med ulike jaktmetoder og andre former for viltforvaltning. De sa at dette ga innsikt i både språklige og kulturelle forskjeller, og at det var en verdifull internasjonal erfaring for de som deltok. Samtidig fortalte de at slike aktiviteter krever dugnadsinnsats, men at de likevel prioriteres (Bjerklund & Storm 2025). Videre beskriver lærerne at undervisningen bidrar til at elevene endrer måten de tenker på det de gjør, og at det er et mål å legge til rette for at elevene kan utøve aktiviteter også utenfor skoletid.

Læreren og elevene dro til Vestlandet på hjortejakt, og til Norsk Nasjonalt Hjortesenter. Der fikk elevene forskningsbasert undervisning. Lærerne forteller at en naturbruksskole i utgangspunktet ikke alene er tilstrekkelig rustet til å dekke alle deler av læreplanen, og at eksterne aktører og lokalt samarbeid derfor har vært viktig. De beskriver også at mye av undervisningen foregår i nærområdet, og at nærområdet dermed må dekke behovene i undervisningen

Læremidler

Når det gjelder læremidler, sa lærerne at disse i hovedsak var tilstrekkelige, men at det var utfordrende å finne passende pensum på videregående nivå fordi faget var en prøveordning. De fortalte at de derfor hadde brukt rapporter og litteratur fra høyere utdanning, noe som i starten krevde tilvenning for elevene, men som også kunne forberede dem på videre studier (Bjerklund & Storm 2025). Lærerne sier at de kan hente mye og relevant og bra tematikk fra podkaster, uten at dette nødvendigvis er systematisert i stor grad. Lærerne fortalte at elevene opplever undervisningen som praktisk, samtidig som pensum inneholder mye teori.

Timetall

Når det gjelder omfanget på 140 årstimer, sa lærerne at tiden var godt utnyttet. De fortalte at elevenes jakt på fritiden økte det samlede læringsutbyttet. De sa også at det er et mulig å legge bedre til rette for aktivitet utenom skoletid (Bjerklund & Storm 2025).

Lærerne fortalte at de opplevde at timetallet kunne være for lavt til å rekke alt de ønsket å gjennomgå i programfaget, men at de likevel setter av ekstra tid og deltar utover det som er planlagt. Videre beskrev lærerne at det legges ned en del ekstraarbeid i form av dugnadstimer, drevet av interesse for faget. De fortalte at dette også henger sammen med behovet for lærere som er engasjerte og interesserte i jakt og viltforvaltning, og at dette kan ha betydning for at elevene gir uttrykk for tilfredshet med faget.

Planer for videre studier

De fleste elevene planla å studere etter videregående. Dette gjorde elevene ekstra motivert, ifølge lærerne. Lærerne sa det er lettere å lære fag som eleven selv er interessert i. Åtte av ni elever i 24/25-kullet gikk videre til høyere utdanning innen ulike former for viltforvaltning, naturforvaltning, utmarksforvaltning og skogforvaltning. Kunnskapen programfaget ga om sammenhenger mellom ulike deler av økosystemet er relevant i denne sammenhengen. Når det gjelder 25/26 kullet ble sluttevalueringen fullført før vi fikk informasjon om hva elevene gjorde etter Vg3.

Vurdering

Noen elever viste klar progresjon i faget i løpet av skoleåret. For eksempel i beherskelse av faguttrykk og i diskusjoner. På eksamen brukte elever faguttrykk på en måte som viste at de forsto og behersket dem bedre enn ved oppstart av skoleåret. Læreplanen fungerte ganske bra som forberedelse til eksamen, ifølge lærerne. På eksamen så lærerne at læreplanen dekket fagområdet godt. Lærerne sa at eksamensresultatene tyder på at læreplanen fungerer, og at elevene lærte det som er intendert. Mange elever i første kull fikk de to beste karakterene, selv om karakternivået var avhengig av hvor godt forberedt elevene var til eksamen. Lærerne sa at elevene kjente målene for programfaget og at de brukte sjekkpunkter underveis for å vurdere måloppnåelse, hvor elevene deltok aktivt (Bjerklund & Storm 2025).

Lærerne fortalte at de fleste elevene planla videre studier innen relevante fagområder, og at mange gikk videre til utdanning innen forvaltning (Bjerklund & Storm 2025).

Lærerressurser

I programfaget ble det tidvis benyttet et tolærersystem, spesielt under storviltjakt. Lærerne snakker positivt om tolærersystem i deler av undervisningen, og sa at det i noen aktivitet som storviltjakt var nødvendig. Skolen hadde invitert eksterne ressurspersoner som var dyktige på denne jaktformen før storviltjakt, og det samme gjorde de ved andre jaktformer. Lærerne fortalte at de legger ned et par dugnadstimer, som de får igjen på ulike måter. Og at det krever de riktige folkene for interesse for jakt å drive slike fag.

Samfunnsrelevans

Lærerne sier at undervisningen tar utgangspunkt i både nasjonale forhold, lokale forhold og elevenes egne erfaringer, og at dette bidrar til elevaktivitet, dialog og engasjement. Når det gjelder samfunnsrelevans, sa informantene at programfaget bidrar til økt kunnskap og mer nyanserte perspektiver på temaer som

rovviltforvaltning, skogbruk og arealbruk. De fortalte at elevene kan ta med seg denne kunnskapen inn i ulike sosiale sammenhenger (Bjerklund & Storm 2025). Lærerne beskriver at faget kan ha en samfunnsnyttig funksjon ved å bidra til kunnskap og refleksjon, og at det kan gi et mer kunnskapsbasert grunnlag for diskusjoner av jakt og viltforvaltning i ulike sammenhenger.

Overføringsverdi til andre videregående skoler

Lærerne sa at de syntes programfaget burde bli nasjonalt, og viste til interesse fra eksterne aktører og deltakelse på viltseminaret. De fortalte at faget dekker et behov og er relevant for elever som er interessert i jakt og viltforvaltning. De sa også at undervisningen bidro til en mer akademisk tilnærming, blant annet gjennom bruk av litteratur, lovverk og forskrifter, og at dette forberedte elevene til videre utdanning (Bjerklund & Storm 2025).

6.3 Elevenes erfaringer med programfaget

Elevene i begge årskull av prøveperioden uttrykte seg gjennomgående positivt om programfaget, læringsformene og læringsinnholdet.

Elevenes erfaringer og vurderinger av programfaget skoleåret 24/25

Skoleåret 24/25 var det 9 elever i programfaget. 4 kvinner og 5 menn.

I underveisrapporten for prosjektet (Bjerklund & Storm 2025) beskrev vi elevenes erfaring med faget og læreplanen i 24/25. Dette vil vi oppsummere kort her. Vi benyttet et spørreskjema med faste svaralternativer skoleåret 24/25. På spørsmålet om hvordan elevene vurderte eget læringsutbytte i emnet forvaltning av viltressurser, oppga 50 prosent at de hadde svært godt læringsutbytte og 50 prosent at de hadde godt læringsutbytte. For emnet utøvelse av jakt og fangst rapporterte 71 prosent svært godt læringsutbytte, mens 29 prosent oppga godt læringsutbytte.

I loggene skoleåret 24/25 beskrev elevene at de både hadde lært om relevant forskning og tatt den i bruk i praktiske sammenhenger. De viste til arbeid med forskning om bestandsutvikling hos elg og rype, og at denne kunnskapen var anvendt i jakt. Videre fremhevet de at forskning bidro til økt forståelse av blant annet artenes leveområder, noe de kunne utnytte i jaktutøvelsen. De hadde også brukt forskning om elgbestanden i elgjakta. I tillegg hadde elevene holdt foredrag for medelever hvor forskning og faglitteratur ble brukt for å belyse ulike temaer.

Opplevd læringsutbytte i utøvelse av jakt og fangst

I logger og intervjuer oppga elevene i 24/25 at de hadde tilegnet seg kunnskap om ulike faser i jakt, forskjellige jaktformer, planlegging, praktisk gjennomføring, bearbeiding av slakt og strategier for ulike jaktformer, som fjell- og skogjakt. Dette samsvarer med emneplanen. De beskrev at de hadde lært teori både

før, under og etter jakt, og fått innblikk i flere jaktformer og jakttyper. Elevene fortalte at de hadde deltatt i jakt og lært håndtering av felte dyr, samt hva som må gjøres før, under og etter jakt. De fremhevet undervisning og praksis knyttet til ulike metoder, og en elev beskrev dette som «veldig lærerikt og spennende å lære om og utføre forskjellige jaktmetoder». Undervisningen omhandlet særlig elgjakt, men inkluderte også rådyr- og rypejakt. Elevene fikk erfaring med ulike strategier og jakt i variert terreng, som fjelljakt på rype og elgjakt i Finnskogen og Brandval.

Opplevd læringsutbytte i emnet forvaltning av viltressurser

I loggene trakk elevene frem læring knyttet til jaktutøvelse, slakting, foredling av vilt og utnyttelse av ressursene fra felte dyr. De beskrev også kunnskap om hvordan jakt kan gjennomføres best mulig og om ulike jaktformer, som løshundjakt, båndhundjakt og fuglejakt med hund. Gjennom tavleundervisning arbeidet de med elgforvaltning og utviklet bestandsplaner for tre vald i Finnskogen. De lærte også om slakting og foredling, og jobbet med presentasjoner, blant annet om viltforvaltning. Elevene trakk også frem foredrag fra Statskog om rype- og elgforvaltning.

Samlet sett fremstår elevenes læringsutbytte som basert på en kombinasjon av praktiske og teoretiske ferdigheter tett knyttet til praksisfeltet. De har også hatt kontakt med relevante aktører utenfor skolen i tilknytning til undervisningen.

Praktiske ferdigheter elevene oppgir å ha utviklet

Elevene beskrev blant annet ferdigheter innen flåing og foredling av vilt, ulike jaktformer og skytetrening. En elev uttrykte å ha fått bedre forståelse av viltforvaltning og hvordan dette kan anvendes i praksis, samt økt kunnskap om foredling av vilt. En annen fremhevet læring om plassering av poster under jakt. En elev med tidligere erfaring oppga bedre forståelse av foredling, også anvendbar på fritiden, og nevnte spesielt hjortevilt- og rypeforvaltning. En elev beskrev økt trygghet i å prøve nye aktiviteter, mens en annen fremhevet forbedrede skyteferdigheter.

Oppsummert viser elevene til at de har utviklet sentrale praktiske ferdigheter i tråd med læreplanen, og at disse også tas i bruk utenfor undervisningen.

Elevenes opplevelse av egen holdningsendring

På spørsmål om holdningsendring oppga noen elever at de ikke hadde opplevd endringer, mens andre trakk frem læring som å unngå å skyte sugge med kull, begrunnet etisk og med hensyn til risiko for innavl. En elev oppga å ha blitt mer åpen for ulike perspektiver, mens en annen viste til bedre forståelse av naturlig seleksjon og grunnlag for bedre beslutninger i jakt. En elev reflekterte over betydningen av å ta vare på produksjonsdyr for å opprettholde en god bestand.

Svarene tyder på at økt kunnskap, særlig om etiske vurderinger og begrunnelser for praksis, har vært sentralt for holdningsendringer hos noen. Samtidig kan manglende endring hos enkelte skyldes at de allerede hadde etablerte holdninger før undervisningen.

Intervju med elevene om deres opplevelse av programfaget

I intervjuet beskrev elevene programfaget som «spennende» og «veldig lærerikt», og flere mente det ga større læringsutbytte enn forventet. De opplevde innholdet som interessant, og fremhevet betydningen av skriftlig arbeid og presentasjoner for læringsutbyttet. En elev vurderte videre studier i viltforvaltning og oppfattet faget som særlig relevant, mens andre så relevans i forhold til fremtidig arbeid. Programfaget ble opplevd om mer interessant enn alternative fag på grunn av det praksisnære innholdet.

Elevene fortalte at de hadde lært om helheten i jakt, både historisk utvikling og moderne praksis, samt hvordan fremtidig viltforvaltning kan forbedres. De opplevde god balanse mellom praktisk arbeid om høsten og mer teoribasert undervisning om våren. De fremhevet også økt innsikt i jaktlederens rolle og deltakelse i seminarer som nyttige.

Elevene opplevde personlig utvikling gjennom skoleåret, og beskrev økt bevissthet om betydningen av oppdater kunnskap. Programfaget ble omtalt som tverrfaglig og relevant for videre studier.

På spørsmål om endringer svarte elevene at de var fornøyde med undervisningsopplegget. De fremhevet god timing mellom praktiske og teoretiske aktiviteter, og opplevde variasjonen som et positivt avbrekk fra en ellers teoretisk skolehverdag. Selv om læreplanen har et omfattende teoretisk innhold, ble teorien opplevd som relevant og motiverende.

Elevene understreket at interesse for temaet var viktig, men at også elever med mindre erfaring fikk positivt utbytte dersom de var interesserte. De satte pris på vurdering av praktiske ferdigheter, noe som ga et mer rettferdig grunnlag for vurdering. Samtidig ble presentasjoner og skriftlige arbeider brukt som mer teoretisk vurderingsformer.

Elevene opplevde at de etter hvert forsto mer av hva som ligger bak jakt og planlegging. De fremhevet arbeid med bestandsplaner som særlig lærerikt, hvor de måtte ta hensyn til faktorer som rovdyr, værforhold og beiteskader, samt bruke forskning. Dette ble samtidig opplevd som krevende.

Elevenes erfaringer og vurderinger av programfaget skoleåret 25/26

Skoleåret 25/26 var det 6 elever i programfaget, 5 kvinner og en mann. Dette skoleåret ble elevene intervjuet og observert i klasseromsaktiviteter, praktisk jaktutøvelse og på ekskursjon. Elevene besvarte ikke survey og logg dette skoleåret.

Forholdet mellom praktisk og teoretisk undervisning

Elevene sa at det var god sammenheng mellom teoretisk og praktisk undervisning. Elevene uttrykte at det var positivt at det de lærer i klasserommet kan tas med ut i praktisk jakt og viltforvaltning, og omvendt. Elevene var fornøyde med undervisningsformen, som veksler mellom praktisk arbeid ute og teori inne. De opplevde at dette gir en god sammenheng («rød tråd») mellom det de gjør i praksis og det de lærer teoretisk.

Elevene var fornøyde med å starte med teoretisk undervisning og deretter dra ut på jakt. En elev sa at alle elevene var en praktisk gjeng, som liker å veksle mellom å være ute på jakt, gå tilbake og få mer undervisning om det som skjedde i jakta, og så gå ut igjen med mer kunnskap neste gang. Noen av elevene fortalte at de var mye på fuglejakt i Vg1 og Vg2 på natur-linja, og at de opplevde at de nå fikk mer fordypning i det de allerede hadde lært.

Når det gjelder organisering av undervisningstid, hadde skolen delvis slått sammen timer. Elevene syntes det å kombinere programfaget jakt og viltforvaltning med andre fag gikk greit, og fortalte at de fikk en kompenseringsoppgave i kroppsøving ettersom det var noen kroppsøvingstimer de ikke fikk deltatt på fordi kroppsøvingstimer ble slått sammen med jakt og viltforvaltning. Dette gjaldt særlig høsten, hvor det var mest jakt og dermed størst behov for å slå sammen fag. Det å slå sammen timer opplevde elevene som greit, og de fortalte at det ble mer teori på våren, etter at den praktiske jaktsesongen avtok.

Opplevd læringsutbytte i utøvelse av jakt og fangst

Elevene beskrev at oppstarten på høsten besto av å ordne nødvendige tillatelser til å bære våpen og gjennomføre treningsskyting, slik at alle kunne delta i jakt. Skolen bidro til å ordne nødvendig papirarbeid (våpen, låneerklæringer osv.). De fleste hadde blitt 18 år, og måtte få våpen og låneerklæring klarert. Dette opplevdes som greit av de fleste elevene. De fleste hadde jaktet tidligere, og var nå fylt 18 år. Klassen kjente hverandre godt fra før fordi de hadde gått sammen tidligere i Vg2 og Vg3.

Etter papirarbeidet startet de med trening på skytebane, hvor de brukte flere dager på øving og skytetrening. Elevene brukte videre flere dager på å ta storviltprøven. Her lærte elevene mye om sikkerhet, og hvordan de skulle sikte om dyret løp eller sto i ro. Alle elevene hadde mye jakterfaring fra før, og hadde vært på skytebanene mange ganger. Denne undervisningen ble derfor opplevd som repetisjon, for eksempel av sikkerhet. Repetisjonene ble opplevd som nyttige. Læringsutbyttet handlet i stor grad om sikkerhet og skuddplassering, selv om mye var repetisjon fordi elevene hadde erfaring fra før. De opplevde likevel repetisjon som nyttig.

Videre hadde de undervisning om terreng og dyreatferd. Elevene deltok i flere jaktformer, blant annet rådyrjakt, fuglejakt og arbeid med feller og kamera. Noe teori og enkelte jaktformer hadde de hatt mer av tidligere (Vg1 og Vg2), mens Vg3 har hatt mer søkelys på storvilt som elg, hjort og rådyr. De har også deltatt på seminar om rådyr og hatt besøk fra Statskog, som underviste om elg, bestandsforvaltning og elgtall. Dette ble opplevd som positivt fordi de kunne stille spørsmål underveis. Elevene sa at undervisningen fra Statskog var interessant, og en elev sa det var positivt å få oppgaver og ikke bare lytte. En annen sa det var fint å kunne stille direkte spørsmål og få svar på dem, for eksempel om elgbestand og ting i oppgavene de ikke helt skjønte. Da opplevde elevene å få gode forklaringer fra Statskog.

En elev sa at de fikk mer bakgrunnskunnskap om faget nå enn når de drev jakt privat, og ble bevisst på «at det ikke bare var å gå ut og skyte.» En annen sa de fikk mer fordypning i det de allerede hadde lært. En

elev fortalte at de hadde deltatt i jakt med hund (løshund og bandhund) og fått erfaring med ulike jaktformer. En elev forteller at de har forsøkt ulike jaktformer med hund på alle år på videregående, men at de har fått mer fordypning i bruk av hund i jakt på tredjeåret. De sier jakt med løshund er en annen type jakt enn når du går etter elgen og smyger deg inn på den. Ved løshundjakt er det hunden som gjør alt arbeidet. Eleven forteller at de fikk erfaring også med å skyte en elg i jakt med løshund. Eleven som felte elgen, forteller at det var en spennende opplevelse. Elevene deltok etterpå i å bearbeide viltet. Dette var noe de fleste elevene har gjort mange ganger før, og de opplevde at det gikk greit. En elev sier de også fikk god hjelp fra lærerne til å gjøre dette. Lærerne hadde da sagt at det var viktig at de som ikke hadde gjort dette før fikk være med på å prøve. Eleven forteller at elevene har fått beskjed, mens de bearbeidet vilt, om hva som var krav rundt hygiene og bearbeiding av vilt. Hygienekrav hadde de lært gjennom praksis under arbeidet med jakt, fortalte elevene.

Holdninger, etikk, dyrevelferd, bærekraft og samfunnsansvar

Noen av elevene sa at faget var nyttig fordi det ga en inngang til jakt, også for nybegynnere. Faget ga forståelse for ansvar, etikk og hvorfor kvoter og forvaltning finnes, sa en elev. Elevene fortalte at jakt de var blitt bevisst på at jakt handlet om mer enn å «skyte», og at det er viktig å ivareta dyrevelferd og bærekraft. Samfunnsaksept og åpenhet nevnes som viktig for jaktens framtid.

Av teoretiske temaer nevnte noen av elevene bærekraftig forvaltning og bestandsbevaring. De hadde også skrevet større oppgaver om selvvalgte temaer som rovviltforvaltning, ulv, invasive (invaderende) arter og forvaltning av ulike arter. Elevene fikk spørsmål om hvorfor elever på videregående burde ha jakt og viltforvaltning som fag. De svarte at dersom en elev har lyst til å begynne med jakt og ikke har hatt muligheten, er dette en fin måte å komme seg inn i det på. Man får mer grunnkompetanse i jakten før man er ute og prøver. Elevene sier faget passer nybegynnere og ikke bare elever som dem selv som har en del jakterfaring fra før. En elev sier det er viktig å vite at det ikke bare er å skyte kvoten sin og at det er det. Elevene har lært hvorfor kvoter settes, hvorfor de bør skyte etter kvoten, og hvordan de skal sørge for at vilt ikke lider. De har lært om betydningen av å være god til å skyte, og at det ikke bare er å skyte, fordi man faktisk har med et liv å gjøre. En annen sier at jakt må åpnes opp for å få samfunnets aksept for å kunne jakte.

Elevenes opplevelse av fagets arbeidsmengde og motivasjon

Elevene ga uttrykk for å være fornøyd med faget. De sa blant annet:

«Jeg er hvert fall veldig fornøyd med hvordan vi har gjort det. Jeg tror vi alle er en litt praktisk gjeng.»

«Det er vel egentlig nesten dette her som er minst krevende i forhold til de andre fagene vi har. Dette er på en måte interesse og nesten fritid, så det blir litt pause fra alt det andre egentlig.»

Elevene sa at de ikke opplevde programfaget som særlig krevende sammenlignet med andre fag, og så på det som en interesse de hadde og en «pause» fra mer teoretisk skolearbeid. Å være ute opplevdes som positivt og gjorde skoleåret lettere og mer motiverende, fortalte elevene. Elevene at faget ikke er krevende i forhold til andre fag. De sa at jakt og viltforvaltning er det minst krevende faget, fordi det er innenfor deres interesseområder og «nesten litt fritid». Elevene sa at faget var en pause fra alt annet. Elevene likte at naturforvaltning var lagt til mandag og fredag; de fikk en god start og avslutning på uka. Elevene sa at dette har gjort tredjeåret enklere for dem som har jaktinteressen.

Som råd til elever som vurderer faget, sa elevene at faget passet for dem som liker å være ute og lære gjennom praksis. De så det som en fordel å ha jegerprøve fra før, men at det ikke var nødvendig. Elevene sa at faget passer for elever som liker å være ute og å jakte, og at dette er en forutsetning for at faget passer godt for en elev. I starten av skoleåret er elevene mye ute. Samtidig poengterer de at skoleåret gir studiekompetanse, og kan benyttes som grunnlag for videre studier.

Summativ og formativ vurdering i faget

Vurderingen i faget skjedde både gjennom prøver, og gjennom praktisk deltakelse, innsats og undervisningsvurdering i jakt og aktiviteter, ifølge noen elever. En elev sa at nivået i klassen var variert, men at de lærte av hverandre og samarbeidet godt. En annen elev sa at karakteren i stor grad baseres på innsats og praktisk gjennomføring, inkludert evne til å anvende kunnskap i felt og opptre sikkert under jakt.

Elevene forteller at de har hatt en skriftlig langsvarsoppgave hvor de har valgt temaer selv. Elevene valgte temaer som ulv og jerv, invasive arter og lignende. Dette var en form for skriftlig undervisningsvurdering. Denne oppgaven ble forsvart muntlig i etterkant. Elevene opplever dette som en fin forberedelse til universitetsstudier. Elevene hadde en test som omhandlet elgjakt med Statskog på høsten. Elevene sier de i stor grad vurderes etter hva de gjør i timene, hva de gjør under jakten og innsatsen de har. Elevene oppfatter at de vil vurderes etter om de tar med seg kunnskap fra teoriundervisningen ut i praktisk jakt.

Elevene var fornøyd med at de ble vurdert underveis, og fikk standpunktkarakter under det. De opplevde å få vist kompetansen sin i programfaget også i praktisk jakt og viltforvaltning, og at deres evne til å planlegge, gjennomføre, vurdere og dokumentere eget faglig arbeid telte i vurderingen av standpunktkarakter.

Eleven kan trekkes ut til en praktisk muntlig eksamen, og skoleåret 25/26 ble fem av seks elever trukket ut i jakt og viltforvaltning.

Planer for videre studier og bruk av kompetansen

Flere elever sa de vil bruke kompetansen videre, enten som en privat interesse eller i studier innen naturforvaltning, økologi eller lignende ved universitet eller høyskole. De hadde hatt lite om juss høsten 2025, men forventet mer om regelverk senere.

Bytte av skolested høsten 2025

Elevene byttet skolested i Vg3. Elevene sa at flytting til Våler høsten 2025 gikk greit, selv om det var litt vanskelig i starten. Elevene savnet jaktterreng rett bak skolen og hadde på tidspunktet for intervjuet fortsatt noe utstyr på det gamle studiestedet Sønsterud. Flyttingen påvirket faget jakt- og viltforvaltning ved at utstyr var plassert begge steder, og at de måtte reise mer fram og tilbake for å gjennomføre aktiviteter (for eksempel slakting). Elevene fortalte at programfaget må ha et visst timetall for å få den kompetansen de skulle ha i jakt og viltforvaltning. Denne kompetansen oppga elevene å få i klasseromsundervisningen, samtidig som de hadde fått vært mest ute og gjort det de likte å gjøre.

7. Drøfting

Denne sluttevalueringen skal oppsummere erfaringer gjennom hele forsøksperioden fra 2024-2026 med særlig vekt på læreplanen og om denne har fungert som et godt rammeverk for opplæringen og bidratt til at elevene har fått god fagkompetanse i jakt og viltforvaltning, og om læreplanen har bidratt til variert og god opplæring og økende progresjon i elevenes kompetanse i faget.

7.1 Overordnet læreplan

Overordnet sett er læreplanen mål- og kompetanseorientert i den forstand at den skisserer kompetansemål og kjerneelementer. Dette gjør læreplanen åpen for tolkning, noe som kan være en fordel i et praktisk fag som jakt og viltforvaltning. Planen vektlegger på den ene siden klare mål og kompetanse som kan demonstreres og vurderes. På den annen side skal det legges til rette for danning, innen naturforståelse, etikk, kultur, identitet og naturopplevelse. Vi vurderer at læreplanen er samfunnskritisk ved at den eksplisitt tar opp temaer som interessekonflikter, naturfilosofi, demokrati og medborgerskap og bærekraft. Planen er dermed ikke entydig plassert innen en harmoniorientert læreplanstradisjon, den tar også tydelig opp kontroversielle sider ved jakt og viltforvaltning.

Læreplanen gir rom for skjønnsutøvelse og lokal tilpasning. Det at planen har såpass åpne kompetansemål krever etter vår vurdering at skoleledelsen og lærerne som skal operasjonalisere planen har god jaktkompetanse både praktisk og teoretisk. I en nasjonal læreplan vil lokal tilpasning være helt nødvendig for å kunne gjennomføre programfaget i den lokale konteksten til skolen, fordi dette er et ferdighetsfag.

Det kan argumenteres for at læreplanen har tydelig yrkesrelevans for yrker og næringer innen jakt, viltforvaltning, utmarksnæring og forskning. Etter vår mening er det en styrke at læreplanen ikke begrenser seg til arbeidslivets behov. Faget framstår også som et dannelsesfag gjennom vektleggingen av etikk, naturforståelse og samfunnsansvar. Læreplanen trekker linjer til samfunnsbehov og bærekraftig forvaltning av viltressurser lokalt, regionalt og nasjonalt. Slik løfter læreplanen perspektivene fra den enkelte eleven som jeger til eleven som framtidig forvalter av bærekraft og samfunnsbehov.

Den verdimessige forankringen i læreplanen i jakt og viltforvaltning beskrives å være at elevene skal utvikle respekt for natur, etisk jakt, viltets egenverdi og naturfilosofiske perspektiver. Dette samsvarer god med «Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen» i LK20 som sier at utdanning skal fremme verdier som bærekraft, demokrati, medborgerskap og folkehelse (Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen, læreplanverket, fastsatt ved kongelig resolusjon 1. september 2017 med hjemmel i opplæringsloven § 1-5). Samtidig har læreplanen i jakt og viltforvaltning lite søkelys på samenes status som urfolk og deres samfunnsliv, noe som også skal fremmes ifølge læreplanens generelle del.

Kultur, natur og geografi varierer mye i Norge, og landet er vidstrakt med ulike natur, flora, fauna og næringsgrunnlag (Imsen 2025). Det samme gjør forståelsene av natur, etisk jakt og naturfilosofiske perspektiver. Skolen må forholde seg til disse variasjonene, og en læreplan i jakt og viltforvaltning må favne disse på en god måte.

Læreplanen ivaretar tradisjonsoverføring (jaktkultur) og kritisk refleksjon (filosofi, samfunnsperspektiver). Svakheten ved læreplanen vurderer vi er at den favner mye, og at målene i læreplanen kan bli så ambisiøse at de er komplisert å realisere innen de 140 timene som er til rådighet. Dersom skolen ikke rekker over alt, kan oppstå en didaktisk utfordring rundt hva som skal prioriteres og ikke minst nedprioriteres.

I tillegg inneholder faget to hovedkomponenter: jakt og viltforvaltning. Dermed må det vurderes om faget passer like godt for elever som ikke ønsker å utøve praktisk jakt og friluftsliv, for eksempel for elever som tar faget fordi de ønsker å jobbe med naturforvaltning eller forskning.

Planen drøfter ikke ulike elevforutsetninger, noe som er viktig i et fagområde hvor det på nasjonalt plan vil være elever som har tidligere erfaringer med jaktutøvelse og elever som ikke har slike erfaringer.

Når det gjelder læreplanens beskrivelse av hva som skal læres (didaktikkens innhold), vurderer vi at planens styrke er tydelig definerte emner som populasjonsøkologi, taksering, bestandsovervåking og bruk av forskning. Læreplanen er forankret i et teoretisk, vitenskapelig og forvaltningsmessig perspektiv, i tillegg til praktisk jakt og viltforvaltning. Dette gjør at elevene forberedes til en viss grad på å bruke statistikk og forskning. Faren er at statistikk og forskning kan oppfattes som abstrakt for noen av elevene dersom forskningsbasert undervisning ikke konkretiseres gjennom praktisk feltarbeid og lokale case. Dette forutsetter at skolen som tilbyr programfaget har tilgang til jakt- og viltforvaltningsområder, samarbeid med forvaltning/grunneiere osv. Dersom skolen ikke har tilgang til jakt og viltforvaltningsområder kan dette gjøre operasjonaliseringen av læreplanen vanskeligere.

Imsen viser til Wolfgang Klafkis tre ulike former for danning (eller kunnskap): material, formal og kategorial danning. Vi tolker at læreplanen favner alle disse tre formene for kunnskap. Læreplanen i jakt og viltforvaltning åpner opp for material danning ved at elevene møter kultur og samfunnsliv når de lærer teoretiske skolefag, forskning og jaktkultur (kunnskapsstoffet er da danningens materiale). Læreplanen åpner for formal danning gjennom å ta utgangspunkt i elevenes evner, fremme deres refleksjonsevne, dømmekraft og skjønnsutøvelse. I tillegg åpner planen for kategorial danning hvor lærestoffet og elevenes subjektive måte å forholde seg til lærestoffet skaper danning. Læringsprosessen og læringsinnholdet er her en del av danningen (Imsen 2025, s. 371).

Emnet «Utøvelse av jakt og fangst»

Når det gjelder læreplanens redegjørelse for emnet *Utøvelse av jakt og fangst* vurderer vi at dette emnet har en tydelig yrkes- og praksisnær organisering, med vekt på HMS, bruk av hund, våpen og humane metoder. I denne delen av læreplanen er etikk og praksis godt integrert. En svakhet med emnet utøvelse av jakt og fangst er at det ikke gjøres eksplisitt kobling til varierte læringsformer i selve planen. Læreren må dermed selv finne arbeidsformer som ivaretar både sikkerhet og elevmedvirkning.

Det foreligger en risiko for at undervisningen snevres inn til praktiske ferdigheter, på bekostning av refleksjon, dersom læreren ikke er didaktisk bevisst.

Emnet «Viltforvaltning og samfunnsperspektiver»

I emnet *Viltforvaltning og samfunnsperspektiver* fremmer læreplanen samfunnsfaglige og etiske dimensjoner som interessekonflikter, naturfilosofi, rovvilt og fremmede arter. Her gjøres en kobling til tverrfaglige temaer som demokrati, medborgerskap og bærekraft. Dette emnet kan trenge konkretisering og kontekstualisering for eksempel til lokale, regionale eller nasjonale samtidige konflikter rundt ulv, hjortevilt, trafikk og beiteskader for ikke å bli for abstrakt eller teoretisk.

Det er ikke redegjort for hvordan elevene skal øve på dialog, debatt og konfliktforståelse i praksis, slik at dette temaet krever kompetanse og skjønnsutøvelse av læreren.

Tverrfaglig tema «Demokrati og medborgerskap»

Når det gjelder *Tverrfaglige tema* som *Demokrati og medborgerskap* vektlegger læreplanen å undervise elevene i å forstå forvaltningssystemet, lovverk og politiske og administrative nivå. Elevene skal videre delta i kunnskapsbasert og konstruktiv debatt, noe vi vurderer som en inngang til demokratisk dannelselse.

En mulig risiko er at det kan være vanskelig for elevene å omdanne teoretisk forståelse av demokrati og medborgerskap til praktiske ferdigheter og refleksjon over holdninger og verdier. Derfor må lærerne i emnet utvikle metoder for å kombinere teori med praktiske øvelser. I praktiske øvelser kan for eksempel teori bli benyttet til å styrke demokratisk medborgerskap, bl.a. vedrollespill i klasserommet, deltakelse i debatter/seminarer innen jakt og viltforvaltning eller møter med ulike forvaltningsaktører. Dette er nødvendig for å skape verdibasert og refleksiv praksis innen demokrati og medborgerskap.

Andre metoder som kan benyttes er at elevene engasjeres i å skrive høringsuttalelser, debattinnlegg i aviser ol. dersom aktuelle prosesser åpner for dette, for å skape erfaringer med demokratisk medborgerskap. Det er altså mange metoder for å opparbeide seg kompetanse innen demokrati og medborgerskap, men dette krever skjønn og tilrettelegging av lærere og skole.

Tverrfaglige tema «Folkehelse og livsmestring»

Når det gjelder det tverrfaglige emnet *Folkehelse og livsmestring* har emnet fokus på «verdien av jakt og fangst som rekreasjon og hvordan naturopplevelser kan påvirke menneskers fysiske og psykiske helse». Det handler om å ta ansvar for sikkerhet og oppleve trivsel, samarbeid og mestring (Læreplan Vg.3 Jakt og viltforvaltning).

Emnene kan å styrke elevenes selvfølelse og sosiale kompetanse. Samtidig er læreplanen lite eksplisitt om hvordan læreren skal arbeide med elevenes følelser, motivasjon og livsmestring utover trivsel og mestring i praktisk arbeid. Vi finner heller ikke igjen emnet Folkehelse og livsmestring i det lokale læreplandokumentet utover temaet «sikkerhet» (Lokal læreplan for skoleåret 2025/2026). I tillegg mangler beskrivelsen av hvordan emnet folkehelse og livsmestring kan omfatte både et individuelt og et samfunnsmessig perspektiv (Utdanningsdirektoratet 2018, prinsipper for utforming av læreplan), utover at «samarbeid» nevnes i læreplanen (Læreplan Vg.3 Jakt og viltforvaltning). Samfunnsperspektiver nevnes imidlertid i andre sammenhenger i læreplanen.

Tverrfaglig tema «Bærekraftig utvikling»

Det tverrfaglige emnet *Bærekraftig utvikling* har temaer som bærekraftig forvaltning, ulike verdisyn og kortreiste og miljøvennlige råvarer. Ambisjonsnivået er høyt, og dette forutsettes at elevene har eller utvikler et visst abstraksjonsnivå for å kunne forholde seg til verdisyn, etikk og samfunnskonsekvenser. Ifølge Imsen (2025) er verdier formulert i en læreplan noe annet enn verdier omsatt til praktisk handling. Samfunnet er i stadig endring, og skolen skal formidle dilemmaer, selvmotsigende mål og uforenelige oppgaver i sin undervisning. Det tverrfaglige emnet *Bærekraftig utvikling* vil dermed stadig måtte oppdateres og videreutvikles i tråd med samfunnsutviklingen, og læreren må utøve læreplanen i et fragmentert og tidvis konfliktfylt felt.

Emnet *Jakt og viltforvaltning* omtaler grunnleggende ferdigheter. Muntlige ferdigheter elevene beskrives å skulle opparbeide seg ifølge læreplanen er å kunne formidle faget sitt, bruke fagbegreper og bruke fagbegreper om jakt på norsk og engelsk. Dette støtter både faglig og sosial kompetanse, og knyttes til faktisk yrkespraksis (jaktledelse, guiding).

Grunnleggende ferdigheter

Læreplanen nevner flere konkrete grunnleggende ferdigheter som elevene skal opparbeide seg for å kunne utøve jakt og viltforvaltning. Skriftlig skal elevene få grunnleggende ferdigheter i å utarbeide instruksjoner, rapporter, dokumentasjon og bruke argumentasjon. Dette kobles til forvaltning, jus og næringsdrift. Videre skal elevene lære grunnleggende ferdigheter i å lese både regelverk, faglitteratur og forvaltningsplaner. Elevene skal lære å regne, blant annet ved å lære å kunne bruke tall og beregne lønnsomhet, å beregne areal og å gjøre utregninger knyttet til drift og forvaltning. Videre skal regning benyttes til å utarbeide og forstå tabeller, diagrammer og statistikk. Slik synliggjør læreplanen at regning er en grunnleggende ferdighet som skal benyttes ut fra jakt- og viltforvaltningsfagets egenart og innpasses i kompetansemålene for

Vg3 jakt og viltforvaltning. Videre sier læreplanen at elevene skal lære digitale ferdigheter i å bruke kart, planlegge, dokumentere og delta i digitale debatter. Dette vurderer vi forbereder elevene til samfunnsdeltakelse innen jakt og viltforvaltning, og til bruk av relevant teknologi i yrkesutøvelsen.

Svakhetene i beskrivelse av ferdighetene elevene skal oppnå er at progresjon i løpet av skoleåret er lite beskrevet og at det i praksis må sikres at ikke noen ferdigheter som kritisk forskningslesing, regning, statistikk og lignende nedprioriteres. Videre er muntlig engelsk nevnt, men ikke fulgt opp av konkrete kompetansemål. Det kan være en didaktisk utfordring å få engelskspråklig aktivitet innlemmet i faget.

Kompetansemål

Når det gjelder planens kompetansemål vurderer vi ut fra analyse av læreplanen at målene er klare, meningsfulle og vurderingsbare. Kompetansemålene fremstår som yrke- og praksisorientering innen jakt og viltforvaltning. Formuleringer som «organisere og gjennomføre slakting, ivaretagelse og foredling av felt vilt» er konkret og observerbart.

Læreplanen har en kombinasjon av kunnskaps-, ferdighets- og holdningsmål:

1. Kunnskap: «gjør rede for ulike naturfilosofiske retninger»
2. Ferdigheter og holdninger: «drøfte samfunnets interessekonflikter [...] på en kunnskapsbasert og konstruktiv måte».

Læreplanen har i kompetansemålene vekt på planlegging, gjennomføring og evaluering. Dette er typisk for kompetansebegrepet i Fagfornyelsen og gir godt fundament for dybdelæring og refleksjon.

Kompetansemål innen sikkerhet og etikk er integrert i planen, og beskrivelsene av HMS, human jakt, ettersøk og risikovurdering har både et etisk og et teknisk fokus.

Flere læringsmål krever avansert begrepsforståelse, for eksempel temaer som naturfilosofi og interessekonflikter. Her beskriver planen i liten grad hvordan elevene skal støttes i å oppnå progresjon i å integrere begrepsforståelse med praktiske ferdigheter på disse områdene. For at elever med ulikt faglig nivå skal få dette til, må undervisningen trolig være konkret og dialogbasert, samtidig som begrepsforståelsen integreres.

Kompetansemålene som omfatter samfunn og filosofi er ganske brede. For eksempel skal elevene «gjøre rede for ulike naturfilosofiske retninger», her må læreren vurdere hvilket nivå disse naturfilosofiske retningene skal presenteres på. Dette krever didaktiske prioriteringer av læreren. Læreren må avgjøre hvilke naturfilosofiske perspektiver som er mest relevante for elevgruppen og den lokale konteksten

Læreplanen beskriver ikke alltid læringsprosessene, som samarbeid og refleksjon.

Vurderingsformer

Når det gjelder vurderingsformer, og sammenhengen mellom mål, innhold, metode og vurdering (jf. didaktisk relasjonsmodell) er det en styrke at undervisvurderingen skal «fremme læring og utvikle kompetanse», med vekt på dialog, elevmedvirkning og refleksjon. Lærerens ansvar for å tilpasse opplæringen og veiledningen er eksplisitt. I helhetsvurdering ved standpunktkarakter vektlegges både forståelse, refleksjon, kritisk tenkning og evne til å løse oppgaver i ulike sammenhenger.

I praktisk-muntlig eksamen synes vurderingsformen å legge til rette for å vise både praktiske og teoretiske sider, noe som samsvarer godt med hvordan selve faget er utformet med som helhet. En mulig utfordring som kan tenkes å oppstå er å avgjøre hvordan praktiske ferdigheter og teoretisk kompetanse skal vektes i vurderingen.

Bruker vi den didaktiske relasjonsmodellen som setter søkelys på mål, innhold, arbeidsmåter, vurdering, elevforutsetninger og rammefaktorer (Imesen 2025), vil det å rekruttere elever med høy motivasjon og praktisk interesse øke muligheten for erfaringslæring i faget. Samtidig må det forventes at det i elevgruppen vil være varierende nivå innen lesing, skriving, drøfting og regning, og varierende jakterfaringer. Læreplanen omhandler lite eksplisitt hvordan ulike forkunnskap skal tas hensyn til.

Rammefaktorer som tilgang til jaktterreng, våpen, utstyr, hund, vilt, samarbeid med grunneiere og forvaltning kan påvirke muligheten til å utøve læreplanen i ulike deler av landet når denne eventuelt gjøres nasjonal. Læreplanen stiller omfattende krav til lærerkompetanse. Læreren trenger både faglig kompetanse i jakt og forvaltning og didaktisk kompetanse i undervisning om etikk, filosofi og om ulike samfunnsinteresser innen jakt og viltforvaltning. Læreplanen forutsetter implisitt relativt gode rammebetingelser som i praksis kan variere mellom ulike læringssteder om planen gjøres nasjonal. Samtidig åpner planen slik den er utformet for å utøve en viss grad av skjønn rundt dette, slik at den kan tilpasses i lokal læreplan.

Læreplanen sier lite eksplisitt om konkrete arbeidsformer, men kompetansemålene impliserer at undervisningen skal omfatte aktiviteter som feltarbeid, praktisk jakt, bruk av hund, slakting og foredling. Samtidig forutsetter læreplanen at disse aktivitetene settes inn i en bredere faglig sammenheng, der aktuelle og historiske diskusjoner om interessekonflikter, etikk og naturfilosofi inngår. Elevene skal også arbeide med dokumentasjon, rapportskriving og bruk av digitale verktøy. Læreplanen gir lærerne relativt stor frihet til å velge arbeidsformer som er tilpasset lokale forhold og ressurser, men gir få føringer for hvordan undervisningen kan balansere praktiske aktiviteter, teoretisk kunnskap og refleksjon.

7.2 Lokal læreplan

Vi vil nå evaluere det lokalt operasjonaliserte læreplandokumentet samt utøvelsen av læreplanen.

Helhetlig sett gir elever, lærere og skoleledelse gjennom samtaler, logger og spørreskjema uttrykk for at intensjonene i læreplanen for programfaget blir oppfylt. Dette samsvarer også med observasjonene. Elevene opplever godt læringsutbytte i programfaget, både de med og uten tidligere erfaring fra jakt og viltforvaltning. En samlet oversikt over avslutningskarakterer viser at de fleste har oppnådd god kompetanse, med en hovedvekt av karakterer fra fire og oppover, ifølge lærerne.

Emnet «Forvaltning av viltressurser»

Programfaget omfatter emnet «Forvaltning av viltressurser». Bærekraftelementet og søkelyset på populasjonsøkologi fremstår som hensiktsmessig presentert i den lokale læreplanen, og er på dette området i samsvar med læreplanen i søknaden om prøveordningen. Pensum i emnet fremstår som relevant for programfaget og tilpasset elevenes nivå. I et senere emne utarbeidet elevene en viltplan som bygget videre på undervisningen i dette emnet. Det er god sammenheng mellom introduksjonen til emnet forvaltning av viltressurser og elevenes senere muligheter til å anvende ferdigheter i praksis. I gjennomføringen fortalte lærerne at emnene i læreplanen i større grad overlapper hverandre enn det kan se ut som i plandokumentet. I framstillingen her skilles de likevel, av hensyn til leservennlighet og analyse (Bjerklund & Storm 2025).

Emnet «Jaktstatistikk og økonomi med utarbeidelse av forvaltningsplan»

Innen emnet «Jaktstatistikk og økonomi med utarbeidelse av forvaltningsplan» deltok elevene i 24/25 et seminar om forvaltning av storvilt. Gjennom denne deltakelsen fikk de erfaring både med å være med på gjennomføring av seminar og med å presentere fagstoff basert på egen kompetanse. Dette ga dem mulighet til å formidle kunnskap og erfaringer til andre, noe som er i tråd med læreplanen og bidrar til at de lærer å artikulere lærestoffet (Bjerklund & Storm 2025).

Gjennom viltseminaret i 24/25 fikk elevene også møte sentrale aktører innen jakt og viltforvaltning, høre faglige innlegg og delta i diskusjoner. De fikk dermed erfaring fra en faglig kontekst hvor jakt og viltforvaltning ble aktualisert, samt tilgang til praksisfelt, forskning og oppdatert fagkunnskap. Dette bidro til å sosialisere dem inn i en framtidig yrkesrolle. Samtidig innebærer dette at deler av sosialiseringen skjer i samarbeid med aktører utenfor skolen, noe som bidrar til nærhet til praksisfeltet og gir en utdanning som oppleves som relevant (Bjerklund & Storm 2025).

Bestandsplanen elevene utarbeidet i 24/25 var på åtte sider og relativt lite omfattende. Det kunne i større grad vært gjort rede for datagrunnlag og metoder som lå til grunn for planen, og flere kilder kunne vært brukt og henvist til. Planen kunne også hatt mer utfyllende beskrivelser av området, den historiske utviklingen i elgbestand og avskytning, samt tydeliggjort hvilke forutsetninger og vurderinger som ligger til grunn for valgene som er gjort. I tillegg kunne usikkerhet i datagrunnlaget vært omtalt. Lærerne forklarte dette med begrensninger knyttet til timetall og tidsressurser i programfaget, som ga elevene begrenset tid til arbeidet med planen (Bjerklund & Storm 2025).

Skaperglede, engasjement og utforskertrang

Dialogbasert undervisning og elevaktive læringsformer har hatt en sentral plass i emnet i begge skoleårene i forsøket. Også i tavleundervisning ble elevene kontinuerlig involvert gjennom spørsmål og oppfordringer til innspill. Dette viser at undervisningen har vært preget av et ønske om å engasjere elevgruppen, samtidig som elevene selv har ønsket å delta aktivt (Bjerklund & Storm 2025).

Kritisk tenkning og vitenskapelig tilnærming

Lærerne har benyttet forskning i undervisningen, blant annet i arbeidet med viltforvaltningsplan og i tema om sykdommer hos vilt. Det fremstår imidlertid som at viltforvaltningsplanen i stor grad bygget på én kilde, og den kunne hatt et bredere forskningsgrunnlag. Samtidig må det tas hensyn til at dette er elever i videregående opplæring, som ikke forventes å ha fullt utviklet kompetanse til å anvende forskning i stort omfang. Populærvitenskapelige kilder er benyttet til en viss grad, blant annet gjennom rapporter og lærebøker (Bjerklund & Storm 2025). I skoleåret 25/26 benyttet lærerne forskning i noe større grad i undervisningen vi observerte, og elevene fikk delta i samarbeid med forskningsinstituttet NINA.

Bærekraftig utvikling, folkehelse og livsmestring og demokrati og medborgerskap

Elevene har arbeidet med de tverrfaglige temaene demokrati og medborgerskap, folkehelse og livsmestring og bærekraftig utvikling, i tråd med læreplanen i Vg3 jakt og viltforvaltning. De har også fått erfaring med grunnleggende ferdigheter som muntlig og skriftlig framstilling, lesing av relevant litteratur og regelverk, regning knyttet til areal og forvaltning, samt bruk av digitale verktøy (Bjerklund & Storm 2025).

Læreren fortalte i 2026 at livsmestring er et integrert emne de forsøker å få med hele tiden når elevene er ute, fra elevene starter skoleåret. Læreren beskriver hvordan fremgang og mestringen den korte tiden de var på skytebanen er et eksempel på livsmestring. Å være ute og jakte og få mer og mer forståelse av jakt som fenomen på slutten av skoleåret beskriver læreren videre som en form for livsmestring. Videre beskriver læreren det å kunne gjøre mer selvstendige valg innen jakt og viltforvaltning som et annet eksempel på livsmestring.

Relevans og anvendelse i fag

Det er god sammenheng mellom læreplanen som ble levert i søknaden til Utdanningsdirektoratet, den lokale læreplanen og gjennomføringen av undervisning og praktisk ferdighetstrening. Samlet sett fremstår læreplan og undervisning som egnet til å gi elevene teoretisk, praktisk og holdningsmessig innføring i jakt og viltforvaltning (Bjerklund & Storm 2025).

Internasjonale perspektiver

Internasjonalisering er ikke ivarettatt gjennom bruk av internasjonal litteratur eller artikler. Den kommer imidlertid til uttrykk gjennom praktiske erfaringer, som deltakelse fra en hospiterende jeger fra Canada og

ekskursjoner med villsvinjakt i Sverige begge skoleår. Elevene skoleåret 25/26 var dessuten på en ukes ekskursjon til Polen.

Internasjonale perspektiver kan bidra til økt refleksjon ved å synliggjøre hvordan jakt og viltforvaltning praktiseres ulikt i ulike land.

Samarbeid med lokalsamfunnet

Gjennomføringen av programfaget henger sammen med etablering av et nettverk av aktører i lokalsamfunnet som fungerer som rådgivere og tilretteleggere. Skolen har også mottatt økonomisk støtte til nødvendig utstyr. Dette har gjort det mulig å gjennomføre sentrale aktiviteter og læringsprosesser, som arbeidet med bestandsplan (Bjerklund & Storm 2025).

Tverrfaglig tema «Demokrati og medborgerskap»

I *Tverrfaglige tema* som *Demokrati og medborgerskap* vektlegger læreplanen å undervise elevene i å forstå forvaltningssystemet, lovverk og politiske og administrative nivå. Elevene har blant annet fått praktisk øvelse i dette ved å delta i seminarer med innlegg, og ved å delta i å utarbeide en viltforvaltningsplan. I tillegg ble kontroversielle temaer og etikk rundt jakt og viltforvaltning problematisert i undervisningen elevene fikk, og drøftet i elevfremlegg. Slike temaer ble også presentert i ekskursjonen til norsk skogbruksmuseum, og elevene fikk lov å drøfte slike temaer der. Skolen har altså lyktes i å finne noen didaktiske metoder hvor elevene får øve seg i å bruke teoretisk kompetanse, ferdigheter og holdninger innen demokrati og medborgerskap. Slike metoder kan med fordel utvikles videre, ettersom dette er kompliserte prosesser. Tverrfaglige temaer skal også gjenspeiles i all undervisning.

Emnet «Utøvelse av jakt og fangst»

Ifølge Lokal læreplan for skoleåret 2024/2025 for emnet *Utøvelse av jakt og fangst* skal elevene lære omfattende teoretisk lærestoff. Dette ble gjort i løpet av 10 uker med undervisning en gang ukentlig. Ifølge læreplanen skal eleven lære å gjøre risikovurdering, noe som krever skjønnsutøvelse og risikoforståelse. Elevene skal ifølge læreplanen videre lære om helse, miljø og sikkerhet under jaktutøvelse og feltarbeid. Dette er et tema som det kan medføre risiko dersom elevene ikke lærer dette tilfredsstillende.

I tillegg var det første år av utprøvingen av læreplanen en utfordring at elevene skulle gjøre rede for og utføre jaktleders rolle. Flere av elevene hadde for liten jakterfaring til å greie å utføre dette, og dette kan derfor være et noe ambisiøst mål i læreplanen. Spesielt utøvelsen av jaktledelse kan være krevende å få til, gitt at det ikke samtidig kan lempes på kravene til helse, miljø og sikkerhet i jakten. Skolen løste imidlertid denne utfordringen ved at de i praksis justerte dette læreplanmålet i gjennomføringen av undervisningen.

I mange av læreplanmålene beskrives aktiviteter som på en og samme tid krever skjønnsutøvelse, risikovurdering, juridisk kunnskap, teoretisk kunnskap, ferdigheter, evne til å omgås brukshund og verdirefleksjon. For eksempel når elevene skal gjennomføre ulike jakt- og fangstformer, redegjøre for lisensfelling og

skadefelling, gjøre ettersøk av skadet vilt og begrunne rasjonell og human slakting, lære foredling av felt vilt og bruke hund til jakt og vedlikeholde våpen, hjelpemidler og utstyr til jakt og fangst i henhold til gjeldende regelverk. Dette krever stor grad av modenhet hos elevene, spesielt dersom de ikke på forhånd er sosialisert inn i en jakt og viltforvaltningstradisjon.

7.3 Den utøvde og erfarte læreplanen

Fylkeskommunen, skoleledelsen, lærerne og elevene uttalte at læreplanen fungerte godt. Faginnholdet oppleves som relevant og dekkende av lærerne. Telemarksforskning finner at enkelte emner fra generell del i overordnet læreplan (LK20 fagfornyelsen) er mindre dekket enn andre, for eksempel samiske perspektiver. Læringsaktivitetene blir positivt vurdert av både lærere, skoleledelse og elever.

Fylkeskommunen, skoleledelsen, lærerne og elevene i begge kull er samstemte om at programfaget har vært vellykket og at lærerplanen har fungert etter forutsetningene. Det er ingenting i intervjuene eller observasjonene som ikke støtter dette inntrykket. Det synes som en suksessfaktor er at faget har stor støtte i skoleledelsene og er godt forankret der, samt har mange lokale støttespillere som bidrar både til tilrettelegging og med fagligkompetanse. Skoleledelsen og fylkeskommunen har vært nært involvert i søknaden til utdanningsdirektoratet, og har dermed god detaljkunnskap om læreplanen i programfaget. Det skoleledelsen uttaler samsvarer godt med det vi leser ut av læreplanen og det lærere og elever sier. Slike forhold som god kjennskap til et opplæringstilbud hos skoleledelsen, lederstøtte og positive holdninger hos ledelsen til et fagområde vil kunne ha positiv betydning for utdanningskvalitet.

Lærerne tolker at læreplanens innhold, herunder fagets sentrale verdier, kjerneelementer, kompetansemål og vurderingsmetoder er godt egnet til å fremme elevenes læring, og at læreplanen er hensiktsmessig utformet. De finner små behov for endringer. Lærerne legger opp undervisningen i praksis, ved hjelp av varierte undervisningsformer, aktiviteter og metoder, som klasseromsundervisning, elevaktiv undervisning, praktisk jakt og viltforvaltning, deltakelse i seminarer og foredrag med personer med jaktkompetanse og jakterfaring, ekskursjoner lokalt og til institusjoner som Skogbruksmuseet, ekskursjoner til utlandet (Polen med Erasmus + og villsvinjakt i Sverige), deltakelse i forskningsaktiviteter (merking av villsvin) med mere. Undervisningsformene tolker vi som hensiktsmessig, men samtidig ressurskrevende og omfattende innenfor et fag med 140 årstimers omfang. Det kan argumenteres for at læringsmålene står i forhold til arbeidsomfang, men at skolen her har «gjort mer ut av faget» enn det som er et minimumskrav ut fra læreplanen. Lærere og elever forteller om god tilgang til læremidler i jakt (f.eks. GPS-utstyr). Lærerne uttrykte positive erfaringer med å realisere læreplanen i praksis. Lærerne uttrykker at det har vært god progresjon i elevenes læringsprosess og at koblingen mellom undervisningsprosess og læring har fungert godt fordi disse har vært tilpasset den enkelte elevgruppe i hvert av kullene. Elevene har ved oppstart hatt ulike faglige forutsetninger for å forstå faget og nå målene i læreplanen ved oppstart av skoleåret, noe lærerne har måttet ta hensyn til blant annet i praktisk jaktutøvelse. I første kull kunne for eksempel ikke elevene gis ansvar

for jaktledelse. Lærerne vurderer at de faglige temaene og undervisningsformen har bidratt til elevenes motivasjon og interesse, noe elevene bekrefter i intervjuer med dem. Læreplanen erfares som en god støtte for at elevene kan oppnå sentrale læringsmål, samtidig som elevene oppleves å ha ulik innsats i aget.

Vi har vurdert didaktiske dimensjoner som mål, innhold, metode og vurdering. Når det gjelder måloppnåelse, beskriver elevene sitt læringsutbytte i samsvar med læreplanens kompetanseforståelse (kunnskap, ferdigheter, bruk og refleksjon). Når det gjelder innhold i undervisningen, synes det å samsvare godt med læreplandokumentet, både i elevenes beskrivelse av undervisningen og i våre observasjoner. Samtidig er timetallet lavt og læreplanen ambisiøs, slik at det etter vår vurdering blir viktig å integrere de overordnede, tverrfaglige temaene i generell læreplan i LK20, som «demokrati og medborgerskap», «folkehelse og livsmestring» og «bærekraftig utvikling» godt i alle andre emner slik at de dekkes tilstrekkelig grundig og at det blir rom nok får å gjennomgå dem i undervisningen.

Evalueringen skal besvare hva som er elevenes opplevelse av kvalitet i utdanningen og hva som er deres utbytte av opplæringen. Dette er det Goodlad kaller «den erfarte læreplanen» (Goodlad 1979, Imsen 2025). Når det gjelder den erfarte læreplanen sett fra elevenes perspektiv kontra den formelle læreplanen, opplevde elevene at de faktisk lærer det læreplanen legger opp til (bl.a. bestandsforvaltning, HMS, etikk, ulike jaktformer). Elevene inngår i praksisfellesskaper nasjonalt og i noe grad internasjonalt utenfor skolen i stor grad. Læreplanen er tverrfaglig, og det synes som lærerne greier å integrere flere ulike temaer og temaer fra overordnet del (LK20). Elevene sier at de lærer å bruke forskning aktivt (rapporter, statistikk, bestandsplaner), blir tryggere på å prøve nye aktiviteter innen jakt og viltforvaltning, og får utbytte av faget også på fritiden (jakter mer, bedre begrunnet praksis).

Elevene vurderer arbeidsbelastningen som passe, dette forklarer elevene med høy motivasjon. Faget oppleves av elevene som mindre krevende enn andre fag fordi det er interessebasert og praktisk, men samtidig faglig krevende. Vurderingsformer knyttet til praktiske ferdigheter og innsats beskrives av noen elever som rettferdig.

Elevene opplever vurderingen som relevant knyttet til både teori, praktisk kompetanse og innsats. Elevene sier de får formativ underveisvurdering i form av fordypningsoppgaver og løpende tilbakemeldinger under jakt og praktiske øvelser. De opplever å få summativ vurdering i standpunkt karakterer og eksamen. Elevenes opplevelse er at lærernes underveisvurderinger og tilbakemeldinger er relevante og nyttige. Statskog har også gitt elevene en prøve med vurderinger. Vurderingsordningene anses som egnet både av lærere og av elever. Elevene får undersevaluering og tilbakemeldinger på fagutøvelsen sin fortløpende i skoleåret. Vi vurderer at ettersom selve de summative vurderingene ikke er praktiske, kan det være utfordrende å vurdere alle deler av kompetansemålene i læreplanen (ikke bare de teoretiske). Elevene oppfattet likevel å bli vurdert underveis i praktiske øvelser.

7.4 Undervisningsmetoder, læringsmiljø og elevenes læring

Vi vil nå drøfte hvordan Pettersens (2005) sju prinsipper for læring og undervisning oppfylles i utøvelsen av læreplanen i jakt og viltforvaltning. Prinsippene handler om valg av undervisningsmetoder, det samlede læringsmiljøet og elevenes læringsaktiviteter, og egner seg for didaktisk analyse av undervisningssituasjoner i programfag jakt og viltforvaltning.

7.4.1 Aktivering av tidligere erfaring, kunnskap og kompetanse

Læring og undervisning handler om å aktivere elevens tidligere erfaring, kunnskap og kompetanse. Dette innebærer å starte der eleven er for aktivere kunnskaper og forestillinger eleven har med seg inn i undervisningssituasjonen (Pettersen 2005). Lærerne vektla dette på starten av skoleåret, når de spurte om hvordan elevene lærte best. Det kan være en ide å videreføre lærernes praksis med å metakommunisere om læringsstil i starten av skoleåret ved å be elevene reflektere systematisk over egen læring og egen praksis i hele skoleåret, ettersom både lærere og elever rapporterer at den fungerte godt.

At det innen et programfag som jakt og viltforvaltning er viktig å aktivere tidligere erfaring, kunnskap og kompetanse kom fram blant annet når enkelte av elevene i første kull hadde mindre praktisk jakterfaring enn andre, noe som påvirket hvordan faget måtte legges opp didaktisk. I andre kull var elevene mer erfarne med jakt. Vi observerte at elever med mindre jakterfaring i første kull kunne virke mer tilbakeholdne i praktiske aktiviteter som utvomming og flåing av vilt dersom de ikke hadde tidligere erfaring med dette. I slike situasjoner kan ikke tidligere erfaring aktiveres, da må læreren støtte utviklingen av nye, praktiske ferdigheter hos elever som trenger det. Dette påpekte vi etter observasjonene av praktisk jaktutøvelse. I andre kull fortalte elevene at lærerne gikk inn for å støtte de mindre aktive elevene i å delta på områder som var nye for dem.

Intervjuene og observasjonene tyder på at programfaget bidrar til aktivering av forkunnskaper, særlig for elever med mye jakterfaring fra før. Faget beskrives av lærerne som mer krevende å tilegne seg for elever uten forkunnskap. Her blir de praktiske aktivitetene i programfaget viktig. Elevene får delta i autentiske oppgaver som ettersøk, utforming av bestandsplaner, forskningsprosjekter (villsvinnermerking) og lignende.

Elevene beskrev i intervjuene at de utviklet mange ulike praktiske ferdigheter i jakt og viltforvaltning, uavhengig av om de var erfarne med jakt på forhånd eller ikke. De brukte disse ferdighetene både i fritid og i studiesammenheng.

7.4.2 **Fleksible funksjonelle kunnskapsbaser, metakognitiv kompetanse og selvregulert læring**

Kunnskapskonstruksjon og bruk av kunnskap forutsetter at eleven tilegner seg en funksjonell og meningsbærende kunnskapsbase. Eleven må derfor lære seg å konstruere kunnskap både individuelt og i samarbeid med andre (Pettersen 2005). Læreplanen, lærerne og elevene beskriver varierte undervisningsmetoder som blant annet klasseromsundervisning, individuelt arbeid, gruppearbeid, dialogøvelser, feltarbeid, ekskursjoner og elevpresentasjoner. Dette samsvarer med Utdanningsdirektoratets vekt på variert undervisning og elevaktivitet i læreplanen (Utdanningsdirektoratet 2018), og gir mulighet til å konstruere kunnskap både individuelt og sammen med andre. Det synes å være rom for elevmedvirkning i læreplanen og den praktiske utøvelsen av den. Flere av elevene ga uttrykk for at det de lærte var relevant for det utdanningsvalget de har gjort og for deres videre yrkes- og utdanningsplaner.

Elevene deltok i merking av villsvin med forskningsinstituttet NINA i 2026 og brukte til en viss grad forskning i utarbeidelse av viltforvaltningsplan, selv om vi tenker bruken kunne vært utvidet noe. Læreren brukte også forskning i undervisningen vi observerte, i viltplanen og som tema i samtaler under praktisk jakt, i noen grad. Noen av elevene mente de brukte mer forskning på Vg1 og Vg2 enn i programfaget jakt og viltforvaltning. Det å få erfaring med å observere forskning og delta i merking av villsvin kan bidra til at elevene lærer å oppfatte forskning som en relevant kunnskapsbase. Vi vet ikke om undervisningen fungerte slik, men elevene og lærerne uttrykte stor entusiasme over å få delta sammen med NINA.

Elevene oppnådde gode resultater i eksamen og underveisevalueringer, ifølge lærerne, og elevene oppga å være fornøyd med vurderingsformene. Elevene ga uttrykk for å ha progresjon i fagforståelsen og den faglige utviklingen over tid, både i kunnskaper og ferdigheter. Elevene sa at undervisningsformene styrket læringen deres. Elevene og lærerne fortalte at faget jakt- og viltforvaltning ble integrert med andre fag på Vg3, som historie og kroppsoving. Dette styrket programfaget jakt og viltforvaltning ved at tidkrevende læringsaktiviteter ble mulig å gjennomføre samtidig som elevene fikk mer integrerte læringsformer. Flere av elevene ville bruke faget som grunnlag for videre utdanning på høyere nivå, og sier at programfaget oppleves som en god forberedelse.

Da vi observerte flåing av vilt i første kull, tok elevene som behersket ferdigheten litt over. Dette viser verdien av at læreren støtter elevene i krevende læringsprosesser, slik at alle elever tør prøve seg. Læring omfatter tidvis frustrerende, slitsomme og smertefulle erfaringer, og verdien av slike krevende læringsprosesser kan tematiseres i undervisningen slik at elevene forstår fordelene ved å engasjere seg i dem (Pettersen 2005).

For å styrke læring er det viktig å støtte elevens evne og innsikt i å reflektere over egen kunnskap, sine læringsprosesser og studiestrategier. Utvikling av metakognitiv kompetanse og selvregulert læring innebærer at elevene får lære om grensene for egen kunnskap, og kan overvåke og regulere sine egne læringsstrategier

i forhold til kunnskapsinnhold og ulike læringsmål (Pettersen 2005). Elevene har innflytelse på arbeidsmåter (blant annet ønsket om teori først, så egenarbeid, så presentasjon i klasseromsundervisning) og aktivitetstyper (blant annet ønsket om internasjonale ekskursjoner). Det kan diskuteres om dette er reell medvirkning eller mer begrenset til metodevalg innen en relativt fast struktur, men slike metoder vil uansett kunne understøtte elevenes læring.

I første kull var det ikke mulig å la elevene prøve ut jaktledelse, fordi de manglet forkunnskaper. Ifølge Pettersen (2005) handler metakognitiv kompetanse både om at eleven har innsikt i egne kunnskaper, og er tilstrekkelig klar over hva en selv ikke kan, og kjenner grensen for egen kompetanse. Dette tolker vi er spesielt viktig å oppøve hos elever som skal utøve et HMS-tungt fag med et visst risikoelement som jakt og viltforvaltning.

7.4.3 Tilpasset opplæring og elevmedvirkning

Vi vurderer ut fra elevenes svar at de gis tilpasset opplæring og mulighet for elevmedvirkning. Tilpassningen består blant annet av arbeid i små grupper (noe som også skyldes relativt få elever i programfaget i de to årskullene i prøveperioden), tett læreroppfølgning og dialog om hvordan elevene lærer best. Dette støtter kravet om tilpasset opplæring i Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova § 11-1), som sier at «kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at opplæringa er tilpassa, det vil seie at elevane får eit tilfredsstillande utbytte av opplæringa uavhengig av føresetnader, og at alle skal få utnytta og utvikla evnene sine». Dette bidro sannsynligvis til at elevene hadde god progresjon uansett grad av jakterfaring fra tidligere. Samtidig kan andre former for tilpasning være nødvendig i større elevgrupper og i mindre motiverte elevgrupper enn de som i forsøksperioden valgte dette programfaget. Forsøket var preget av motiverte elever og små elevgrupper, noe som øker muligheten til å støtte elevenes læringsprosesser.

Tilpasset opplæring er tilretteleggingen skolen gjør for å sikre at «alle elever får best mulig utbytte innenfor den ordinære opplæringen. Kompetansemålene skal gi lokalt handlingsrom til å velge hvilket innhold opplæringen skal ha, og hvordan opplæringen skal organiseres» (Utdanningsdirektoratet 2018, up.). Lærerne tilpasset blant annet undervisningen ved å spørre elevene hvordan de best lærte. Når det gjelder elev- og lærerforutsetninger hadde lærerne lang jakterfaring mens det varierte hvor mye jakterfaringene elevene hadde. Hvorvidt elevene hadde tidligere jakterfaring, varierte også mellom de to i klassene i forsøksperioden. Dette påvirket undervisningen, samtidig som lærerne gjorde flere konkrete grep for å tilpasse både undervisningsformer, lærestoff og praktiske øvelser til elevenes forutsetninger. Første skoleår påpekte vi at det kunne styrke læringen å slippe mer tilbakeholdne elever fram i utprøving av ferdigheter i vår undervisningsrapport, slik at disse ikke ble overlatt til elever som fra før behersket disse ferdighetene (som utvoming og flåing av felt vilt) eller som var «frampå» når aktivitetene skulle gjennomføres (Bjerklund & Storm 2025). Dette for å sikre at alle elevene opparbeidet seg de ferdighetene som beskrives i læreplanen, under

veiledning fra lærer. I neste kull elever oppga elevene at lærerne aktivt arbeidet for at elever uten erfaring fra tidligere skulle få prøve seg i ulike ferdigheter i programfaget. En faktor vi vurderer som hensiktsmessig i jaktutøvelse var at skolen sørget for stor lærertetthet, slik at nær oppfølging, sikkerhetstiltak og veiledning var mulig å oppnå.

7.4.4 Læring, problemsituasjoner og kognitive konflikter

Elever lærer ut fra problemsituasjoner og kognitive konflikter. Motivasjon er et interpsykologisk fenomen. Elevene lærer gjennom relasjonen mellom lærende, læringssituasjonen og læringsoppgaven. Lærestoff og oppgaver må presenteres i en form som utfordrer elevenes kunnskap, kompetanse og erfaring, og som gir dem valgfrihet, nysgjerrighet, kontroll og stimulering til samarbeid med andre (Pettersen 2005).

Innen jakt og viltforvaltning finnes det generelt flere til dels motstridende verdier og holdninger som kan skape interessekonflikter. Faget gir elevene mulighet til å diskutere slike problemsituasjoner, både i undervisning, i praktisk jaktutøvelse og i omvisningen på Skogbruksmuseet hvor slike dilemmaer og metoder for å møte dem ble drøftet i fellesskap. Ifølge Pettersen (2005) læres slik kompetanse og ferdigheter i å forvalte interessekonflikter best interpsykologisk. Interpsykologisk læring vil si at læring skjer relasjonelt i motiverende læringsmiljøer preget av nysgjerrighet, utfordringer, valgfrihet, krav i undervisningen og samarbeid med andre elever om læringsoppgaver, ifølge Pettersen. Nettopp slik lærte elevene på Skogbruksmuseet, og det kan argumenteres for at denne dialogbaserte læringsformen har overføringsverdi også til andre deler av undervisningen i faget jakt og viltforvaltning på videregående nivå. Spesielt når elevene skal lære med utgangspunkt i problemsituasjoner og interessekonflikter.

Verdier, holdninger og etiske refleksjoner, som hensynet til dyrevelferd og samfunnsansvar, nevnes som sentrale av elevene. Når det gjelder holdninger og etikk, rapporterer noen elever tydelig holdningsendring i løpet av skoleåret, og at de har blitt mer bevisste på etikk, dyrevelferd og bærekraft (for eksempel ikke skyte sugge med kull, betydningen av produksjonsdyr i bestanden, refleksjon over naturlig seleksjon). Andre elever rapporterer liten endring, dette kan forklares med at de allerede hadde opparbeidet seg holdninger innen jakt og viltforvaltning fra før.

Når elevene skal lære ut fra problemsituasjoner og kognitive konflikter vil dette bare fungere dersom oppgavene og problemsituasjonene ikke stiller forkunnskapsfag som er utenfor elevenes kunnskapsområde, ifølge Pettersen (2005). Her vil det være en utfordring at elevene kan ha ulike utgangspunkt ved oppstart av skoleåret, slik det hadde i prøveperioden. Dermed krever dette å både gi elevene grunnkunnskaper som kan danne utgangspunkt for denne formen for læring, og å ta utgangspunkt i sonen for deres nærmeste utviklingstrinn, dvs. det de allerede kan fra før ved oppstart. Lærerne fortalte om ulikt forkunnskapsnivå hos elevene på de to trinnene. Det vil være en normalsituasjon at elevforutsetningene vil variere mellom

ulike kull dersom programfaget gjøres nasjonalt, og da kreves det også gode didaktiske metoder for å holde seg til dette.

Faget jakt og viltforvaltning styrker ifølge lærerne elevenes livsmestring, fordi elevene lærer å mestre nye ferdigheter og bruke jakt- og friluftsinteressen sin på en måte preget av større mestring og refleksjon. De utvikler også holdninger til miljøet rundt seg og til dyrevelferd i programfaget. Livsmestring er imidlertid omtalt kun i læreplanen godkjent av Utdanningsdirektoratet, i den lokale læreplanen er dette fagovergripende emnet ikke nevnt.

7.4.5 Læring, autentiske oppgaver og kontekster

Læring i autentiske kontekster gjør at elevene lettere kan overføre, tilpasse og anvende kunnskapen i praktiske situasjoner (Pettersen 2005). Læring skjer gjennom deltakelse i praksisfellesskap som jaktlag, etter-søksgrupper, samarbeid med Statskog, forskningsinstituttet NINA og Skogmuseet. Dette gir mulighet for autentiske praksiser i samarbeid ikke bare med lærere og medelever, men også aktører i nærmiljøet. Dette kan utvikle elevenes handlingskompetanse, fordi fagkompetanse, metodekompetanse, sosial kompetanse og læringskompetanse kobles sammen i praksisnær undervisning. Programfaget jakt og viltforvaltning er dermed i stor grad knyttet til autentiske kontekster og gir elevene bred mulighet til å anvende kunnskapen i praktiske situasjoner. Dette vurderer Telemarksforskning som en styrke ved den utøvde læreplanen.

Elevene i begge kull var positive til fagets innhold, til læringsformer og organisering. Elevene ga uttrykk for godt læringsutbytte, noe som bekreftes av gode eksamensresultater. Elevene beskrev faget som «spennende», «veldig lærerikt» og mer interessant enn andre valgfrie fag, mye fordi det er praksisnært. De opplevde god sammenheng mellom teori og praksis, og var fornøyde med vekslingen mellom teori og praktisk ferdighetsutøvelse, med mest praktisk undervisning på høst og mer teoretisk undervisning på vår (selv om begge deler er integrert gjennom hele skoleåret). Praktisk undervisning i jakt og viltforvaltning opplevdes som godt balansert mot teoretisk undervisning, og som et «avbrekk» fra teoretiske fag. Læring av jakt og viltforvaltning i autentiske situasjoner synes derfor å være vel organisert, gi godt læringsutbytte og fornøyde og motiverte elever.

Når det gjelder opplevd læringsutbytte, har elevene høyt selvrapportert læringsutbytte i spørreskjema (24/25). I emnet *Forvaltning av viltressurser* svarte 50 % «svært godt», 50 % «godt». I emnet *Utøvelse av jakt og fangst* svarte 71 % «svært godt» og 29 % «godt». Logg og intervjuer rapporterer også høyt selvopplevd læringsutbytte. Elevene rapporterer blant annet om teoretisk læringsutbytte i bestandsforvaltning (elg, rype), populasjonsøkologi, bæreevne, vilt og infrastruktur, rovviltkonflikter og naturfilosofiske/etiske spørsmål. De rapporterer videre om ferdigheter nært knyttet til det teoretiske læringsutbyttet, som skyteferdigheter, sikkerhet og ulike jaktformer (elg, rådyr, fugl), bruk av hund, slakting/foredling, hygiene, plassering av

poster, bruk av jaktstatistikk og utarbeidelse av forvaltningsplan. Dette kan antyde at læring i autentiske læringssituasjoner gir tilfredsstillende læringsutbytte.

Elevene opplever opplæringen som svært relevant, motiverende og faglig lærerik, med høy grad av integrering mellom ferdighetslæring og teoretisk undervisning. De rapporterer både sterke faglige (teoretisk og ferdighetsbasert) og personlige og holdningsmessige utbytter. I tillegg fortalte de om holdningsendring til jakt og vilt i noen grad. Det er interessant å drøfte hva som kan forklare disse positive læringsopplevelsene hos elevene. En faktor kan være at lærerne kommuniserte med elevene i begge kull om hvilke læringsformer de foretrakk i oppstarten av skoleåret. En annen faktor kan være at elevene (spesielt i andre kull) på forhånd var interessert i jakt og viltforvaltning, og at faget oppleves som en interesse for flere av dem utover det å være et fag i videregående opplæring. En tredje faktor kan være at faget støttes av den lokale kulturen i regionen, hvor jakt tradisjonelt har stått sterkt. Slik er noen av elevene allerede sosialisert inn i en «jaktkultur» før de starter i programfaget, noe som både kan påvirke motivasjon og forkunnskaper. Jaktkultur og friluftslivskultur er et forhold som kan variere i ulike områder av Norge, noe som må tas i betraktning om andre videregående skole vil tilby programfaget. Samtidig er den juridiske reguleringen av fagområdet nasjonal, og rettslig regulering og andre policydokumenter vil ikke på samme måte variere som jaktkultur. For det fjerde kan en støttende faktor være lokale aktørers positive engasjement i faget, med forelesninger, støtte til elevenes mulighet for praktisk jaktutøvelse og øvelse i å være med å utforme lokale viltplaner osv. Det å oppleve en direkte sammenheng mellom et fag og utøvelsen av det i lokal, nasjonal og internasjonal kontekst kan være en støttende faktor for læring. Videre kan det være en støttende faktor at to kjønn er representert i elevgruppen i begge kull. Dette kan ha betydning for identifikasjon og for representasjon.

I den didaktiske relasjonstenkningen (Imsen 2025, s. 320) er materielle forutsetninger en viktig forutsetning for læring. Lærerne, skoleledelsen og elevene var alle fornøyd med de materielle forutsetningene i den forstand at de hadde godt med jaktutstyr og god tilgang til arenaer for å utøve praktisk jakt. Dette kan bidra til mer autentisk læring, i den forstand at elevene har oppdatert jaktutstyr, GPS-utstyr og lignende tilgjengelig i praktisk jaktutøvelse.

Den store og positive involveringen fra miljøer rundt skolen har styrket utdanningstilbudet. De gode resultatene kan hvile på den store involveringen og støtten fra omkringliggende miljøer. En utfordring ved at slike støttende miljøer ikke nødvendigvis er til stede andre steder, og at de gode resultatene til dels hviler på disse. Dessuten må utøvelsen av læreplanen i programfaget alltid kontekstualiseres til skolens geografiske kontekst. Ifølge Pettersen (2005) er kunnskap uløselig knyttet til bestemte praktiske situasjoner og kontekster, og når kunnskap tas ut av konteksten den brukes i, dekontekstualiseres den og endrer karakter. Slik vil abstrahert kunnskap i form av teorier innen jakt og viltforvaltning eller praksiserfaringer fra andre jakt- og viltforvaltningskontekster alltid måtte kontekstualiseres på nytt dersom andre videregående skoler skal gi et lignende tilbud.

7.4.6 Læring, deltakelse, utfordring og støtte

Aktive, nysgjerrige og initiativrike elever lærer mer. Læreren kan støtte elevene i å bli utforskende og undrende (Pettersen 2005). En måte å utvikle undring på er å presentere elevene for forskning og involvere dem i denne, slik det som nevnt gjøres i programfaget i jakt og viltforvaltning.

Deltakelse og utfordring handler om at elevene deltar i faglige diskurser og prøver ut sin egen kunnskap mot en fag- og domenespesifikk kunnskapsbase hvor lærer har en avgjørende rolle som forvalter av fagets kompetanse og kunnskap (Pettersen 2005). Dette gjorde elevene i forsøket. Det at både skoleledelsen og eksterne aktører knyttet til jakt og viltforvaltning lokalt og i andre områder er engasjert i utdanningstilbudet og bidrar aktivt til elevenes læring (foredrag, felles seminarer, hjelp med praktisk jaktutøvelse og viltforvaltning) kan støtte elevenes læring fordi de får delta i større fagmiljøer innen jakt og viltforvaltning. Dette kan tenkes å styrke samfunnsrelevansen i utdanningen, ved at elevene får førstehåndskjennskap til praksisfeltet og lettere kan lære metoder, ferdigheter og praksiskunnskap.

Det at jakt og viltforvaltning er et praktisk fag og for mange elever interessebasert, ser ut til å styrke faglig identitet og sosial kompetanse som «jeger» og naturforvalter. Denne sosialiseringen kan påvirke motivasjon og læringsutbytte ved at det kan skape tilhørighet, sosialt samhold og personlig utvikling hos elevene. Jakt og viltforvaltning kan derfor tenkes å danne elevene inn i en naturfilosofisk forståelse av samfunnet, jakt og viltforvaltning. Dette gir utdanningsinstitusjonene og lærerne i faget et stort samfunnsansvar, fordi elevene i fremtiden skal dele og forvalte denne kunnskapen. Økofilosofi og one health/¹en-helse-tenkning kan være en nyttig inngang til disse dannelsesprosessene.

I tillegg hadde lærerne en funksjon innen kognitiv mesterlæring, som bærere av ferdigheter, metoder og verdier (Pettersen 2005) innen jakt og viltforvaltning. Dette vurderer vi gjør at lærernes egen jakterfaring og utøvelse av jakt og viltforvaltning i praktisk ferdighetstrening hele tiden må vurderes opp mot dette perspektivet, slik at lærerne er bevisst på hva de lærer bort kontinuerlig. Lærerne vil selv bli observert, imitert og modellert av elevene, og dette krever stor bevissthet. Jakt må utøves på en annen måte enn i private sammenhenger hvor læreren ikke skal stimulere til modellering.

¹ *«En-helse» er en integrert tilnærming som tar sikte på å optimalisere helsen til mennesker, dyr og økosystemer på en bærekraftig måte. Perspektivet fremmer samarbeid mellom ulike sektorer, som helsevesenet, veterinærvitenskap, landbruk og miljø, for å takle helseutfordringer som er relevante for både mennesker og dyr. En Helse-tilnærmingen bidrar til å skape et samfunn der helse og miljø er i balanse, og hvor bærekraftig matproduksjon og andre aktiviteter ikke truer menneskehelsen.*

Samtidig kan modellering få form av «etteraping», slik at eleven ikke får innsikt i aktivitetens kritiske og kognitivt krevende aspekter (Pettersen 2005). Dette tolker vi slik at det er viktig å reflektere-i-situasjonen ved praktisk jaktutøvelse, og snakke om hva læreren gjør, hvorfor læreren gjør det slik, hvilke alternative måter som finnes for å løse oppgaven, regelverk og juridisk regulering, hygiene, naturfilosofi osv. Dette må gjøres underveis i selve aktiviteten, og ikke bare etter gjennomført aktivitet, dersom eleven skal knytte handling til refleksjon. I tillegg kan elever oppfordres til å reflektere muntlig når de selv gjennomfører praktiske oppgaver, slik at også elevene får øvelse i å verbalisere det de modellerer praktisk. Noen ganger tror vi elever på samme nivå lettere kan forstå en medelevers forklaring av en praktisk ferdighetsutøvelse enn lærerens, fordi medelever er nærmere hverandres faglige nivå. Det er også mulig for læreren å demonstrere ulike (likeverdige) måter å gjøre jakt- og viltforvaltningsaktiviteter på for elevene. Dette for at modelleringen ikke skal gi alt for forenklete læringsmodeller. Ferdighetene som undervises gjennom modellering må også legges på et nivå elevene har mulighet til å tilegne seg, og ikke på et for høyt nivå ut fra deres forkunnskapsnivå, det Vygotsky ville kalt innenfor nærmeste utviklingssone. Den nærmeste utviklingssonen er de ferdighetene eleven kan mestre kun under hjelp, støtte og veiledning fra læreren/andre (Pettersen 2005).

7.4.7 Læring, artikulasjon, rikholdighet og elaborering

Artikulasjon er å formulere og uttrykke sine resonnementer, kunnskaper og antakelser om hvordan ting er og henger sammen. Elevene støttes i å lære å ha flere perspektiver på samme fenomen. (Pettersen 2005, s. 87-95). Elevene i programfaget jakt og viltforvaltning lærer slik artikulasjon av egne resonnementer og kunnskaper på flere måter. Programfaget har som nevnt stor grad av gruppearbeid og elevfremlegg, elevene deltar på viltseminar sammen med praksisfeltet og de har vært med å utarbeide viltforvaltningsplan. Ifølge Pettersen (2005, s. 95) er det først gjennom slik artikulasjon elever forstår hva de egentlig mener og forstår. Gjennom artikulasjonen kan elevene få tilbakemeldinger fra andre, og dermed er det en nøkkel til forhandlingene om hvilken kunnskap og meningskonstruksjon som er gyldige, ifølge Pettersen. Særlig observerte vi slike forhandlinger i ekskursjonen til skogbruksmuseet, hvor dialogmetoden som ble brukt nettopp fremmet denne formen for artikulasjon. Utøvelsen av læreplanen åpner for dialog og artikulasjon gjennom gruppearbeid, presentasjoner og dialogøvelser på Skogmuseet, hvor elevene øver på å formulere resonnementer og håndtere konfliktfylte tema.

Lærerne nevnte i intervjuer at elevene lærte å uttrykke faget sitt ved hjelp av fagtermer i slutten av skoleåret, og at de så en utvikling i evnen til å kommunisere om jakt og viltforvaltning fra starten til slutten av skoleåret. Ifølge Pettersen (2005) er det ikke nok å lære seg abstrakte, formelle og generelle fagtermer og definisjoner, elevene er i tillegg nødt til å få mulighet til å utvikle flere perspektiver på samme fenomen (dvs. kunne stille spørsmål, formulere hypotese og definere mål, utvikle resonnementer og øve seg på å utforme forklaringer). Dette tolker vi slik at temaer som naturfilosofi og økofilosofi i læreplanen er sentralt innen faget jakt og viltforvaltning, fordi elevene nettopp trenger å utvikle slike fleksible kunnskapsbaser

hvor de kan se ett og samme fenomen fra ulike perspektiver og teorier, og sette abstrakte fagtermer i sammenheng med generelle praksiser.

8. Avsluttende kommentarer og hovedfunn

I denne sluttevalueringen har vi presentert, analysert og drøftet skoleledelse, lærere og elevers erfaringer gjennom hele forsøksperioden fra 2024–2026 med vekt på læreplanen. Hovedkonklusjonen fra intervjuene er at både fylket, skoleledelsen, lærerne og elevene er fornøyd med programfaget Vg3 jakt og viltforvaltning, og med læreplanen i faget. Vi fant at elever, lærere og skoleledelse samlet vurderer kvaliteten på opplæringen som bra.

Konklusjonen er at læreplanen i all hovedsak oppfattes å ha fungert som et godt rammeverk for opplæringen. Telemarksforskning vurderer at læreplanen er godt egnet til å gi elevene god fagkompetanse i jakt og viltforvaltning på de vesentligste områdene. Informantene uttrykker at faget har vært interessant, at læringsformene har vært varierte, at det har vært en god vekslings mellom teoretiske fag, ferdighetsbasert undervisning og kritisk refleksjon over verdier, holdninger og sentrale problemstillinger i faget. Lærerne sier at læreplanen fungerer godt for å realisere mål og intensjoner i programfaget, og at det kun har vært behov for mindre justeringer av læreplanen. Skoleledelsen forteller at opplæringen er i tråd med intensjonene i forsøket.

Et viktig grunnlag for opplevelsen av suksess har vært et godt gjennomarbeidet og forberedt programfag, gode eksterne samarbeid, engasjerte lærere og støtte fra fylket og skoleledelsen. Lærere og skoleledelse vurderer læreplanen positivt, og peker på støtte fra skoleledelse, gode materielle rammevilkår og tett samarbeid med lokalt praksisfelt som sentrale faktorer for kvaliteten i opplæringen. Observasjonene våre viser også at det er tatt i bruk hensiktsmessige didaktiske metoder for undervisning på Vg3 i jakt og viltforvaltning (Bjerklund og Storm 2025).

Læreplanens oppbygning

Læreplanen i jakt og viltforvaltning framstår som et mål- og kompetanseorientert rammeverk som kombinerer yrkesrelevants, praktisk jaktutøvelse og forvaltningsperspektiver med dannings, naturforståelse, etikk og samfunnsansvar. Kompetansemålene oppleves som konkrete, yrkes- og praksisorienterte. Kompetansemålene dekker både kunnskap, ferdigheter og holdninger.

Analysen av det overordnede læreplandokumentet godkjent av Utdanningsdirektoratet tilsier at styrkene i læreplanen for faget Jakt og viltforvaltning er et tydelig yrkes- og praksisrelevant fag og god forankring i samfunnets behov (bærekraft, forvaltning og næring). Videre er det en styrke at læreplanen innlemmer emner som etikk, naturfilosofi og samfunnsperspektiver, og samtidig har relevante tverrfaglige tema (særlig bærekraft og demokrati). Læreplanen åpner videre for at elevene opparbeider seg grunnleggende ferdigheter i autentiske situasjoner. Kompetansemålene favner dermed både:

1. praktiske ferdigheter (jakt, slakt, hund og utstyr)

2. teoretisk kunnskap og forskningsbasert kunnskap (økologi, regelverk og naturfilosofi)
3. refleksjon og kritisk tenkning (interessekonflikter, samfunnsdebatt).

Svakheter ved læreplanen er et høyt ambisjonsnivå i forhold til timetall (140 timer), med risiko for overfladisk behandling av tema som filosofi og samfunnsperspektiver. Læreplanen gir rom for lokal tilpasning og skjønnsutøvelse, men stiller samtidig høye krav til lærerkompetanse, tilgang til relevante praksisarenaer og didaktisk bevissthet for å balansere teori, praksis og refleksjon innenfor et begrenset timetall. Videre kan stor grad av åpenhet og lokal frihet i operasjonaliseringen av læreplanen føre til ujevn kvalitet, ulik vektlegging (praktisk vs. teoretisk) og uforutsigbar vurderingspraksis dersom læreplanen gjøres nasjonal. Læreplanen sier videre lite eksplisitt om elevmangfold, tilrettelegging og progresjon, noe som stiller kompetansekrav til lærerens didaktiske kompetanse. Temaer som filosofi, etikk og demokrati er godt formulert, men ikke konkretisert i læringsaktiviteter, noe som øker risikoen for at disse delene ikke ivaretas tydelig i den utøvde læreplanen. Læreren må avgjøre hvilke naturfilosofiske perspektiver som er mest relevante for elevgruppen og den lokale konteksten

Undervisningens gjennomføring, arbeidsmåter og eksternt samarbeid

Den lokale læreplanen og gjennomføringen av undervisningen er i samsvar med intensjonene i læreplanen for forsøket. Læreplanen kobler teoretisk undervisning med praktisk jakt, bestandsforvaltning, bruk av forskning og autentiske oppgaver i samarbeid med eksterne aktører. Arbeidsmåtene kjennetegnes av elevaktivitet, dialog, feltarbeid, gruppearbeid, ekskursjoner og tverrfaglig integrasjon, noe som støtter dybdelaring, praktiske ferdigheter og utvikling av verdier og holdninger knyttet til dyrevelferd, bærekraft og samfunnsansvar.

Bruk av forskning kommer særlig til uttrykk i arbeidet med viltforvaltningsplanen, men også i praktisk og teoretisk undervisning og ekskursjoner. Det varierer likevel hvor dypt inn i forskningen undervisningene går. Det tas samtidig hensyn til at dette er elever på videregående nivå, som i begrenset grad forventes å arbeide selvstendig med forskning. Eksterne aktører som forvaltning, forskningsmiljøer og andre ressurspersoner bidrar med faglige innspill, praksisarenaer og veiledning, noe som styrker utdanningens relevans, elevenes handlingskompetanse og koblingen mellom skole, lokalsamfunn og praksisfelt. Opplæringen foregår i samspill med aktører utenfor skolen, og elevene tar med seg kunnskap inn i fritiden. Det kunne også vært aktuelt å involvere aktører med kritiske perspektiver på jakt eller alternative former for viltforvaltning (Bjerklund og Storm 2025).

Elevenes erfaringer, progresjon og læringsutbytte

Elevene har ut fra læreplanen fått variert opplæring. Evalueringen finner økt progresjon i elevenes kompetanse i faget. Elevene rapporterer godt læringsutbytte og progresjon. Elevene sier faget har en tydelig sammenheng mellom teori og praksis, der programfaget framstår som både motiverende, praksisnært og relevant for videre utdanning, yrkesplaner og privat jaktutøvelse. Elevene gir positive tilbakemeldinger på

kvalitet og læringsutbytte, både i logger, spørreundersøkelse og intervjuer. De opplever at sammenhengen mellom undervisningsform og læringsutbytte er tydelig. Programfaget gir dem synergieffekter, blant annet økt kunnskap om jakt som de bruker i fritiden og større selvtillit to å prøve nye aktiviteter (Bjerklund og Storm 2025).

Flere elever sier at de i løpet av programfaget har fått en bedre forståelse av hva som ligger bak jakten, og at dette har endret opplevelsen av faget underveis. De vurderer faget som relevant for videre utdanning, og flere velger studier innen beslektede områder. Elevene beskriver at de har utviklet både praktiske ferdigheter og teoretisk kunnskap som anvendes både i og utenfor skolen, og at refleksjonsevne og kunnskapsnivå innen jakt og viltforvaltning har økt. Læring i samarbeid med andre elever fremheves som viktig av både elever og lærere (Bjerklund og Storm 2025). Elevene får erfaring med tverrfaglig læring knyttet til jakt, etikk, dyrevelferd, rekreasjon og folkehelse, bærekraftig utvikling, demografi og ledelse (Bjerklund og Storm 2025). Verdier, holdninger og etiske refleksjoner inngår i undervisningen, selv om noen elever ikke opplever endring i egne holdninger.

Vurderingspraksis

Vurderingspraksis kombinerer undervisvurdering i praktiske situasjoner med skriftlige oppgaver, muntlig framføring og eksamen. Undervisevalueringen oppleves av elevene som relevant og rettet mot faktisk kompetanse i jakt og viltforvaltning. Undervisvurdering og standpunktvurdering er godt forankret i intensjonen om vurdering for læring. Elevene sier at lærerens vurderinger og tilbakemeldinger er relevante, og at de blir vurdert gjennom ulike arbeidsformer. Elevene forteller at de lærer mye av skriftlige oppgaver, og sier at presentasjoner er viktige for å bli tryggere i formidling (Bjerklund og Storm 2025).

Oppsummering og veien videre

Evalueringen viser at læreplanen i jakt og viltforvaltning samlet sett har fungert som et egnet rammeverk for variert og praksisnær opplæring med progresjon i elevenes kompetanse. Samtidig kan enkelte områder som naturfilosofi og tverrfaglige tema videreutvikles i en eventuell nasjonal implementering.

8.1 Hovedfunn fra rapporten

Evalueringen viser gode erfaringer med forsøket. Vi vil nå gi en kort oppsummering av hovedpunktene:

- Læreplanen har fungert godt som et faglig rammeverk: Den overordnede læreplanen gir grunnlag for å utvikle både fagkunnskap, praktiske ferdigheter og forståelse for bærekraftig viltforvaltning. Det er god sammenheng mellom kompetansemål, innhold og undervisning, og læreplanen oppleves som relevant av både elever, lærere og skoleledelse.
- Praksis og teori henger godt sammen: En av de tydeligste styrkene ved programfaget er at teoretisk undervisning og praktisk fagutøvelse bygger opp under hverandre. Elevene får anvendt fagstoffet i autentiske situasjoner, noe som ser ut til å styrke både motivasjon og læring.
- Autentiske læringsarenaer gir motivasjon og læringsutbytte: Undervisning i felt, praktisk jakt- og viltforvaltning, bruk av hund, ekskursjoner og samarbeid med eksterne fagmiljøer gir elevene erfaringer som vanskelig kan lærs gjennom klasseromsundervisning alene. Samtidig bidrar slike arenaer til å utvikle profesjonsforståelse og identitet.
- Programfaget utvikler bred kompetanse utover jaktfaglige ferdigheter alene: Gjennom undervisningen utvikler elevene evne til samarbeid, kommunikasjon, refleksjon, problemløsning og etiske vurderinger. De lærer å begrunne valg, formidle fagstoff og håndtere komplekse problemstillinger, noe som går utover rene jaktferdigheter.
- Undervisningen er elevaktivitet og dialogpreget: Observasjonene viser at lærerne i stor grad bygger undervisningen på spørsmål, diskusjoner, gruppearbeid og praktiske oppgaver. Elevenes egne erfaringer brukes aktivt som utgangspunkt for videre læring, i tråd med et sosiokulturelt lærings-syn. Dette kommer særlig tydelig fram i observasjonene av undervisningen.
- Det er god progresjon gjennom skoleåret: De ulike emnene i læreplanen bygger videre på hverandre slik at elevene først utvikler grunnleggende forståelse, før de anvender kunnskapen i stadig mer komplekse og selvstendige oppgaver. Flere aktiviteter, som arbeid med viltplan, seminar og praktiske øvelser, viser hvordan tidligere læring tas i bruk i nye sammenhenger.
- Lokal handlingsfrihet framstår som en styrke: Læreplanen gir rom for å tilpasse innhold og arbeidsformer til lokale ressurser, naturforhold og fagmiljø. Evalueringen tyder på at denne fleksibiliteten er utnyttet godt ved Solør videregående skole og har bidratt til et helhetlig undervisningsopplegg.
- Programfaget kobler skole, forskning og praksisfelt på en god måte: Samarbeidet med eksterne aktører som NINA, viltforvaltningen og andre fagmiljøer fremstår som en viktig kvalitet ved programmet. Elevene møter både forskning, forvaltning og praktisk yrkesutøvelse, noe som gir undervisningen høy faglig legitimitet og aktualitet.

Samtidig finnes det enkelte faglige utviklingsområder. Selv om læreplanen fungerer godt, kan enkelte tema styrkes ytterligere. Særlig gjelder dette naturfilosofi, enkelte tverrfaglige tema og tydeligere problematisering av kritiske perspektiver og interessekonflikter i enkelte undervisningsopplegg.

Forsøket viser at programfaget har forutsetninger for å bli et nasjonalt tilbud etter den lokale utprøvingen, med noen forbehold. Evalueringen konkluderer med at programfaget tilbyr et faglig gjennomarbeidet undervisningsopplegg som kan danne et godt grunnlag for videre utvikling og eventuell permanent innføring, forutsatt noen justeringer av læreplanen. I utprøvsingsperioden er det noen lokale forutsetninger som har styrket faget. De gode erfaringene bygger i stor grad på lokale ressurser, kompetanse og samarbeidspartnere. Ved en nasjonal innføring bør det vurderes hvordan disse kvaliteten kan ivaretas også ved skoler med andre rammebetingelser.

- Lokal handlingsfrihet kan også være en utfordring: Læreplanen gir rom for å tilpasse innhold og arbeidsformer til lokale ressurser, naturforhold og fagmiljø. Dette er en styrke. Samtidig kan et stort tolkningsrom i læreplanen føre til betydelig variasjon mellom skoler. Dersom læreplanen skal bli nasjonal, kan det være behov for å arbeide med mer detaljerte veiledninger om innhold, progresjon og sentrale læringsaktiviteter.
- Gjennomføringen bygger på særskilt kompetanse og lokale ressurser: En viktig forklaring på de gode resultatene tolker vi er lærernes faglige kompetanse, deres praksiserfaring og skolens omfattende samarbeid med forskningsmiljøer, forvaltning og lokale aktører. Evalueringen reiser derfor spørsmål om hvilke kompetansekrav, nettverk og støtteordninger som trenger å være på plass dersom programfaget skal etableres ved andre skoler.
- Autentiske læringsarenaer er ressurskrevende: Feltarbeid og praktisk undervisning fremstår som avgjørende for måloppnåelsen, men forutsetter tilgang til egnede jaktterreng, viltressurser, hunder, jaktutstyr, sikkerhetsrutiner og samarbeidspartnere. Det bør vurderes hvordan slike rammebetingelser kan ivaretas ved skoler med andre geografiske og organisatoriske forutsetninger.
- Videreutvikling av læreplanen: Selv om læreplanen fungerer godt som helhet, viser evalueringen at enkelte temaer kan komme tydeligere fram, som blant annet naturfilosofi, interessekonflikter og enkelte tverrfaglige dimensjoner. Dersom læreplanen skal få nasjonal anvendelse, vil en tydeligere beskrivelse av disse temaene kunne bidra til større faglig konsistens.

Litteratur

Bjerklund og Storm (2025). Evaluering av forsøk med programfag i jakt- og viltforvaltning ved Vg3 studieforberedende ved Solør videregående skole. TF-rapport 921. Telemarksforsking. [Evaluering av forsøk med programfag i jakt- og viltforvaltning - Telemarksforsking](#)

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Dale, E. L. (1992c). Kunnskap, rasjonalitet og didaktikk. I Dale, E. L. (red.): Pedagogisk filosofi. Ad Notam Gyldendal. Dale, E. L. (1999). Utdanning med pedagogisk profesjonalitet. Ad Notam Gyldendal.

Dale, E. L. (1989). Pedagogisk profesjonalitet om pedagogikkens identitet og anvendelse. Ad Notam Gyldendal

Goodlad, J.I. (1979). Curriculum Inquiry. The study of Curriculum Practice. McGraw Hill.

Imsen, G. (2025). Lærerens verden. Innføring i generell didaktikk. 6. utgave. Universitetsforlaget.

Innlandet Fylkeskommune (2024). Oppdragsbeskrivelse.

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Christoffersen, L. (2021). Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode.

Abstrakt Forlag. NESH (2023). Når barn og unge deltar i forskning.

Kunnskapsdepartementet. (2017). Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen. Fastsatt som forskrift ved kongelig resolusjon. Utdanningsdirektoratet. [Overordnet del – verdier og prinsipper for grunnopplæringen | udir.no](#)

Opplæringslova. (2023). *Lov om grunnskoleopplæringa og den vidaregåande opplæringa* (LOV-2023-06-09-30). Lovdata. <https://lovdata.no/lov/2023-06-09-30>

Pettersen, R. C. 2005. Kvalitetslæring i høyere utdanning. Innføring i problem- og praksisbasert didaktikk. Universitetsforlaget.

Säljö, R. (2006) Læring og kulturelle redskaper - om læreprosesser og den kollektive hukommelsen. Capellen Damm Akademisk

Utdanningsdirektoratet (2018). Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S. Til bruk for læreplangrupper som er oppnevnt av Utdanningsdirektoratet eller Sametinget. Fastsatt av Kunnskapsdepartementet i samråd med Sametinget 26. juni 2018, revidert 10. oktober 2018, Oslo. [Retningslinjer for utforming av nasjonale og samiske læreplaner for fag i LK20 og LK20S | udir.no](#)

Vedlegg

Vedlegg 1 - Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning

Læreplan i Vg3 jakt og viltforvaltning

Om fagene

Fagenes relevans og sentrale verdier

Vg3 jakt og viltforvaltning handler om jakt på ulike viltressurser og forvaltning av vilt gjennom viltstell, jakt og fangst. Det handler også om feltarbeid for kartlegging og bestandsovervåkning, samt hvordan viltressursene forvaltes i et bærekraftig perspektiv. Faget skal utvikle elevenes kompetanse til å utføre ulike jaktformer med relevante verktøy og hjelpemidler på en etisk måte, ta selvstendige avgjørelser med hensyn til HMS, tilegne seg kunnskap fra forskning og anvende teknologi i arbeidet.

Faget bygger på en helhetlig forståelse av jakt og viltforvaltning basert på samfunnets behov for bærekraftig forvaltning av viltressurser lokalt, regionalt og nasjonalt.

Faget skal bidra til respekt for natur og miljø, gi innblikk i tradisjoner, kultur og identitet i fortid, nåtid og fremtid. Faget skal forberede til fremtidig yrkesutøvelse og videre studier innen jakt, viltforvaltning, forskning og utmarksnæring i et bærekraftig perspektiv.

Kjerneelementer

Forvaltning av viltressursen

Emnet forvaltning av viltressursen handler om bærekraftig forvaltning av viltressursene ut fra grunneiers interesser og rammevilkår på tvers av administrative grenser, både lokalt, regionalt og nasjonalt. Det handler om å utøve viltforvaltning i henhold til forvaltningsplaner, utføre takseringer og registrering i felt, anvende forskningsresultater, være kunnskapsbaserte i avgjørelser. Det handler om kunnskap og grunnleggende forståelse for populasjonsøkologi, utfordringer med hjortevilt, rovvilt og nye arter i norsk natur.

Utøvelse av jakt og fangst

Kjerneelementet utøvelse av jakt og fangst handler om utøvelse av jakt, fangst og ettersøk av skadet vilt etter gjeldende lover og regelverk. Det handler også om å organisere alle fasene av jakt, ivareta HMS, velge jaktform og metode etter viltets egenart og om bruk og vedlikehold av hjelpemidler. Kjerneelementet handler om kompetanse og ferdigheter i bruk av redskap og bruk av hund. Det omhandler også etikk, human jakt og respekt for viltets egenverdi.

Viltforvaltning og samfunnsperspektiver

Kjerneelementet viltforvaltning og samfunnsperspektiver handler om forholdet mellom jakt, viltforvaltning og samfunnsinteresser. Det handler også om utøvelse av jakt, hvordan jakten fremstilles og oppleves i samfunnet og kunnskap om naturfilosofiske retninger i forhold til jakt. Videre handler det om å forstå årsaken til interessekonflikter knyttet til bærekraftig forvaltning av høstbare viltarter, rovvilt og fremmede viltarter.

Tverrfaglige tema

Demokrati og medborgerskap

I Vg3 jakt og viltforvaltning handler det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap om forståelse av samfunnsmodellen for bruk av utmark i Norge, og allmennhetens interesser for jakt og hvordan forvaltning påvirker viltressursene. Det handler også om hvordan politiske og administrative avgjørelser lokalt, regionalt og nasjonalt påvirker utøvelse av jakt, viltforvaltning og viltpopulasjoner. Det handler om å forstå ulike sider i en interessekonflikt og delta i debatt om forvaltning på en kunnskapsbasert og konstruktiv måte.

Folkehelse og livsmestring

I Vg3 jakt og viltforvaltning handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring om verdien av jakt og fangst som rekreasjon og hvordan naturopplevelser kan påvirke menneskers fysiske og psykiske helse. Det handler om å ta ansvar for sikkerhet og oppleve trivsel, samarbeid og mestring.

Bærekraftig utvikling

I Vg3 jakt og viltforvaltning handler det tverrfaglige temaet bærekraftig utvikling om å være bevisst hvordan forvaltningen og bruken av viltressursen påvirker viltet, naturgrunnlaget, miljøet og samfunnet rundt oss. Det handler videre om en bærekraftig forvaltning av ressursgrunnlaget i et samfunn med ulike verdier. Det handler om å ivareta kortreiste og miljøvennlige råvarer på best mulig måte.

Grunnleggende ferdigheter

Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i faget jakt og viltforvaltning innebærer å kunne forklare og formidle informasjon knyttet til forvaltning, jaktutøvelse, organisering og sikkerhet. Det innebærer også å kunne bruke fagbegreper og kunne beskrive ulike sider av en problemstilling. Det innebærer å kunne formidle kunnskapen og lede jakt på norsk og engelsk.

Å kunne skrive

Å kunne skrive i faget jakt og viltforvaltning innebærer å kunne utvikle instruksjoner, rapportere og dokumentere resultater fra jakt og forvaltningstiltak. Det innebærer å kunne argumentere skriftlig og å kunne referere til faglitteratur. Arbeidsoppgaver skal kunne dokumenteres skriftlig, både individuelt og sammen med andre.

Å kunne lese

Å kunne lese i faget jakt og viltforvaltning innebærer å kunne anvende bruksanvisninger, instruksjoner, faglitteratur og forvaltningsplaner. Det betyr å kunne orientere seg om gjeldende regelverk, forskrifter og lovverk, og tilegne seg kunnskap om forvaltning og jaktutøvelse fra faglitteratur og publikasjoner fra ulike forvaltningsorganer.

Å kunne regne

Å kunne regne i faget jakt og viltforvaltning innebærer å kunne bruke tall og beregne lønnsomhet. Det betyr å beregne areal og utregninger knyttet til drift og forvaltning. Det innebærer også evne til å utarbeide og forstå tabeller, diagrammer og statistikk.

Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter i faget jakt og viltforvaltning innebærer aktiv bruk av digitale verktøy og kartsystem i planleggingen, gjennomføringen og dokumentasjonen av naturbasert aktivitet innen jakt og forvaltning. Videre vil det si å delta i digital kommunikasjon, debatt og informasjonsutveksling. Det innebærer bevisste og etiske holdninger til bruk av digitale verktøy under jaktutøvelsen.

Kompetansemål og vurdering

Kompetansemål og vurdering for Vg3 jakt og viltforvaltning (140 årstimer)

Kompetansemål

Mål for opplæringen er at elevene skal kunne

- gjør rede for ulike jaktbare arters populasjonsøkologi, faktorer som påvirker populasjonsdynamikk og naturens bæreevne for ulike lokale viltarter
- drøfte problemstillinger knyttet til vilt og infrastruktur, og foreslå tiltak for å forebygge konflikt og skade
- gjør rede for ulike naturfilosofiske retninger og drøfte samfunnets interessekonflikter knyttet til jakt på høstbare viltressurser, rovvilt og fremmede viltarter på en kunnskapsbasert og konstruktiv måte
- gjennomføre og forstå betydningen av viltstell og bestandsovervåking som grunnlag for jakt, viltforvaltning og forskning

- utarbeide et budsjett for jaktutøvelse og vurdere lønnsomhet for salg av viltressursen
- utføre risikovurdering og ivareta helse, miljø og sikkerhet under jaktutøvelse og feltarbeid
- gjøre rede for og utføre jaktleders rolle
- planlegge, gjennomføre, dokumentere og evaluere jakt i henhold til forvaltningsplaner, forvaltningsmål og gjeldende lover og regler på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå
- gjennomføre ulike jakt- og fangstformer og gjøre rede for lisensfelling, skadefelling, ettersøk etter skadet vilt og begrunne valg av metode for rasjonell og human utøvelse
- organisere og gjennomføre slakting, ivaretagelse og foredling av felt vilt
- bruke hund til jakt og gjøre rede for bruk av hund til ettersøk av skadet vilt
- bruke og vedlikeholde våpen, hjelpemidler og utstyr til jakt og fangst i henhold til gjeldende regelverk

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse. Elevene viser og utvikler kompetanse i programfaget Vg3 jakt og viltforvaltning når de anvender kunnskaper, ferdigheter og kritisk tenkning til å løse arbeidsoppgaver i programfaget.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom varierte arbeidsoppgaver. Læreren og elevene skal være i aktiv dialog om elevenes utvikling i programfaget Vg3 jakt og viltforvaltning. Elevene skal få mulighet til å uttrykke hva de opplever av mestring, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i programfaget.

Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være et uttrykk for samlede kompetansen til eleven i programfaget Vg3 jakt og viltforvaltning ved avslutningen av opplæringen i programfaget. Læreren skal planlegge og legge til rette for at eleven får vist kompetansen sin i programfaget på varierte måter. Med utgangspunkt i kompetansemålene skal læreren vurdere hvordan eleven viser forståelse, evne til refleksjon og kritisk tenkning, og hvordan eleven mestrer utfordringer og løser oppgaver i ulike sammenhenger. Læreren skal sette karakter i programfaget Vg3 jakt og viltforvaltning basert på kompetansen eleven viser ved å planlegge, gjennomføre, vurdere og dokumentere eget faglig arbeid.

Vurderingsordning

Standpunktvurdering

Vg3 jakt og viltforvaltning: Eleven skal ha én standpunkt karakter.

Eksamen for elever

Vg3 jakt og viltforvaltning: Eleven kan trekkes ut til en praktisk muntlig eksamen. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Eksamen skal ha forberedelsedel.

Eksamen for privatister

Vg3 jakt og viltforvaltning: Privatisten skal opp til en praktisk eksamen i programfaget. Eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Fylkeskommunen avgjør om privatister skal få forberedelsedel ved lokalt gitt eksamen.

Vedlegg 2 – program for turen til Polen med Erasmus Pluss

SCHEDULE FOR GUESTS FROM NORWAY

April 13-19, 2026

MONDAY – April 13, 2026

Group arrival (depending on arrival time – Warsaw Airport)

- lunch en route to Bilgoraj,
- dinner at the ZSL Dormitory in Bilgoraj,
- integration meeting with school administration, teachers, and students.

TUESDAY - April 14, 2026

8:00 AM - Welcome guests during a ceremonial school assembly (uniform day, School Hunting Signalmen's Club)

8:30 AM - 12:00 PM - Tour of the school:

- • school labs - vocational subjects,
- • demonstration lesson: Joint activities with students from the ZSL Bilgoraj School of Secondary Education - animal track recognition,
- • hunting exhibition (hunting trophies),
- • presentation about the school,

- • presentation of hunting signals - with commentary
- • demonstration of forestry skills (School Forestry Skills Club - chainsaws).

12:00 PM - Lunch at the dormitory.

1:00 PM - Departure for Zamość.

2:30 PM - 5:00 PM - Tour of Zamość with an English-speaking guide. 5:00 PM – Gala dinner at the Market Square in Zamość

7:00/8:00 PM – return to the dormitory at the Secondary School of Social Sciences in Bilgoraj

WEDNESDAY – APRIL 15, 2026

Józefów Forest District – game inventory (English-speaking interpreter)

7:00-8:00 AM – Breakfast at the ZSL Dormitory in Bilgoraj

8:30 AM – Departure to the Józefów Forest District

10:00 AM-2:00 PM – Józefów Forest District – game inventory – field trips.

2:00-3:00 PM – Lunch (restaurant)

3:30-4:30 PM – Visit to the "Czartowe Pole" Reserve

4:30-5:00 PM – Return to the ZSL Dormitory in Bilgoraj

6:00 PM – Dinner at the ZSL Dormitory in Bilgoraj

7:00 PM – Team-building evening – Shooting competition at the school shooting range.

THURSDAY - April 16, 2026

"Rudnik Forests" Game Breeding Center - Rudnik Forest District

(English-speaking interpreter)

7:00-7:30 AM - Breakfast at the ZSL Dormitory in Bilgoraj

8:00 AM - Departure to the Rudnik Forest District

9:00-10:00 AM - Lecture entitled "Principles of Game Management in Poland" at the "Rudnik Forests" Game Breeding Center in the Rudnik Forest District

10:00 AM - 1:00 PM - Field trip - hunting grounds management, operation of the Game Breeding Center, etc.

1:00-1:30 PM - Field lunch prepared by the ZSL in Bilgoraj (regional dishes). 1:30 PM - 2:00 PM - Transfer to the Leżajsk Forest District

2:00 PM - 3:00 PM - Visit to the Capercaillie Breeding Farm in the Leżajsk Forest District

3:00 PM - 4:30 PM - Return to the dormitory at the ZSL Bilgoraj

6:00 PM - Dinner at the dormitory at the ZSL Bilgoraj

FRIDAY - April 17, 2026

Roztocze National Park - Zwierzyniec (English-speaking interpreter)

7:00-8:00 AM - Breakfast at the ZSL Dormitory in Bilgoraj

8:30 AM - Departure for Zwierzyniec

9:15-10:30 AM - Visit to the Roztocze National Park Educational and Museum Center.

10:30 AM - 1:30 PM - Walk around Florianka - Polish Horse Conservation Breeding Center, Forest Chamber, dendrological trail. Carriage ride through Roztocze National Park - learning about the region's natural beauty.

1:30 PM - 3:00 PM - Lunch - bonfire at the hulling facility or at the Roztocze National Park Educational and Museum Center, or a traditional lunch at a restaurant. 3:00 PM - 4:00 PM - Tour of the historic Zwierzyniec Brewery.

3:00 PM - 4:00 PM - Forest Seed Center (hulling plant, seed evaluation station, regional gene bank) at the Zwierzyniec Forest District.

4:00 PM - 4:30 PM - Return to ZSL in Bilgoraj

6:00 PM - Dinner at the ZSL Dormitory in Bilgoraj

7:00 PM - Sports integration evening - volleyball/ping-pong

April 18, 2026, Saturday

Sightseeing - Lublin

8:00-9:00 AM – Breakfast (dormitory)

9:30-11:00 AM – Transfer to Lublin

11:00 AM – 1:00 PM – Tour of the State Museum at Majdanek with an English-speaking guide

1:30-3:30 PM – Lunch in the Old Town

3:30-5:30 PM – Tour of the Castle and Old Town with an English-speaking guide

5:30-7:00 PM – Return to Bilgoraj

7:00 PM – Dinner at the ZSL Dormitory in Bilgoraj

SUNDAY - April 19, 2026

Breakfast at the ZSL Dormitory in Bilgoraj

Farewell to guests.

Departure for Warsaw Airport